

Як не загубитися в Острозі

Вулиці та їхні історії

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ”
Катедра української мови і літератури

**ЯК НЕ ЗАГУБИТИСЯ В ОСТРОЗІ.
ВУЛИЦІ ТА ЇХНІ ІСТОРІЇ**

Мініенциклопедія

Острого, 2026

ББК 63.3(4Укр-4Рів-Острог)я2
УДК 929:908(477.81-21Острог)(031)
Я 45

*Рекомендувала до друку кафедра української мови і літератури
Національного університету «Острозька академія»
(протокол № 1 від 25 серпня 2026 року)*

Відповідальний редактор:

Максимчук В. В., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови і літератури Національного університету «Острозька академія».

Рецензенти:

Пухонська О. Я., докторка філологічних наук, доцентка, професорка кафедри української мови і літератури Національного університету «Острозька академія»;

Брижук А. В., магістр історії, в. о. директора Державного історико-культурного заповідника м. Острога.

Усі, використані у виданні ілюстрації, узяті із загальнодоступних інтернет-джерел.

Я 45

Як не загубитися в Острозі. Вулиці та їхні історії : мініенциклопедія / відп. ред. В. В. Максимчук. Острог, 2026. 100 с.

У мініенциклопедії вміщено короткі біографійні довідки про людей, іменами яких названо вулиці Острога. Автори силветок намагалися віднайти дотичність кожної особи до історії славного княжого града, де це було можливим, відчутти плин сучасності.

Для всіх, кого цікавить історичне минуле Острога, та тих, хто залюблений у топоніміку.

ЗМІСТ

Від редактора	6
П Е Р Е Д М О В А	8
ПОСТАТІ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ	10
Вулиця Княгині Ольги	11
Вулиця Шота Руставелі.....	12
ПОСТАТІ ПЕРІОДУ СЛАВИ КНЯЗІВ ОСТРОЗЬКИХ ТА КОЗАЦЬКОЇ ДОБИ.....	13
Вулиця Князів Острозьких	14
Вулиця Миколая Коперника.....	15
Вулиця Івана Федорова.....	16
Вулиця Байди.....	17
Вулиця П'ятигорця.....	18
Вулиця Гальшки Острозької	19
Вулиця Яна Лятоша.....	20
Вулиця Криштофа Косинського.....	21
Вулиця Івана Вишенського	22
Вулиця Андрія Римші	23
Провулок Василя Суразького.....	24
Вулиця Братів Наливайків	25
Вулиця Самуеля Едельса	26
Провулок Йова Борецького	27
Вулиця Герасима Смотрицького.....	28
Вулиця Лаврентія Тустановського	29
Провулок Захарії Копистенського	30
Вулиця Кирила Лукаріса.....	31
Вулиця Гетьмана Сагайдачного	32
Вулиця Шимона Старовольського.....	33
Вулиця Богдана Хмельницького	34
Вулиця Максима Кривоноса.....	35
Вулиця Івана Богуна.....	36
Провулок Максима Залізняка.....	37
ПОСТАТІ КІНЦЯ XVIII – СЕРЕДИНИ XX СТОРІЧ	38
Вулиця Григорія Квітки-Основ'яненка	39
Вулиця Фридерика Шопена.....	40
Вулиця Євгена Гребінки	41
Вулиця Скульптора Сосновського.....	42
Вулиця Юзефа Крашевського	43

Вулиця Тараса Шевченка	44
Вулиця Миколи Костомарова	45
Вулиця Пантелеймона Куліша	46
Вулиця Станіслава Кардашевича.....	47
Вулиця Леоніда Глібова.....	48
Вулиця Івана Нечуя-Левицького.....	49
Вулиця Михайла Драгоманова.....	50
Провулок Марковичів	51
Вулиця Дмитра Яворницького	53
Вулиця Івана Франка.....	54
Вулиця Панаса Саксаганського.....	55
Вулиця Михайла Коцюбинського.....	56
Вулиця Михайла Грушевського.....	57
Вулиця Академіка Малиновського	58
Вулиця Архітектора Покришкіна	59
Провулок Лесі Українки	60
Вулиця Академіка Кримського	61
Вулиця Миколи Шугаєвського	62
Вулиця Михайла Тучемського	63
Вулиця Йосипа Новицького	64
Вулиця Івана Огієнка	65
Провулок Сергія Козицького	66
Вулиця Володимира Сальського.....	67
Вулиця Братів Волинських.....	68
Вулиця Леоніда Ступницького	70
Вулиця Івана Литвиненка	71
ПОСТАТІ XX СТОРІЧЧЯ ТА ДОБИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ.....	72
Вулиця Бориса Тена	73
Вулиця Олекси Стефановича	74
Провулок Ольги Яновської.....	75
Вулиця Антона Павлюка	76
Вулиця Родини Шумовських.....	77
Вулиця Павла Жолтовського.....	80
Провулок Уласа Самчука.....	81
Вулиця Олега Ольжича.....	83
Вулиця Лідії Спаської	84
Вулиця Петра Андрухова	85
Вулиця Івана Маєвського	86

Вулиця Рафаеля Шпізеля.....	87
Вулиця Професора Ковальського	88
Вулиця Івана Драча	89
Вулиця В'ячеслава Чорновола	90
Вулиця Олега Гапончука	91
Вулиця Леоніда Каденюка.....	92
Вулиця Анатолія Криловця	93
Вулиця Григорія Аршинова	95
Вулиця Олексія Андреева.....	96
Вулиця Андрія Лозюка	97
Вулиця Владислава Рильського	98
Вулиця Володимира Чепелюка	99

Від редактора

Острог має здатність зачаровувати своєю величчю не тільки місцевих, а й студентство, яке перебуває в ньому тимчасово (хтось – чотири роки, хтось – шість), а потім стає частиною великої історії славного княжого града. Тут навкруги чути подих минувшини, з якої проростає майбутнє. Дивовижну здатність мають острозькі вулички, що прямують через мости, огинають будинки, підкрадаються до замку, простують у ліс або ведуть у манівці. А щоб не заблукати в тенетах острозьких вулиць, треба знати їхні назви, що увічнюють пам'ять про людей, які впродовж тисячоліть творили українську та світову історію, а зараз мешкають на наших будинках і прозирають з адрес.

Годонімний простір Острога, як і будь-якого міста, зазнавав змін, зважаючи на владу, що тут панувала. Спочатку назви вулиць мали суто просторове значення: вони вказували, що й де розташоване, а згодом з'явилися меморативні¹. Хоч сучасна вулична мапа Острога містить не тільки пам'яттєві найменування (тут є нейтральні та «гербарійні» назви, напр., *Вереснева*, *Весняна*, *Сонячна*, *Квітковий*, *Горіховий*, *Тополевий*, локативні оніми, як-от *Київська*, *Замкова*, *Університетська*, *Ринок*, *Фабрична*), авторський колектив цього видання вирішив проаналізувати годоніми, що увічнюють історичних постатей.

Вуличний простір нашого міста багатоетнічний. Тут «мешкають» русини-українці (*Петро Сагайдачний*, *Гальшка Острозька*, *Тарас Шевченко*, *Михайло Грушевський*, *Улас Самчук*, *Леонід Ступницький*, *Іван Драч*, *Микола Ковальський*, *Андрій Лозюк* – їх найбільше), поляки (*Миколай Коперник*, *Станіслав Кардашевич*, *Юзеф Крашевський*), греки (*Кирило Лукаріс*), кримські татари (*Агата-нгол Кримський*), грузини (*Шота Руставелі*), білоруси (*Андрій Римша*), євреї (*Самуель Едельс*, *Рафаель Шпізель*) та московити (*Іван Федоров*, *Петро Покришкін*). Це люди різних епох, професій і родів діяльності, які зробили значний внесок у розбудову міста або вплинули на українську чи світову історію, а сьогодні слугують орієнтиром для острожан і не дають загубитися в лабіринтах місцевих вулиць.

Задум цього видання з'явився наприкінці 2022 р. як заліковий проєкт із навчальної дисципліни «Українська ономастика й етимологія». Однак через складну зиму, пов'язану з російськими обстрілами, відсутність інтернету й електроенергії його завершити не вдалося. Тому 2025–2026 навчального року вже наступне покоління острозьких філологинь і почасти філологів доводило справу до кінця. І, здається, успішно із цим упоралося.

¹ Див.: Максимчук В. В. Острозький годонімікон XVI–XVII сторіч. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 17 (85). С. 292–297.

Кожна сильветка, уміщена в цій книзі, по-своєму унікальна, адже ми не ставили за мету чітко структурувати біографії, а намагалися показати багатогранність кожної особистості, описати її внесок, якщо це було можливо, в історію Острога. Джерельною базою слугували наукові праці, енциклопедичні статті, а також публікації, розміщені на сайтах Державного історико-культурного заповідника м. Острога, Музею історії Острозької академії, Національного університету «Острозька академія» та ін.

Біографійні довідки розташовано за хронологією (роком народження особи) та згруповано в чотири умовні блоки, які не претендують на історичну довершеність. Це лише спроба показати часовий вимір годонімної мапи Острога.

Оскільки 2026-й рік багатий на ювілеї, то з радістю та гордістю присвячуємо це видання 450-річчю Острозької академії – найпершого закладу вищої освіти в Україні та Східній Європі, який зібрав нас у своїх стінах і дав можливість доторкнутися до величної історії Острога.

Хай проростають пагінці доброго, мудрого, вічного, посіяного в Острозькій академії, та колосяться добірним зерном під мирним небом України!

Віталій МАКСИМЧУК, відповідальний редактор

П Е Р Е Д М О В А

*Не все одно, якими іменами названі вулиці наших міст,
не все одно, чи домінуючим є для нас Шевченко, чи Пушкін. ...
А коли – все одно, то це значить, що все одно для вас, хто є ми самі!
Це значить, що ми не нарід, не якась спільна історична збірна сила,
а невиразна юрба, сіра маса, вічно принижена без всяких ідеалів чернь.*
Улас Самчук

Острог володіє рідкісною здатністю тримати павзу між минулим і теперішнім, даючи нам змогу почути відлуння тисячолітньої історії у звичній буденності. Це місто ніколи не було простою позначкою на карті чи випадковим скупченням архітектурних форм. Острог повсякчас поставав як складний, багатошаровий текст, де крізь сучасні написи неминуче проступає почерк княжої доби, інтелектуальний запал першодрукарів і сувора витримка воїнів.

Ми звикли сприймати вулиці як суто побутові маршрути, проте їхні назви це насправду щось значно більше за навігацію. У сучасній лінгвофілософії утвердилася думка: «Що не назване, те не існує». Тому найменування простору є актом творення самого міста. Годонімікон формує наш ментальний ландшафт, створюючи систему координат, у якій ми живемо.

В українському контексті питання назв вулиць сьогодні звучить особливо гостро. Тривалий час наш топонімний простір був перенасичений маркерами (недо)імперського впливу, які методично стирали локальну пам'ять, заміщуючи її чужими постатями та сенсами. Сьогодні повернення знакових українських імен на мапу Острога (як і будь-якого іншого міста) – це не про формальну зміну вказівників. Позаяк це процес деколонізації свідомости, повернення собі права бути господарями власної історії.

Щоденно простуючи вулицями Гальшки Острозької, Петра Сагайдачного, Івана Франка, Уласа Самчука чи Григорія Аршинова, ми вступаємо в мовчазний діалог із тими, хто закладав фундамент нашої ідентичности. І ці постаті перестають бути лише параграфами в підручниках (із яких їх, до речі, також повсякчас вилучали); вони стають частиною нашого щоденного маршруту, нашої особистої географії. Це жива присутність інтелектуальної еліти в просторі нашого повсякдення.

Для сучасної України перегляд міської топоніміки став виходом із тривалого стану ідеологічного заціпеніння. Ми надто довго мешкали в декораціях, де назви вулиць слугували інструментами приборкання простору, вириваючи з нашої свідомости все питоме й автентичне. Сьогоднішнє повернення на мапу міста імен князів, просвітників і митців – це акт легітимації нашого права на власну

істину. Особливого ж звучання годонімікон набуває тоді, коли в нього вписуються імена теперішніх воїнів – тих, чий чин став найвищою етимологією нашої свободи. Їхня присутність у назвах вулиць перетворює міський простір на живий меморіал. Це найменша форма вдячності, утім – стійкий опір забуттю. Зрештою, це боротьба за право бути впізнаним у часі, адже місто, яке забуває імена своїх захисників, ризикує назавжди залишитися лише територією, так і не ставши воістину Батьківщиною.

Для філолога місто – це об’єкт прискіпливого «читання». Цей проєкт народився в аудиторіях (через війну почасти віртуальних) Національного університету «Острозька академія» як результат щирого зацікавлення студентства вибірковою дисципліною «Українська ономастика й етимологія». Ми спробували реконструювати живі біографійні портрети тих людей, чії імена стали частиною острозької топографії. Кожна стаття цієї мініенциклопедії – спроба осмислити, чому саме ці постаті закарбувалися в пам’яті міста та як їхня спадщина резонує в сучасності.

Острог, як справжні Волинські Атени, демонструє неперервність боротьби: від княжого меча до сучасного пікселя. Ми прагнемо, щоб нині ці імена звучали як голоси тих, хто тримав цей простір сторіччями, і тих, хто тримає його зараз, на самій межі буття.

Ця праця звернена до тих, хто прагне розуміти годонімікон рідного міста. Вона стане в пригоді досвідченим науковцям, допитливому студентству й кожному мешканцеві Острога, який бодай раз замислювався над етимологією власної адреси. Знання історії своєї вулиці дарує відчуття причетності до великого тяглого сюжету, що триває вже не одне сторіччя.

Запрошуємо вас до цієї мандрівки!

Віват Острогу!

Віват Острозькій академії!

*Данило КОЛЬЦОВ,
Софія НЕЧИПОРУК,
Вікторія САВЕНКО*

Постаті середньовіччя

Вулиця Княгині Ольги

• Найменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 25.11.2009 № 702.

Княгиня Ольга (приблизно між 880 і 920–969) – перша жінка-правителька в Європі, дружина Ігоря Рюриковича.

Питання часу та місця народження Ольги дискусійне й досі. Згідно з даними літопису, вона вийшла заміж 903 р., тому деякі вчені припускають, що княгиня народилася у 880-х роках, але це не збігається з датою народження Святослава, адже він, імовірно, народився між 936–938 роками, тобто Ольга стала матір'ю приблизно в 50 років, що не відповідає фактам з інших джерел, де княгиню описували як молоду жінку. Історик М. Котляр вважає, що діячка народилася близько 910 р. Щодо місця народження, то деякі дослідники вважають його Псковом, інші – Пліснеськом (нині с. Підгірці Львівської обл.). Побутує версія, що вона по-

ходила з болгарських земель і була онукою болгарського князя Бориса І.

Після загибелі чоловіка, князя Ігоря, 944 р. Ольга стала регенткою при малолітньому синові Святославі, фактично очоливши державу до 964 р.

Утвердження Ольги на престолі пов'язане з її рішучістю та безжальною помстою древлянам за вбивство чоловіка, чим вона заслужила беззаперечну повагу княжої дружини. Відповідно до «Повісті минулих літ», цей процес був поетапним і символічним: спочатку княгиня наказала живцем закопати послів князя Мала, що зухвало пропонували їй шлюб, а наступну делегацію спалила в лазні. Під час поминальної тризни на землі ворогів її воїни вирізали близько п'ятох тисяч древлян, що стало початком тривалої облоги Іскоростеня. Після супротиву місто спалили дощенту, що остаточно втихомирило непокірне плем'я.

Проте Ольга залишилася в пам'яті нащадків не лише як сувора месниця, а також і як мудра реформаторка, що упорядкувала збирання податків, створивши по всій країні князівські погости, підтримувала дружні дипломатичні стосунки з Візантією. У зовнішній політиці княгиня віддавала перевагу дипломатії, здійснивши візит до Константинополя, де першою з-поміж руських правителів прийняла християнство. Її хрещення стало прологом до християнізації всієї Руси, що згодом привело до канонізації княгині.

Похована за християнським обрядом і канонізована католицькою та православною церквою, княгиня Ольга стала символом мудрости та незламної державної волі.

Використані джерела:

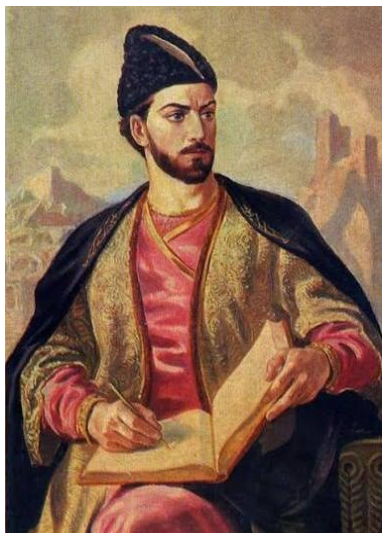
1. Княгиня Ольга. *Моя Україна* : пізнавальний інтернет-журнал. 2021. URL: <https://myukraine.org.ua/knyaginya-olga> (дата звернення: 09.12.2025).
2. Повстенко О. І. Велика княгиня Ольга в народній пам'яті і в історії Києва / за ред. Д. С. Гордієнка. *Софійські читання* : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «До 90 річчя від дня народження відомого дослідника пам'яток Національного заповідника “Софія Київська”, доктора іст. наук Сергія Олександровича Висоцького». Київ, 2015. С. 356–367.
3. Данилюк М. Князі Острозькі – нащадки святої рівноапостольної княгині Ольги. *Державний історико-культурний заповідник міста Острога*. 2016. URL: <https://ostrohcastle.com.ua/knyazi-ostrozki-nashhadky-svyatoyi-rivnoapostolnoyi-knyagyni-olgy> (дата звернення: 09.12.2025).

В. Захарчук, С. Загоруйко

Вулиця Шота Руставелі

- *Перейменовано відповідно до постанови Тимчасового управління м. Острога від 06.12.1939.*

Попередня назва – провулок Церковний.

Шота Руставелі (бл. 1172 – бл. 1216) – великий грузинський поет, мислитель і громадський діяч епохи Золотої доби Грузії, один із найвидатніших представників середньовічної літератури, творчість якого стала мостом між культурою Сходу та Заходу, утверджуючи ідеї гуманізму, вірності та шляхетності.

Біографія Руставелі оповита таємницями, оскільки, на жаль, збережено мало вірогідних біографічних фактів.

Імовірно, народився близько 1166 р. в сім'ї роду єретських Багратіонів. Навчався в Греції, учителями Шоти були мудреці. Опісля навчання та виховання перебував при царському дворі, де охороняв скарбницю цариці Тамари – це засвідчує підпис на акті 1190 р. Згодом став володарем воєводства Руставі та був царським візиром. Останні роки

життя провів у монастирській келії. Імовірно, помер близько 1250 р. в Хрестовому монастирі в Єрусалимі.

Світову славу поетові принесла безсмертна поема «Витязь у тигровій шкурі». Це гімн дружбі, кохання та лицарській честі, який упродовж сторіч перекладали десятками мов світу. В українській культурі творчість Ш. Руставелі має особливий відгук, адже ідеали волі та відваги, що їх оспівував грузинський митець, завжди були близькими українському народові. Окрім цього, написав поему «Хваління» і роман-поему про Йосифа Прекрасного, які, на жаль, не збережені до наших днів.

Острог як місто, що століттями було відкритим для різних народів та ідей, ушановує поета, чий твори – взірць високої поезії та людської гідності. Ця вулиця нагадує про вселюдські цінності, що об'єднують народи крізь віки та кордони.

Використані джерела:

1. Мацай О. Шота Руставелі: до 800-річчя з дня народження. Київ: Знання УРСР, 1966. 48 с.
URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Matsai_Oleksandr/Shota_Rustaveli_Do_800-richchia_z_dnia_narodzhennia.pdf
(дата звернення: 07.12.2025).

Л. Чернух, Ю. Усач

Постаті періоду слави князів Острозьких та козацької доби

Вулиця Князів Острозьких

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця 1 Травня.*

Князі Острозькі – фундатори величі Острога, чие ім'я вписане в історію всієї Східної Європи. Цей рід, що за різними версіями походив від Рюриковичів або Гедиміновичів, упродовж сторіч був головним оборонцем української землі, православної віри та національної культури. Острозькі володіли Заславським, Звягельським, Турівським і Степанським князівствами. Мали свої резиденції в Острозі, Дубні, Варшаві й інших містах. Засновником роду вважають Данила Острозького. Відомими представниками також були: Федір, Василь, Іван, Костянтин, Василь-Костянтин, Януш, Олександр. Окремо варто згадати княгиню Гальшку Острозьку, що була племінницею Василя-Костянтина. Вона во-

лоділа великим маєтком, який успадкувала від батька Іллі. Свої статки княгиня пожертвувала на розвиток Острозької академії, яку заснував її дядько Василь-Костянтин.

Значно зміцнив свої позиції рід Острозьких за часів князювання **Костянтина Івановича**. Він був талановитим воїном і правителем, одним із найвпливовіших людей свого часу й ушанований звання маршалка Волинської землі, великого гетьмана литовського. Костянтин Іванович неодноразово відбивав набіги татар та московитів; неабияк збагатив фамільні статки (близько 100 міст, 40 замків, 1300 сіл); був захисником православної віри та обстоював її право на окремішність й автономію від католицької. До того ж прославився не лише як воїн, а і як меценат, зокрема надав кошти на розбудову Межиріцького монастиря, заклав монастир у с. Дермань і Богоявленський собор в Острозі. Саме за його правління Дубно отримало статус міста (1498), а згодом – магдебурзьке право (1507). За всі заслуги Костянтин Острозький був ушанований права використовувати червоний віск для своєї печатки (право королів).

Син Костянтина Івановича **Василь-Костянтин** – «некоронований король Руси», продовжуючи справу батька, розвивав освіту та культуру рідного краю. Він теж був захисником православної церкви, яка тоді ще більше втрачала свої позиції під гнітом католицизму. Найвизначнішим досягненням Василя-Костянтина є заснування Острозької академії (слов'яно-греко-латинської школи) 1576 р., яка стала осередком православної руської культури на території сучасної України, оскільки зібрала у своїх стінах літераторів, науковців і друкарів.

Після смерті Василя-Костянтина рід Острозьких та його маєтності почали занепадати. Януш Острозький був останнім представником роду (чоловічої статі).

Князі Острозькі створили в нашому місті унікальний культурний простір, де вперше було надруковано повний переклад Біблії церковнослов'янською мовою. Отже, вулиця Князів Острозьких – це головна артерія нашої пам'яті, що веде до витоків власної державної та культурної величі.

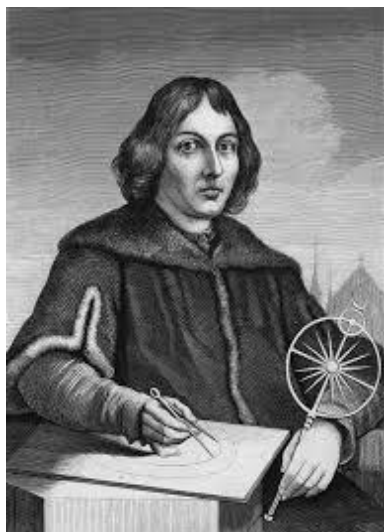
Використані джерела:

1. Кралюк П., Хаврук Я. Князі Острозькі. Харків : Фоліо, 2012. 126 с.
2. Династія князів Острозьких: опікуни українського просвітництва. *Інститут Просвіти*. URL: <https://iprosvita.com/dynastiia-ostrozkykh-opikuny-ukrainskoho-prosvitnytstva/> (дата звернення: 08.12.2025).

В. Захарчук, С. Загоруйко

Вулиця Миколая Коперника

- Найменування фігурує в документах із 1970-х років.

Миколай Коперник (1473–1543) – польський астроном, математик, фізик, творець геліоцентричної системи світу, який «зупинив Сонце і зрушив Землю».

Народився в місті Торунь (Торн) у Польщі. Як виходець із Сілезії мав особливе прізвище, яке ідентичне його латинському відповіднику: Ніколаус Копернікус (Nicolaus Copernicus). Чимало науковців, які досліджували життя М. Коперника вважають, що його прізвище походить від місцевої назви копачів, які видобували мідь (англійською – *copper-mining*). Також є інша думка щодо походження – від назви рослини кріп. Але загалом сам М. Коперник не надавав важливого значення своєму прізвищу. Через це в перших друкованих документах можна було побачити різні варіанти його написання.

На перший погляд, постать М. Коперника, який ніколи не бував на теренах Волині, здається далекою від історії нашого міста. Проте для філолога й історика цей зв'язок є очевидним крізь призму інтелектуального ландшафту. М. Коперник навчався в університетах Кракова, Болоньї та Падуї – саме в тих європейських центрах, де гартувалася тогочасна освічена еліта, зокрема й вихідці з українських земель, з якими він був знайомий. Був учнем Юрія Дрогобича (Котермака) – українського письменника епохи Відродження, астронома, астролога, ректора Болонського університету медицини й вільних мистецтв. Тісні зв'язки викладачів Острозької академії з провідними університетами Європи сприяли тому, що ідеї М. Коперника дуже швидко стали частиною академічного дискурсу в Острозі. Спудеї були добре знайомі з його відкриттями.

Отже, вулиця Миколая Коперника в Острозі – це утвердження нашої належності до єдиного європейського наукового простору, де ідеї не знають кордонів.

Використані джерела:

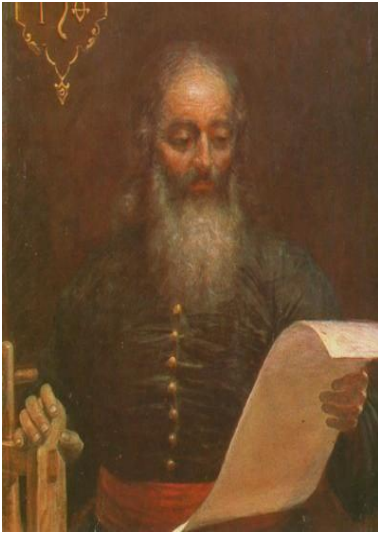
1. Миколай Коперник та Ісаак Ньютон у Києві й Україні | КПП ім. Ігоря Сікорського. *КПП ім. Ігоря Сікорського*. URL: <https://kpi.ua/1313-2-photo> (дата звернення: 09.12.2025).

2. Миколай Коперник | Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/653> (дата звернення: 09.12.2025).

В. Копієвська, Н. Клімаш

Вулиця Івана Федорова

• Найменування фігурує в документах із 1960-х років.

Іван Федоров (Федорович) (бл. 1510–1583) – видатний східнослов'янський друкар, продовжувач справи Ш. Фіюля – засновника слов'янського книговидання кириличним шрифтом.

Є. Немировський стверджує, що І. Федоров навчався в Ягеллонському університеті впродовж 1629–1632 років і здобув ступінь бакалавра.

Відіграв велику роль у започаткуванні видання шкільних підручників для навчання дітей грамоти, читання й основ граматики. Творчість друкаря в Україні поділяють на два етапи: львівський і дермансько-острозький. Найяскравіші сторінки життя І. Федорова пов'язані з Острогом XVI ст. Дермансько-острозький період його творчості розпочався із запрошення князя В.-К. Острозького для заснування друкарні. В Острозі І. Федоров був не тільки виконавцем технічних завдань книгодрукування, а й брав участь у підготовці та редагуванні текстів до видання, співпрацював із закордонними вченими, які прибули до Острога для вивчення та видання книг.

В Острозі друкар видав низку важливих книг: «Азбука» (1578), яку використовували для навчання дітей, «Книга Нового Завіту» (1580), «Книжка, собрание вещей нужнейших» Тимофія Михайловича (1580), перша повна слов'янська кирилична «Острозька Біблія» (1581), «Хронологія» Андрія Римші (1581). Характерною ознакою цих книг для впізнання видавця був іменний друкарський знак І. Федорова.

Острозька Біблія стала вершиною книгодрукарського мистецтва. Книга містила 628 аркушів, у ній використано 6 різних шрифтів (4 кириличні та 2 грецькі), уміщено 81 заставку із 16 дощок, 70 кінцівок із 17 дощок, 1384 гравійовані ініціали. Книгу розпочали гербом князів Острозьких, а закінчили знаком І. Федорова. 2021 р. оцифровану версію Острозької Біблії оприлюднили на сайті Музею книги і друкарства України.

Навіть після від'їзду майстра до Львова традиція, яку він заклав, жила в Острозі, забезпечуючи місто книгами ще багато десятиліть.

Використані джерела:

1. Ковальський М. Федорович (Федоров) Іван. *Острозька академія XVI–XVII століття* : енциклопедія / ред. кол. : І. Пасічник, П. Кралюк та ін. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2011. С. 440–442.

2. Острозька Біблія, 1581 р. *Музей книги і друкарства України*. 2021. URL: <https://www.mkdu.com.ua/kolektsiia/kolektsiia-onlajn/ostrozka-bibliia-1581r-onlajn> (дата звернення: 09.07.2026).

Б. Сverdлюк, Ю. Хичій

Вулиця Байди

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця Радянської Конституції.*

Дмитро Іванович Вишневецький (бл. 1518–1563) – оспіваний у народних думах як легендарний *козак Байда*, одна з найяскравіших постатей нашої минувшини.

Його зв'язок з Острогом має глибоке генеалогічне коріння: Дмитро був онуком княгині Острозької (сестри князя Костянтина Острозького). За легендою, саме нерозділене почуття до своєї родички, заможної красуні Гальшки Острозької, стало причиною того, що він так і не одружився, присвятивши всього себе військовій справі.

Д. Вишневецький був видатною постаттю в історії українського козацтва XVI ст. Відіграв значну роль у створенні Запорізької Січі. Фортеця на острові Мала Хортиця, яку він збудував, слугувала для козаків опорою, символом їхньої могутності та незалежності. Упродовж 1548–1549 рр. Байда під проводом Бернарда Претвича брав участь у походах на Очаків. Успішно обороняв від нападів кримських татар острови Хортиця. Йому вдалося врятувати багатьох українських полонених й очолити успішну кампанію в Криму, а також узяти участь у військовій експедиції до Молдови, де він допоміг покласти край боярським міжусобицям за молдовський престол.

Байда був не лише відважним воїном, що боронив українські землі, а й далекоглядним дипломатом: умів укладати союзи із сусідніми країнами та забезпечувати торговельні угоди для козаків.

Репутацію Д. Вишневецького як умілого полководця та хороброго воїна, розповіді про його подвиги передавали з покоління до покоління.

Помер видатний козак 1563 р., але його спадщина – це ідея безкомпромісної боротьби за волю, яка крізь століття резонує в серцях українців.

Використані джерела:

1. Дмитро Вишневецький – очільник українського козацтва: до 500-річчя від дня народження першого гетьмана українського козацтва Дмитра Вишневецького і до Дня захисника України : інформаційна довідка / уклад. Л. О. Соколовська. Київ, 2017. 16 с.

В. Бернацька, В. Брагінець

Вулиця П'ятигорця

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця Котовського.*

Сулган (Шолгеня), або **Темрюк П'ятигорець** (пом. 1578) – один із перших відомих кошових отаманів, чиє життя та смерть стали символом безкомпромісної боротьби за волю українських земель.

Відомо, що походив зі знатного роду п'ятигорських черкесів, які були християнами ще із часів Тмутараканського князівства. Імовірно, він уродженець містечка Темрюк. Згодом переїхав до Речі Посполитої, оскільки розпочався наступ кабардинців-мусульман. Проте побутує ще одна версія його походження. Стверджують, що він нащадок Темрюка Ідаровича. Тоді, можливо, він є Солтаном Шимковичем, онуком доньки Камбулата. С. П'ятигорець брав участь у поході на Молдову, під час якого захоплено Хотин. Також разом із Миколаєм Милецьким 1575 р. він діяв проти кримських татар на Поділлі.

Його життя пов'язане з Острогом і безпосередньо з Костянтином Острозьким. Ставши отаманом удруге, Темрюк був стратегічним союзником князя Острозького. 1578 р. під час чергового нищівного наступу кримськотатарської орди на Волинь П'ятигорець зі своїми козаками пішов на перехоплення ворога. Бій був нерівним і запеклим. Усі козаки загинули, а П'ятигорець із кількома живими замкнулися в млині та оборонялися. Відмовившись здатися, вони тримали оборону до останнього, аж поки вороги не спалили їх живцем разом із млином. Після цього татари підійшли до Дубна, але не взяли його, зазнавши чималих утрат.

Вулиця Острога по цей день береже пам'ять про воїна, який прийшов здалеку, щоб віддати життя за спокій волинської землі. Це шана одному з перших фундаторів Війська Запорозького, який своєю кров'ю скріпив союз між Острогом та Січчю.

Використані джерела:

1. Kronika Polska Marcina Bielskiego. Sanok, 1856. S. 1406–1407.

А. Нетечук, А. Мельничук

Вулиця Гальшки Острозької

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 19.02.2016 № 98. Попередня назва – вулиця М. Островського.*

Гальшка (Єлизавета) Іллівна Острозька (1539–1582) – княгиня з легендарного роду Острозьких, засновниця Острозької академії, меценатка, чиє ім'я стало символом жертвності й фундації української освіти та становлення Острога як великого інтелектуального центру.

На думку істориків, Гальшка – одна з найпомітніших жіночих постатей, яка мала значний вплив на суспільство, адже вона заповіла все своє майно простим людям.

Гальшка народилася 1539 р. в сім'ї Іллі Острозького й Беати Костелецької, позашлюбної доньки польського короля Сигізмунда I Старого. Після смерті батька стала власницею багатьох міст, містечок, замків і маєтностей, що спонукало багатьох магнатів породичатися з династією Острозьких. Після невдалого шлюбу з Дмитром Сангушком Гальшка не стала вільною. Її видали заміж за польського шляхтича Лукаша Гурку, який заслав «чорну княгиню» до Шамотульської вежі на 14 років. Після смерті Лукаша Гурки під своє опікунство Гальшку взяв дядько Василь-Костянтин Острозький, адже прагнув сам контролювати її багатства.

Саме її щедрий заповіт став тим фінансовим наріжним каменем, на якому постали Волинські Атени. Гальшка Острозька заповіла 6 тисяч кіп грошей лічби литовської на розвиток шпиталю для бідаків, монастир Святого Спаса й академію Острозьку, що планував відкрити в Острозі її дядько.

Померла Гальшка в 43 роки, але в Острозі її присутність відчувається й досі: у стінах відродженої Острозької академії відбувається щорічний конкурс краси й інтелекту «Гальшка року», а на вулицях міста й досі можна почути легенду, що привид княжни нібито охороняє спокій Замкової гори. Долю Гальшки Острозької описано в художніх текстах Світлани Луцкової, Іванни Голуб'юк, Галини Філонюк, Марії Ткачівської, Наталії Кавери-Безюк, Петра Кралука...

Символічно, що вулиця Гальшки Острозької розташована безпосередньо навпроти Острозького замку – її родового гнізда. Це місце, де колись вирішувалася її доля та де нині кожен камінь пам'ятає присутність княжни.

Для сучасного Острога ім'я Гальшки – це нагадування про те, що справжню велич вимірюють не багатством, а тим, що людина залишає після себе прийдешнім поколінням.

Використані джерела:

1. Одарченко В. Віртуальні мандрівки малими містами. Гальшка Острозька – берегиня Острога. *Радіо Свобода*. 2006. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/947454.html> (дата звернення: 09.12.2025).
2. «Чорна князівна» Єлизавета Острозька: 9 невідомих фактів про засновницю Острозької академії. *Українки* : журнал. URL: <https://ukrainky.com.ua/chorna-knyazivna-yelyzaveta-ostrozka-9-nevidomyh-faktiv-pro-zasnovnyczyu-ostrozkoji-akademiiyi> (дата звернення: 09.12.2025).

В. Корнійчук, Д. Кольцов

Вулиця Яна Лятоша

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця Толбухіна.*

Ян Лятош (1539–1608) – видатний астроном, математик і медик, чиє ім'я в XVI столітті гриміло на всю Європу. Доктор Падуанського університету та декан медичного факультету в Кракові, він увійшов у історію як сміливий опонент календарної реформи Папи Григорія XIII. Через свою наукову безкомпромісність Я. Лятош зазнав переслідувань, але знайшов притулок і захист саме тут, в Острозі. Крім медицини, поглиблював знання з астрономії та астрології. Уважав, що за розташуванням небесних світил можна передбачити стихійні лиха, кількість опадів, урожайність, епідемії, а також долі окремих людей. З 1594 р. учений почав присвячувати свої прогнози членам родини Острозьких.

Опановуючи астрономію, Я. Лятош знайшов у новому календарі Григорія XIII низку неточностей і помилок, про які написав у листі до папи. Критикував новий календар у своїх лекціях, статтях і диспутах. Постійні виступи проти Григорія XIII стали причиною його відрахування з Краківської академії. Я. Лятошу заборонили публічно виступати, друкувати, продавати свої твори під загрозою штрафу 300 злотих. Майже всі його праці знищили.

Я. Лятош покинув Краків і переїхав до Острога під покровительство В.-К. Острозького. У передмісті Більмаж князь подарував йому землі й будинок, у якому вчений оселився зі своєю родиною. Досліджував філософію, астрономію, математику, медицину, очевидно, міг викладати ці предмети в Острозькій академії. Також припускають, що він працював у шпиталі, який заснував В.-К. Острозький 1585 р. Похований на польському кладовищі. Могила, над якою стояв гранітний пам'ятник, знищена 1965 р.

Вулиця Яна Лятоша в Острозі теж є своєрідним пам'ятником, що нагадує про ті часи, коли Острог ставав безпечним островом для передової європейської еліти, яка не боялася йти проти течії заради істини.

Використані джерела:

1. Бондарчук Я. В. Історія Острозької академії : навчальний посібник. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 548 с.

В. Матвійчук, В. Кучинська

Вулиця Криштофа Косинського

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця Орджонікідзе.*

Криштоф Косинський (1545–1593) – козацький отаман, чие ім'я назавжди закарбувалося в історії як провідника першого великого антифеодального повстання в Україні, полковник Війська Запорозького.

Народився у Великому князівстві Литовському в с. Косянка Більського повіту (Підляське воєводство). Його родина походила із с. Косяки (Підляське воєводство). Відомо, що К. Косинський був одружений із князівною Марушею Ружинською, що свідчить про його високий соціальний статус.

Постать К. Косинського тісно переплетена з Острогом через його службу при дворі князів Острозьких, які тоді мали тісні зв'язки з козацтвом. Проте згодом К. Косинський мав із ними майновий конфлікт, що переріс у козацьке повстання, яке тривало три роки (1591–1593). Конфлікт отамана з родом Острозьких, зокрема з князем Янушем, був не лише особистий, а й правовий: ішлося про несправедливе захоплення земель, дарованих К. Косинському за військові заслуги. У відповідь він зібрав 5000 реєстрових і нереєстрових козаків і штурмом узяв Білу Церкву, яка була резиденцією старости Януша Острозького. І вже згодом це стало приводом до розгортання тривалого повстання проти руської шляхти й уряду Речі Посполитої.

Загинув К. Косинський унаслідок короткої несподіваної сутички після раптового нападу слуг старости Олександра Вишневецького у віці 48 років.

Попри військове протистояння з тогочасними володарями міста, ім'я Криштофа Косинського в топоніміці Острога символізує дух козацької вольності й ранній етап формування українського лицарства.

Використані джерела:

1. Ворончук І. Невмирущі традиції українського героїчного духу. *Українознавство*. 2022. № 1. С. 77–91. URL: <http://journal.ndiu.org.ua/article/view/256274> (дата звернення: 09.12.2025).

В. Копієвська, Н. Клімаш

Вулиця Івана Вишенського

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця Комуністична.*

Іван Вишенський (бл. 1550 – після 1621) – відомий мислитель, полеміст, релігійний діяч.

Його постать оповита таємничістю через брак прямих біографічних джерел, проте масштаб творчої спадщини дає змогу вважати його одним із найвпливовіших інтелектуалів своєї епохи. Відомо, що І. Вишенський народився близько 1550 р. в містечку Судова Вишня (нині Львівська обл.). Початкову освіту здобув у Луцьку, згодом, за припущеннями І. Франка, продовжив навчання в Острозі, куди його запросив Василь-Костянтин Острозький. Приблизно 1580 р. обрав шлях радикального духовного служіння, переїхав у Грецію на святу гору Афон і став монахом-аскетом.

Саме звідти, з печер Афону, І. Вишенський розгорнув свою літературну діяльність письменника-полеміста, опубліковану в «Книжці» 1600 р. Його листи та послання набували значного поширення з-поміж русинів, пробуджували в народі антифеодальні й антикатолицькі настрої. 1604 р. І. Вишенський відвідав українські землі. Прибувши до Львова, брав участь у боротьбі з польсько-шляхетським засиллям, проте через розбіжність у поглядах із керівниками місцевого братства був змушений залишити місто.

Згодом митець на деякий час оселився в Унівському монастирі, потім у свого друга Й. Княгиницького в Манявському скиті (Прикарпаття). І. Франко вважав, що саме І. Вишенський порадив Й. Княгиницькому заснувати цей скит, щоб боротися проти католицької та уніатської реакції. Після двох років перебування на українських землях І. Вишенський повернувся на Афон.

Що було з ним далі – не відомо, адже про це майже немає жодних документальних згадок. У листі 1610 р. до Й. Княгиницького І. Вишенський скаржився на «деякі тілесні хвороби», очевидно, аскетичне життя вплинуло й на здоров'я. Уважають, що він помер у 20-х рр. XVII ст. в одній із печер на Афоні.

Ім'я І. Вишенського часто пов'язують з Острозьким культурним осередком. І. Франко, наприклад, припускав, що той служив при дворі В.-К. Острозького. Блискуче знання придворного етикету та тогочасних політичних процесів, яке демонстрував І. Вишенський, він міг здобути, лише перебуваючи в самому центрі руського суспільно-політичного життя – при князівському дворі в Острозі. Зв'язок І. Вишенського з Острогом простежується і через його оточення. Такі постаті, як І. Борискович та Й. Княгиницький, що належали до кола спілкування князя Острозького, були соратниками полеміста.

Використані джерела:

1. Іван Вишенський. Біографія. *Dovidka.biz.ua*. URL: <https://dovidka.biz.ua/ivan-vishenskiy-biografiya> (дата звернення: 13.01.2023).
2. Іван Вишенський і поліконфесійність Острозьких. *Релігія в Україні*. 2009. URL: https://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/2344-ivan-vishenskij-i-polikonfesijnist-ostrozkiy.html (дата звернення: 09.12.2025).

А. Данилюк, С. Гаврилюк

Вулиця Андрія Римші

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця З. Космодем'янської.*

Андрій Римша (бл. 1550 – після 1595) – поет-панегірист і перекладач із Великого князівства Литовського, культурний діяч другої половини XVI ст.

Походив із дрібношляхетської родини герба «Півкозич» із Новогрудщини (сучасна Білорусь). З 1572 р. перебував на службі в Радзивілів – Миколи Рудого та його сина Кшиштофа.

А. Римша був добре освіченою людиною. Обставини та місце здобуття освіти невідомі, але за межі Великого князівства Литовського він не виїздив і навчався десь на батьківщині. Очевидно, здобув її у якомусь кальвіністському навчальному закладі. У його ранньому творі «Хронологія» і в листі князя Василя-Костянтина Острозького до Кшиштофа Радзивіла підтверджено освіченість А. Римші в галузі філології і точних наук.

Поетичний зразок раннього українського бароко – «Хронологія» («Которогося мѣца што за старыхъ вековъ дѣело короткое описаніє») – надрукований в Острозі 1581 р. Цей твір був найменшим виданням Острозької друкарні (2 сторінки). За змістом це віршований календар найважливіших сюжетів старозавітної історії, у якому пояснено назви місяців церковнослов'янською, гебрейською та руською мовами.

А. Римша свого часу також викладав поетику, риторику, математику й астрономію в Острозькій слов'яно-греко-латинській школі.

Останнім відомим фактом його біографії є публікація 1595 р. перекладу польською мовою «Хронографії» паломника Анзельма Поляка, що засвідчило його незгасний інтерес до поширення європейських знань на українських землях.

Використані джерела:

1. Атаманенко В. Б. Острозька академія : посібник для вступників. Острог, 1997. 24 с.
2. Атаманенко В. Римша Андрій. *Острозька академія XVI–XVII століття* : енциклопедія. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2011. С. 394–397.

С. Нечипорук

Провулок Василя Суразького

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – провулок Кірова.*

Василь Андрійович Суразький (Малюшицький) (середина 1550-х рр. – між 1604 і 1608 рр.) – полемічний письменник, освітній діяч, дипломат.

Народився у м. Сураж (зараз однойменне село Кременецького р-ну Тернопільської обл.) в шляхетській родині.

Рід Малюшицьких, що мав власний герб, походив із Новгородського воєводства Великого князівства Литовського. Батько Василя був королівським писарем і власником Суража, а мати походила з князівського роду Масальських.

Життєвий шлях В. Суразького нерозривно пов'язаний з діяльністю Острозького літературно-наукового гуртка. Разом із Дем'яном Наливайком він керував видавництвом при Острозькій академії, перетворюючи його на найпотужніший осередок книговидання того часу. В. Суразький був автором книжечки «О єдиній істинній православній вірі» (1588) – одного з перших друкованих полемічних трактатів, що став інтелектуальною відповіддю на книжку єзуїта Петра Скарги та здобув велику популярність із-поміж сучасників.

Окрім власної творчості, В. Суразький зробив неоціненний внесок у світову культуру, працюючи спільно з Герасимом Смотрицьким над редагуванням Острозької Біблії. Його державотворча діяльність також була значущою, адже 1583 р. за розпорядженням князя Костянтина Острозького він став Суразьким старостою, а згодом виконував дипломатичні доручення в Польщі та Московії.

Використані джерела:

1. Кралюк П. М., Якубович М. М. Василь Суразький: апологія православної традиції. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2011. 212 с.
2. Стратій Я. Суразький (Малюшицький) Василь Андрійович. *Філософська думка в Україні* : біобібліографічний словник. Київ, 2002. С. 184–185.

Т. Лісовська, В. Головій

Вулиця Братів Наливайків

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 04.09.1991. Попередня назва – вулиця Наливайка.*

Дем'ян і Северин (Семерій) Наливайки – унікальні постаті нашої історії, чиї імена нерозривно пов'язані з Острогом. Вихідці з родини кушніра з Гусятина, що над Збручем, вони знайшли на Острозькій землі другий дім і покликання: один став титаном духу, інший легендарним воїном.

Першим покинув батьківське гніздо Дем'ян. Маючи неабиякий хист до науки, він помандрував до Острога, став учнем Острозької школи. Відтак усе подальше життя Д. Наливайка пов'язане з Острогом. Після навчання він прийняв сан священнослужителя, ставши настоятелем Церкви святого Миколи в Острозі.

Д. Наливайко був авторитетним діячем Острозького гуртка, учасником Берестейського православного антиунійського собору 1596 р., співробітником острозької та дерманської друкарень, редактором, перекладачем, автором передмов і післямов до виданих у Дермані книжок. Вплинув на створення національної системи навчання та виховання.

Після того, як у Гусятині слуги польського магната Калиновського закатували старого Наливайка (батька Дем'яна і Северина), Северин із матір'ю та сестрою, кинувши напризволяще господарство, змушені були тікати до старшого брата в Острог. Невдовзі сім'я Наливайків стала в місті одним із осередків української культури та політики. Старший брат служив Україні словом, а молодший – зброєю. Саме тут Северин здобув гарну освіту, що вирізняло його з-поміж багатьох козацьких ватажків. Службу він розпочав сотником надвірної хоругви князів Острозьких, але згодом вирушив на Запоріжжя, де був обраний кошовим отаманом, а відтак і гетьманом.

Бачачи наругу, що її чинила польська шляхта, Северин очолив повстання. Упродовж 1594–1596 рр. повстанці завдали низку поразок польським військам, заволоділи Вроцлавом, Баром, Вінницею.

У ці драматичні часи шляхи братів знову зішлись: Дем'ян залишив мирну келію в Острозі, щоб узяти безпосередню участь в антифеодалному селянсько-козацькому повстанні. Восени 1596 р. дев'ятьох спільників С. Наливайка стратили. Самого Северина неодноразово катували, оскільки він був потрібен керівним колам як учасник внутрішніх і міжнародних інтриг. 1597 р. після допиту в будинку коронного маршалка С. Наливайкові відрубали голову в центрі Варшави. Потім тіло четвертували.

Після того, як його брата схопила й закатувала шляхта, Д. Наливайко повернувся в Острог, де до 1627 р. сіяв духовне та книжне слово. Видав панегірично-елегійний твір «Лямент дому княжат Острозьких» (Дермань, 1603), присвячений ушануванню пам'яті О. Острозького й оплакуванню занепаду князівського роду, та «Лікарство на оспалий умисел чоловічий» (Острог, 1607), переклавши староукраїнською мовою твори І. Златоуста й «Заповіт» імператора Василя I та доповнивши книгу передмовою і віршами.

Вулиця Братів Наливайків в Острозі – це данина пам'яті союзу меча та пера, це нагадування про родину, яка віддала життя боротьбі за національне відродження.

Використані джерела:

1. Мазур П. Брати Наливайки. Кримська світлиця. 2013. URL: <http://svitlytsia.crimea.ua/?section=article&artID=12024> (дата звернення: 09.12.2025)

А. Ванжула

Вулиця Самуеля Едельса

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 19.02.2016 № 98. Попередня назва – вулиця М. Ватутіна.*

Самуель Еліезер Бен Єзуда Едельс (1555–1632) – видатний єврейський освітньо-культурний діяч, коментатор Талмуду.

Народившись у Польщі (за різними версіями в Познані або Кракові), здобув блискучу освіту в Ягеллонському університеті, де досконало опанував філософію та астрономію. Вивчав Талмуд, брав участь у створенні єшиви (єврейського навчального закладу) в Кракові, там і викладав філософію.

1592 р. переїхав у Холм, а 1594 р. його призначили головним рабином Любліна та ректором місцевої школи рабинів. Справжній розквіт діяльності С. Едельса пов'язаний з Острогом, куди він прибув 1599 р. В Острозі він обійняв посаду головного рабина й очолив престижну школу рабинів при Головній синагозі. Саме завдяки його авторитету та глибині знань ця синагога здобула славу однієї з найвідоміших у Європі. С. Едельс став беззаперечним лідером талмудистів, перетворивши місто на вагомий осередок.

З його ініціативи в Острозі засновано друкарню, яка діяла до 1832 р. Після того, як польські повстанці почали використовувати потужності друкарні для виготовлення своїх матеріалів, влада наказала її закрити. Особливою турботою вченого була архітектурна велич міста. Упродовж 1611–1612 рр. С. Едельс за власні кошти провів масштабний ремонт синагоги та прибудував до неї жіноче відділення (бабинець). Завдяки цій розбудові храм став найбільшим на Волині й до сьогодні має ім'я Едельса.

Проте сучасники пам'ятали його не лише за книгами чи будівлями, а насамперед за надзвичайну чуйність і доброту. На дверях його будинку був викарбуваний вірш із книги Йова, що став життєвим кредо вченого: «*Чужинець на вулиці не ночував, я двері свої відчиняв подорожньому*» (Йов 31:32). Помер великий мудрець в Острозі 1632 р., похований на місцевому єврейському кладовищі в спеціально побудованому пантеоні.

Вулиця Самуеля Едельса в Острозі – це пам'ять про єврейську історію міста, найтрагічніші події якої відбулися 1941 р. в урочищі Красностав.

Використані джерела:

1. Шпізель Р. Самуель Едельс (Маршуе). *Острозькі просвітники XVI–XVII ст.* Острог, 2000. С. 155–159.
2. Магарша та інші великі рабини. *Шляхами штетлів. Об'єкти єврейської культурної спадщини в транскордонному туризмі.* URL: <https://shtetlroutes.eu/uk/ostrog-putvnik> (дата звернення: 09.12.2025).

А. Данилюк, С. Гаврилюк

Провулок Йова Борецького*

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 24.06.2022 № 709. Попередня назва – провулок Горний.*

• *Згідно з рішенням Острозької міської ради від 25.11.2022 № 837 провулок Йова Борецького перейменовано на провулок Гірський.*

Йов Борецький (1560–1631) – видатний церковний, політичний та освітній діяч, митрополит Київський.

Народився в с. Бірча на Перемишльщині. Викладав у Львівській братській школі, а впродовж 1604–1605 рр. був її ректором. Згодом став одним із перших організаторів і першим ректором Київської братської школи, поширюючи просвітництво людям. Сучасники відзначають його мудрість і глибоку обізнаність у багатьох справах, особливо у володіннях мовами, оскільки знав митрополит щонайменше три (грецьку, латинську та руську). В одному зі своїх листів Й. Борецький згадує про Парнас, що тоді був відомим порівнянням до Острозької академії, тож саме рядки цього вірша спонукають припускати ймовірність його навчання тут.

Й. Борецький – автор низки творів і перекладів, особливо тих, що інформували читача про релігійні контексти чи сприяли полеміці: «Анфологійон» (1619), «Лимонар, тобто Квітник» (1628). Він розглядав питання Берестейської унії, оцінюючи її як знак занепаду тодішнього українського суспільства. Однією з праць, яку йому приписують, є «Пересторога» (1605), де йдеться про підготовку та проведення унії і застереження русинів вступати до неї. У цьому творі автор із глибокою пошаною відгукується про Василя-Костянтина Острозького, що теж дає змогу припускати про можливий зв'язок Й. Борецького з Острозькою академією.

1618 р. прийняв постриг ченця та став ігуменом Михайлівського Золотоверхого монастиря. Надалі дбав про Київське братство та братську школу, визнання й затвердження якого домігся 1629 р.

Помер митрополит 1631 р. в Києві. До кінця був вірним справі просвіти, заповівши все своє майно на потреби братських шкіл. Спочиває у стінах Михайлівського Золотоверхого монастиря.

Йов Борецький був постаттю епохального масштабу. Його внесок у розвиток освіти на українських землях став наріжним каменем для подальших звершень. Сьогодні пам'ять про нього не згасає в стінах Острозької та Києво-Могилянської академії, де його постать шанують як символ духовної та інтелектуальної незламності.

Використані джерела:

1. Пасічник І. Іван (Іов) Борецький. *Острозька академія XVI–XVII століття* : енциклопедія / ред. колегія: І. Пасічник, П. Кралюк та ін. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2011. С. 131–142. URL: https://heritage.oa.edu.ua/assets/files/pasichnyk_boretskyi.pdf (дата звернення: 09.12.2025).

В. Брагінець

* Провулок Йова Борецького був в Острозі на початковому етапі підготовки студентського проєкту. Тривалість життя цього топоніма на мапі міста – 154 дні.

Вулиця Герасима Смотрицького

- Найменування фігурує в документах із 1970-х років.
- Відповідно до рішення Острозької міської ради від 04.09.1991 перейменовано на вулицю Братів Смотрицьких, однак у подальших документах фігурує як вулиця Герасима Смотрицького.

Герасим Данилович Смотрицький (?–1594) – релігійний, освітній і культурний діяч, письменник-полеміст, перший ректор Острозької академії.

Народився в селищі Смотрич (нині Хмельницька обл.) у родині дяка, талановитого переписувача книг Данила Смотрицького. Здобувши ґрунтовну освіту, працював підстаростою та громадським писарем у Кам'янецькому старостві, де зажив слави «першого руського богослова». 1576 р. на запрошення князя Василя-Костянтина Острозького переїхав до Острога, ставши князем підскарбієм.

Головною справою життя Г. Смотрицького стала робота над Острозькою Біблією (1581). Як очільник редакційної колегії, він не лише керував процесом звіряння текстів, а й написав до видання віршований текст, обидві передмови, посвяту князеві Василю-Костянтинові Острозькому й один зі зразків найдавнішого українського віршування, що нагадує українські думи.

1580 р. Г. Смотрицький став першим ректором Острозької академії. У своїй творчості він майстерно поєднував релігійні роздуми з ідеями Ренесансу та філософією гуманізму. У центрі його уваги стояла творча особистість, що працює заради «спільного блага», а найвищою цінністю вважав не просто світські науки, а «внутрішню», богонатхненну мудрість. До наших днів дійшли його полемічні праці «Ключ царства небесного» (1587) і «Календар римський новий» (1587) – гострі та дотепні відповіді на виклики тогочасного католицизму та календарної реформи. Це одні з перших пам'яток української полемічної літератури.

Помер в Острозі 1594 р., залишивши після себе потужну інтелектуальну школу та плеяду учнів (зокрема сина Мелетія Смотрицького, автора першої граматики церковнослов'янською мовою).

Вулиця Герасима Смотрицького нагадує нам про людину, яка перетворила Острог на духовний та освітній маяк усієї Східної Європи.

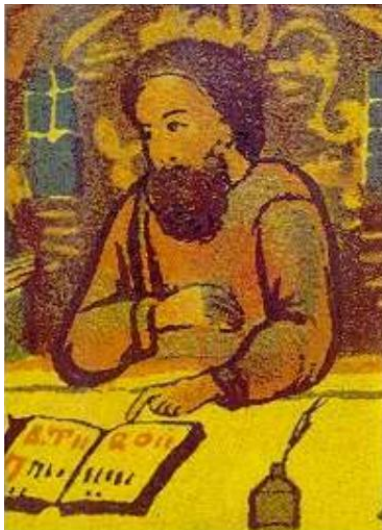
Використані джерела:

1. Стратій Я. Смотрицький Герасим. *Філософська думка в Україні* : біобібліографічний словник. Київ, 2002. С. 181–182. URL: <http://litopys.org.ua/fdm/fdm54.htm> (дата звернення: 17.12.2025).

А. Репак, М. Одарич

Вулиця Лаврентія Тустановського

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця Крилова.*

Лаврентій Іванович Тустановський (Зизаній) (60-ті рр. XVI – 30-ті рр. XVII ст.) – український письменник, освітній і церковний діяч, педагог, філолог, перекладач.

Народився на Галичині (імовірно, у с. Потелич на Львівщині або в Тустані на Франківщині). Повне ім'я діяча – Лаврентій Зизаній Тустановський Ярославський – відображає його родовід і життєвий шлях. Прізвище Зизаній є грецьким перекладом родового прізвища Кукіль, яке мав його батько. Інше походить, імовірно, від села Тустановичі, адже, на думку І. Мицька, це прізвище засвідчує його перебування в цьому населеному пункті або прийняття шляхетства. Щодо третього прізвища Ярославський, то воно пов'язане з перебуванням в місті Ярослав, де він був приватним учителем дітей князя Олександра Острозького.

Л. Зизаній-Тустановський був відомим дослідником мови. Його перу належать фундаментальні праці, що стали канонічними для українського книговидавництва: буквар «Наука ку читаню и розумѣню писма словенскаго...» (1596), «Лексис, Сирѣчь реченія, въкратѣць събран(ъ)ны и из словес(н)скаго языка на просты(й) рускі(й) діалек(к)ть истол(ъ)кованы» (1596), «Грамматика словенска» (1596).

Життєпис Л. Тустановського тісно переплетений з історією Волині й Острожчини. В. Німчук вважає, що він разом зі своїм братом, імовірно, навчався в Острозькій академії, адже в XVII ст. колегіум був престижним навчальним закладом західноєвропейського типу. Пізніше його зв'язок із родом Острозьких тривав у місті Ярослав.

Вагомий слід Лаврентій Тустановський залишив і на теренах сучасної Рівненщини. Протягом семи років він служив священником у місті Корець, після чого працював у Києво-Печерській друкарні, редагуючи та готуючи до друку богословські книги. Наприкінці життя він повернувся до Корця, де й завершив свій земний шлях 1634 р.

Використані джерела:

1. Мазур О. Зизаній Лаврентій. *Острозька академія XVI–XVII століття* : енциклопедія / ред. колегія: І. Пасічник, П. Кралюк та ін. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2011. С. 119–120.

2. Німчук В. В. Зизаній (Зизаній-Тустановський) Лаврентій Іванович. *Ізборник*. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um22.htm> (дата звернення: 10.12.2025).

Б. Свердлюк, В. Стельмаченко

Провулок Захарії Копистенського

- Відповідно до рішення Острозької міської ради від 24.06.2022 № 709 перейменовано на провулок Захарія Копистенського. Попередня назва – провулок Льва Толстого.
- Згідно з рішенням Острозької міської ради від 29.07.2022 № 746 уточнено нове найменування – провулок Захарії Копистенського.

Захарія Копистенський (II пол. XVI ст. – 1627) – просвітник, церковний і культурний діяч, письменник, перекладач, видавець, редактор.

Народився в Перемишлі (нині Польща). Навчався у Львівській братській школі, а після переїзду до Києва (1616 р.) присвятив своє життя літературно-полемічній і видавничій діяльності. Одним із перших вступив до Київського братства, згодом став архимандритом Києво-Печерської лаври.

До ненадрукованих праць належить рукопис книжки «Палінодія, або Книга оборони...» – найбільш значущий твір, завдяки якому автор увійшов в історію як видатний полеміст і вчений, педагог і просвітник. Її оцінювали як фундаментальну церковно-історичну та наукову працю, що вирізнялась аргументованістю, багатством використаних джерел: античних, візантійських, праць західноєвропейських істориків, польських хронік, давньоруських літописів, літературних матеріалів, зібраних у різних регіонах, зокрема на Буковині в бібліотеці монастиря Путна.

Одним із ключових аспектів, порушених у «Палінодії...» є питання про потребу розвитку науки, культури, освіти та писемності серед найширших мас українського народу. З. Копистенський із великою повагою ставився до вчених Острозької школи та передусім до її організатора – князя В.-К. Острозького. Virізняється у творі панегірик князеві, якого оспівано як першого між усіма українськими князями, як опору української культури та православної віри.

Відомо, що Острозька школа була центром діяльності наукового гуртка, який об'єднував талановитих учених і письменників. З. Копистенський у своєму творі красномовно пише про це: «Найдовалися на дворе его и мовцы оному Димосфенесовы ровныи, и сафанове и иные различные любомудрцы. Найдовалися и докторове славныи, в греческом, славенском и латинском языках выцвечоныи. Найдовалися и математикове и астрологове выборные, межи которыми он презацный математик, филозоф и астролог, Ян Лотос, котрый календар новый славне зганил и пером доводне през друк показал...»

Творчість З. Копистенського свідчить про те, що в педагогічній думці України XVII ст. зміцнювалися гуманістичні елементи. Попри глибоку релігійність, характерну для його часів, учений не тільки переймав передові ідеї Заходу, а й сам багато зробив для розвитку вітчизняної педагогіки. З. Копистенський бачив Острог не просто як фортецю, а духовну та наукову силу, здатну вести народ до світла знань. Завдяки йому маємо визнання нашого міста як головного інтелектуального маяка України XVII ст.

Використані джерела:

1. Українська педагогіка в персоналіях : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. : у 2 кн. / за ред. О. В. Сухомлинської. Київ : Либідь, 2005. Кн. 1. С. 65–68.

Д. Черемшина, В. Кучинська

Вулиця Кирила Лукаріса

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця Чуйкова.*

Кирило Лукаріс (1572–1638) – православний церковний діяч, патріарх Александрійський (1602–1620) і Константинопольський (1612, 1620–1638 з перервами).

Народився в м. Геракліон на острові Крит. 1594 р. отримав сан архімандрита і як протосинкел Александрійського патріарха приїхав до Острога. Є версія, що його запросив уповноважений Константинопольського патріарха Ієремії II – Никофор Кантакузин, який тоді вже перебував у князя В.-К. Острозького, щоб підтримати його в боротьбі проти унії.

В Острозі К. Лукаріс долучився до педагогічної та політичної діяльності. Деякі історики вважають, що він був ректором Острозької академії та вчителем грецької мови впродовж 1594–1600 рр. (з перервами). Уперше про ректорство К. Лукаріса в Острозі написав польський хроніст А. Венгерський у книзі «Systema Historyko-chronologicum Ecclesiarum Slavonicarum» (Утрехт, 1652), де свідчить, що К. Лукаріс «...обіймав посаду ординарного ректора острозької руської школи й викладав грецьку мову».

1595 р. він переїхав у Вільно, де став ректором Віленської братської школи. Як представник Александрійського патріарха також брав участь у Берестейському соборі. Після чого знову приїхав до Острога та до 1600 р. очолював Острозьку академію. Саме тоді академія стала головним осередком боротьби з унією й досягла найвищого розквіту як навчальний заклад. Після 1600 р. К. Лукаріс більше жодного разу не відвідав Острога.

2022 р. Синод Вселенського Патріархату зарахував Константинопольського патріарха Кирила (Лукаріса) до лику святих.

Використані джерела:

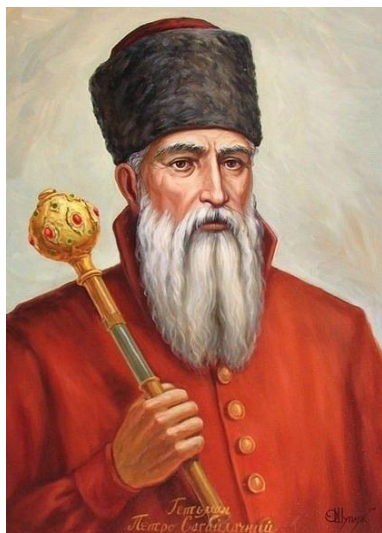
1. Бондарчук Я. В. Історія Острозької академії : навчальний посібник. Острог, 2015. С. 181–185.
2. Смирнов А. І. Кирило Лукаріс і Україна. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія» : Історичні науки*. Острог : НаУОА, 2011. Вип. 18. С. 157–164.

С. Мала, О. Куц

Вулиця Гетьмана Сагайдачного

• Відповідно до рішення Острозької міської ради від 04.09.1991 перейменовано на вулицю П. Конашевича-Сагайдачного. Попередня назва – вулиця Ворошилова.

• Згідно з рішенням Острозької міської ради від 19.02.2016 № 98 уточнено нове найменування – вулиця Гетьмана Сагайдачного.

Петро Конашевич-Сагайдачний (1582–1622) – політичний діяч, український полководець, дипломат, гетьман реєстрового козацтва, кошовий отаман Запорізької Січі, меценат православних братств та опікун братських шкіл.

Якщо для багатьох міст України він є символом перемоги під Хотиним, то для Острога П. Конашевич-Сагайдачний – це передусім удачний випускник.

Народився в с. Кульчиці Перемишльської землі Руського воєводства (нині Самбірського р-ну Львівської обл.) у дрібношляхетській православній родині. Упродовж 1592–1598 рр. навчався в Острозькій школі, де працювали добре підготовлені викладачі, а місто було осередком науки та культури, великим православним культурно-ідеологічним центром. Саме тут формувалися переконання та політичні

погляди П. Сагайдачного.

Був дрібним шляхтичем. Перша згадка про його гетьманство – 1616 рік, знаменна через похід на місто Кафу. З козаками П. Сагайдачний урятував Польську державу, коли на неї нападали татари, був гарним дипломатом, умів помирити всіх, водночас виконуючи власні обов'язки перед козацтвом.

За гетьманства П. Сагайдачного козащина дуже зміцніла та постала перед іншими державами як цілісна, сильна та культурна. І попри те, що козаки часто скидали його з посади через так звану «мирову» політику, усе-таки П. Сагайдачний слідував правильній тактиці та залишився в пам'яті українців мудрим командувачем.

Гетьман був палким патріотом власної держави. Упродовж свого правління вимагав автономії України, виокремлював українців від поляків та литовців, домагався ширших прав у складі Речі Посполитої.

2020 р. Священний Синод Православної церкви України затвердив канонізацію гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного.

Вулиця Гетьмана Сагайдачного в Острозі – це шлях до його альма-матер, це нагадування про те, що справжня державність будується не лише силою, але й мудрістю.

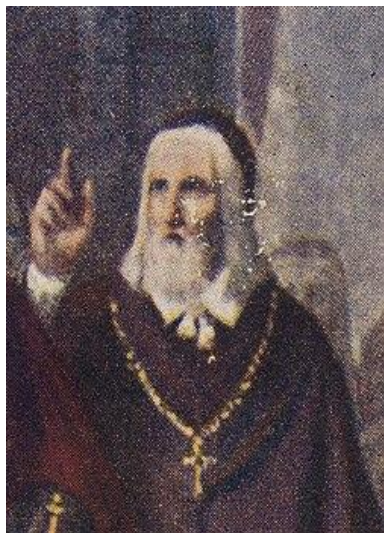
Використані джерела:

1. Данилюк М. Пам'яті великого гетьмана (до 400-річчя смерті Петра Конашевича-Сагайдачного). *Державний історико-культурний заповідник міста Острога*. 2022. URL: <https://ostrohcastle.com.ua/pam-yatvelykogo-getmana> (дата звернення: 28.01.2023).
2. Кралюк П. М. Петро Конашевич-Сагайдачний – творець української нації? Харків : Фоліо, 2019. 176 с.
3. Пиріг П. Петро Конашевич-Сагайдачний: історичні нариси життя та діяльності. *Сіверянський літопис* : всеукраїнський науковий журнал. 2012. Вип. №1–2. С. 18–34.

С. Лозюк

Вулиця Шимона Старовольського

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця Калініна.*

Шимон Старовольський (1588–1656) – священник, ерудит, письменник, історик, педагог Речі Посполитої, за становим походженням шляхтич. Одні автори вважають його русином, інші – поляком.

Життя Ш. Старовольського тісно переплетене з родом Острозьких: він виховував дітей князя В.-К. Острозького, закладаючи в них основи європейської освіченості.

Навчався в Краківському університеті. Як секретар К. Ходкевича брав участь у Хотинській війні. З 1639 р. – католицький священник, а з 1655 р. – краківський канонік. Збирав епіграфічні пам'ятки, складав біографічні словники польських письменників і полководців, виступав із програмою обмежених реформ устрою Речі Посполитої, засуджував зловживання магнатів та надмірне пригноблення селян.

Ш. Старовольський був надзвичайно плідним автором, залишивши близько 70 праць. Він одним із перших серед європейських інтелектуалів почав писати про відвагу запорозьких козаків, називаючи їх надійним щитом християнського світу в боротьбі з османською загрозою. Його праці «Сарматські полководці» (1631) та «Польща» (1632) стали важливим джерелом знань про географію та історію нашого краю для всього тогочасного вченого світу.

Помер 1656 р. в м. Кракові. Похований у Вавельській катедрі.

Наявність вулиці Шимона Старовольського в годоніміконі Острога свідчить про глибоку інтелектуальну тяглість міста.

Використані джерела:

1. Ісаєвич Я. Д. Старовольський Шимон. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 2012. Т. 9: Прил – С. С. 815.

А. Репак, М. Одарич

Вулиця Богдана Хмельницького

- Найменування фігурує в документах із 1960-х років.

Богдан (Зиновій) Михайлович Хмельницький (1595–1657) – гетьман Війська Запорізького, воєначальник, полководець, дипломат, політик.

Народився в родині чигиринського сотника (імовірно, у Суботові) та здобув блискучу тоді освіту: спершу в Київській братській школі, а згодом у Єзуїтському колегіумі в Ярославі та у Львові. Володів латинською, польською, турецькою та французькою мовами.

Упродовж 1620–1621 рр. брав участь у польсько-турецькій війні, під час якої потрапив у полон. Після повернення до Суботова подався в реєстрове козацтво. 1648 р. козацька рада обрала Б. Хмельницького гетьманом. Згодом він став на захист України, що переросло в національно-визвольну війну. Активну участь у боротьбі брали й жителі Острога. Ще в липні 1641 р. відбулося повстання міської бідноти, куди прибуло селянсько-козацьке військо. У грудні 1648 р. Б. Хмельницький в Острозі видав

універсал, у якому «вимагав від шляхтичів припинити утиски місцевого українського населення». Саме під проводом гетьмана виграно битви під Пилявцями (1648), Зборовом (1649), Батогом (1652), Жванцем (1653). Попри поразку під Берестечком (1651 р.) через ханську зраду, Б. Хмельницький проявив себе славним гетьманом і захисником своєї держави.

Життєвий шлях творця української держави завершився 1657 р. Богдан Хмельницький похований у рідному Суботові в кам'яній церкві, яку сам і збудував.

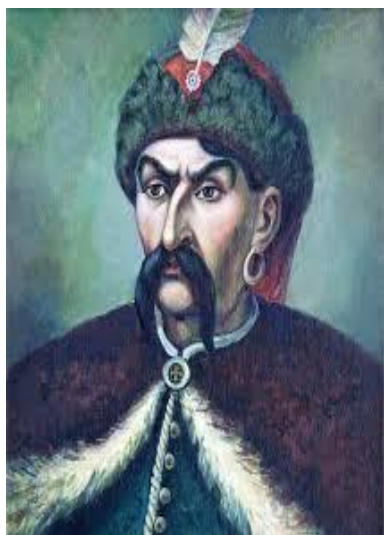
Використані джерела:

1. Блануца А. Хмельницький Богдан. *Політична енциклопедія* / редкол. : Ю. Левенець, Ю. Шаповал та ін. Київ : Парламентське видавництво, 2011. С. 759–760.
2. Гоярчук М. Богдан Хмельницький і Рівненщина. *Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека*. 2020. URL: <http://lib.rv.ua/ua/virt/186> (дата звернення: 07.12.2025).
3. Кралюк П. Богдан Хмельницький. Легенда і людина. Харків : Фоліо, 2017. 288 с.

Л. Чернух, Ю. Усач

Вулиця Максима Кривоноса

- Найменування фігурує в документах із 1960-х років.

Максим Кривоніс (бл. 1600–1648) – легендарний козацький полковник, герой Корсунської та Пилявецької битв, постать якого стала символом незламності українського духу в добу Хмельниччини.

Відомий тим, що восени 1648 р. першим в історії взяв штурмом Високий замок Львова, після чого раптово помер.

Походження М. Кривоноса є однією з найбільших загадок історії: одні дослідники вважають його простим селянином із Черкас чи Острога, інші припускають, що полковник походив із шотландського дворянського роду Камеронів, що означає «кривий ніс». Поляки негативно ставилися до М. Кривоноса, тож дали йому зневажливі прізвиська на кшталт «собака», «дика людина», «свиняча морда», натякаючи на непривабливий ніс.

Незалежно від родоводу, М. Кривоніс увійшов до пантеону найяскравіших представників української еліти. Був неперевершеним тактиком, який не знав поразок. Саме йому приписують новаторську ідею мобільної артилерії – перевезення гармат на возах, що давало змогу козакам блискуче проводити як стрімкі атаки, так і розвідку на ворожій території. М. Кривоніс був вправним у наборі вояків, як це видно з битв під Корсунем і Пилявцями. Шлях його повстанської армії пролягав через Поділля та Волинь, де вона здобувала місто за містом. Важливою віхою став Острог, адже містяни так підтримували ідеї національного відродження, що добровільно відчинили брами та масово приєдналися до війська полковника.

Однак М. Кривоніс славився не лише військовими досягненнями, адже також виявляв інтерес до політичного життя, національного відродження України й спрямовував діяльність на боротьбу за самостійність країни. Тому не дивно, що його ім'я залишило неабиякий слід в історії України.

Використані джерела:

1. Сюдюков І. Український розлам. *День*. 2017. 31 серп. (№153–154). С. 5.

В. Бернацька, В. Брагінець

Вулиця Івана Богуна

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця Мічуріна.*

Іван Богун (бл. 1618–1664) – видатний військовий і державний діяч доби національно-визвольної війни українського народу 1648–1676 рр., полковник кальницький (вінницький), паволоцький і подільський, наказний гетьман Війська Запорозького.

Постать Івана Богуна є однією з найзагадковіших в українській історії середини XVII ст. Точна дата та місце народження невідомі. Щодо походження тривають дискусії: дослідники (В. Модзалевський, В. Лукомський) вважають його нащадком шляхтича Федора Богуна гербу «Ястршембець», інші (С. Шаменков) – представником дрібного православного шляхетського роду з власним гербом. Хоча відомостей про освіту немає, збережені зразки його почерку свідчать про високу грамотність.

Військовий шлях розпочав 1640 р. в «дикому полі» як керівник загонів на Сіверському Дінці. 1651 р. під час оборони Вінниці заманив польську кінноту на притрушені соломою ополонки Південного Бугу, де згодом чимало польських вершників потонуло. І. Богун вдало використав переодягання своїх козаків на татар, що забезпечило перемогу. Навіть поляки називали його «зухвалим», «хитрим і вправним полководцем», «справжнім лицарем». Водночас саме після звитяги під Вінницею між І. Богуном і Богданом Хмельницьким почали виникати певні непорозуміння. І. Богун деякий час навіть перебував в опозиції до гетьмана.

Ключову роль І. Богун відіграв у битві під Берестечком 1651 р. Після того як кримський хан залишив поле бою, захопивши Богдана Хмельницького, козацьке військо опинилося в оточенні. Обраний наказним гетьманом, І. Богун організував жорстку оборону та, навівши переправи через болота, зумів вивести значну частину війська з пастки. Упродовж 1651–1653 рр. виявив неабиякі здібності як військовий стратег і тактик у боях із польською шляхтою під Монастирищем, Жванцем, брав участь у поході на Молдовське князівство.

Після смерті Богдана Хмельницького І. Богун підтримував Івана Виговського в боротьбі за вихід Гетьманщини з-під протекторату Московії. 1662 р. потрапив у польський полон і був ув'язнений у Мальборці (Польща).

Обставини смерті І. Богуна невідомі. Одні дослідники стверджують, що 1664 р. поляки розстріляли його та поховали біля с. Комань на Чернігівщині, інші вважають, що під час арешту він захищався та загинув у бою.

Свого часу Іван Богун оберігав кордони та честь української землі шаблею і гострим розумом, а нині Острог береже пам'ять про легендарного полковника.

Використані джерела:

1. Гуржій О. І., Чухліб Т. В. 100 великих постатей і подій козацької України. Київ : Арій, 2008. 464 с.
2. Павлусенко Н. Полковник Іван Богун. Павлусенко Н. Герої козацької України. 2022. URL: <https://www.pavlusenkoart.com.ua/полковник-иван-богун> (дата звернення: 09.12.2025).
3. Яковлева Т. Іван Богун-Федорович. Київська старовина. 1992. № 5. С. 43–53.

А. Ванжула

Провулок Максима Залізняка

- Найменування фігурує в документах із 1960-х років як вулиця Залізняка.

Максим Ієвлевич Залізняк (1740–1769) – керівник гайдамацького повстання, відомого як Коліївщина, козацький отаман, гетьман України.

Народився на Чигиринщині (за різними джерелами на хуторі Івківці або Медведівка). Перед початком великої боротьби був послухником Мотронинського монастиря, проте поклик волі змусив його змінити чернечу рясу на козацьку шаблю. 1768 р. зібрав у Холодному Яру поблизу Чигирини загін повстанців проти Польщі, який згодом здобув Жаботин, Смілу, Богуслав, Канів, Черкаси, Корсунь, Лебедин, Лисянку, Звенигородку, Умань. Рада повстанців проголосила його гетьманом. Після придушення повстання М. Залізняка схопили й засудили до довічної каторги в Нерчинську, де він, імовірно, і завершив свій земний шлях після 1769 р.

Героїчний образ Максима Залізняка став наріжним каменем української культури. Його боротьбу увічнив Тарас Шевченко в поемі «Гайдамаки», Юрій Мушкетик – в однойменному романі, а народна пам'ять зберегла його ім'я в численних піснях та думках. Пам'ятники отаману в Медведівці та Жаботині нагадують нащадкам про ціну свободи.

Використані джерела:

1. Смолій В. А. Залізняк Максим Ієлевич. *Енциклопедія історії України*. Київ, 2005. Т. 3. С. 239–240.

О. Ярмошук, Ю. Хичій

Постаті кінця XVIII – середини XX сторіч

Вулиця Григорія Квітки-Основ'яненка

- Найменування фігурує в документах із 1960-х років як вулиця К. Основ'яненка.
- Згідно з рішенням Острозької міської ради від 25.11.2009 № 702 уточнено найменування – вулиця Г. Квітки-Основ'яненка.

Григорій Федорович Квітка-Основ'яненко (1778–1843) – зачинатель жанру сентиментальної прози в українській літературі, драматург, літературний критик і громадський діяч.

Народився в с. Основи у дворянській родині, що походила з козацької старшини. З дитинства мав змогу вивчати українську культуру й навіть бути її частиною, адже в маєтку був свій аматорський театр, де іноді сам Григорій грав комічні ролі. Батько письменника товаришував з Антіном Головатим і Григорієм Сковородою, а матір була директоркою Харківського інституту шляхетних панночок. Сам Г. Основ'яненко навчався вдома та в школі при монастирі.

Тривалий час працював державним службовцем, зокрема головою Харківської палати карного суду, повітовим предводителем дворянства, служив комісаром у народному ополченні. Першими творами письменника були фейлетони, жартівливі вірші, які друкували в періодичних харківських виданнях.

Був дотичний до розвитку українського театру: публікував п'єси, очолював Харківський театр і досліджував історію театрального мистецтва. Автор гумористичних і сентиментально-реалістичних прозових і драматичних текстів: «Маруся» (1832), «Конотопська відьма» (1833), «Сватання на Гончарівці» (1835), «Козир-дівка» (1838), «Щира любов» (1839), «Сердешна Оксана» (1841) та ін.

Сентиментальна проза Григорія Квітки-Основ'яненка була важливою для розвитку української літератури, адже він першим звернувся до серйозних морально-етичних тем у прозі, позаяк його попередники працювали здебільшого в гумористичних жанрах. Письменник довів, що життя простої людини варте високого стилю, а українська мова здатна передавати найтонші порухи людського серця.

Використані джерела:

1. Возняк М. Григорій Квітка-Основ'яненко: життя і творчість. Київ : Державне літературне видавництво, 1946. 94 с.
2. Сулима-Блохина О. Квітка і Куліш – основоположники української новели. Мюнхен : Український технічно-господарський інститут, 1969. С. 20–71.

В. Захарчук, С. Загоруйко

Вулиця Фридерика Шопена

• Найменування фігурує в документах із 1960-х років.

Фридерик Франсуа Шопен (1810–1849) – польський композитор і піаніст, один із найвидатніших представників музичного романтизму.

Народився в с. Желязова Воля поблизу Варшави. У 7-річному віці ознайомився з творами Баха, Гайдна, Моцарта, Бетховена. Упродовж 1816–1822 рр. навчався професійної гри на фортепіано, освоював органну музику в професора Варшавської консерваторії. 1818 р. опублікував перший полонез і дебютував як піаніст, миттєво ставши улюбленцем елітних салонів Варшави.

Упродовж 1823–1826 рр. навчався у Варшавському ліцеї. Згодом переїхав до Франції, де працював учителем гри на фортепіано в будинку Ротшильда. Видав перші збірки етюдів, балади та скерцо, провадив активну концертну

діяльність.

Найважливішою сторінкою особистого життя Ф. Шопена став дванадцятирічний зв'язок із письменницею Жорж Санд. Попри тяжку хворобу, під час перебування на Майорці (1838–1839) він завершив цикл знаменитих «Прелюдій». Здоров'я Ф. Шопена різко погіршилося, однак він ще здійснив гастрольне турне Великою Британією, де дав свій останній концерт.

Життя генія обірвалося 1849 р. в Парижі. Похований на цвинтарі Пер-Лашез, проте своє серце композитор заповів упокоїти у варшавському костелі Святого Хреста, назавжди повернувшись до рідної Польщі.

Творча спадщина Ф. Шопена цікава й різноманітна: 57 мазурок, 16 полонезів, 19 вальсів, 19 ноктюрнів, 3 сонати, 4 балади, 26 прелюдій, 27 етюдів, 4 скерцо, 3 експромти. У жанрі великих музичних форм найвищим досягненням є фантазія фа мінор (1840–1841) і «Баркарола» (1845–1846).

Сьогодні Музей Фридерика Шопена розташований у варшавському палаці Острозьких, що постав на місці колишнього маєтку князів Острозьких, які володіли цією місцевістю на початку XVII ст.

Використані джерела:

1. Шопен, Фредерік Францишек (Франсуа). *Наукова бібліотека. Національний університет «Острозька академія»*. URL: <https://lib.oa.edu.ua/funds/music/romantyzm/fryderyk-chopin> (дата звернення: 09.12.2025).

О. Ярмошук, Ю. Хичій

Вулиця Євгена Гребінки

- Найменування фігурує в документах із 1960-х років.

Євген Павлович Гребінка (1812–1848) – видатний український письменник, байкар і видавець, чия творчість стала важливою віхою у становленні реалізму в українській літературі першої половини XIX ст.

Народився на хуторі Убіжище на Полтавщині в родині дрібного поміщика, що походив зі славного козацько-старшинського роду Граб'янок. Освіту здобув у Ніжинській гімназії вищих наук, де й були його перші літературні спроби. З 1834 р. проживав у Санкт-Петербурзі, працював чиновником, викладачем у військових навчальних закладах, розпочав літературну діяльність: опублікував збірник «Малороссийские приказки», створив гурток української літературно-мистецької інтелігенції.

Упродовж 1843–1844 рр. у друкарні Харківського університету виходив український літературно-художній та історико-науковий альманах «Молодик», де надруковано байку «Лис» Є. Гребінки. Успішно писав прозу. Автор історичних повістей, нарисів та роману «Чайковський» (1843), присвяченого подіям визвольної війни 1648–1654 рр.

Брав участь у викупленні Т. Шевченка з кріпацтва та допоміг опублікувати «Кобзар» 1840 р. Підготував і видав один із перших українських альманахів «Ластівка», у якому помістив твори Т. Шевченка.

Літературна спадщина Є. Гребінки, зокрема його байки, правдиво відображає життя українського суспільства першої половини XIX ст. й посідає важливе місце в становленні реалізму та розвитку української класичної літератури.

Вулиця Євгена Гребінки в Острозі – це нагадування про ціле покоління митців, які попри всі перешкоди творили гідну українську культуру.

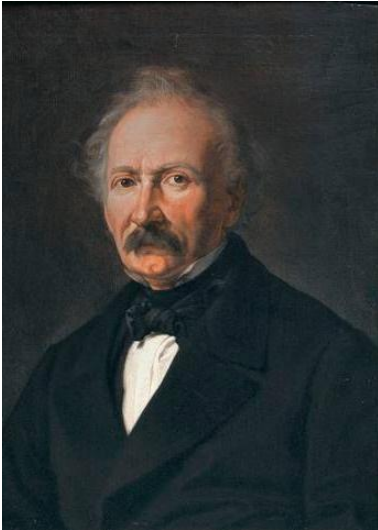
Використані джерела:

1. Герасимова Г. П. Гребінка Євген Павлович. *Енциклопедія історії України* : Т. 2: Г–Д / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 2004. С. 187–188.

І. Демчук, А. Гатамова

Вулиця Скульптора Сосновського

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 19.02.2016 № 98. Попередні дві назви – вулиця С. Лазо та вулиця А. Одухи – об'єднано в одну.*

Томаш-Оскар Сосновський (1812–1886) – усевітньовідомий скульптор, митець світової слави, чий різець закарбував у мармурі велич неокласицизму.

Його доля нерозривно пов'язана з Острожчиною: народився в Новомалині в родині маршалка шляхти Станіслава Сосновського. Дух мистецтва оточував Томаша з дитинства, адже родинний замок був справжнім музеєм із багатою бібліотекою та картинною галереєю.

Мистецтву скульптур навчався у відомих майстрів: Павла Малінського і Ксаверія Яна Каневського – в Академії мистецтв у Варшаві, Крістіана Раухи – у Берліні, П'єтро Тенерані, представника неокласичної течії, – у Римі. Саме в неокласичному стилі виконані майже всі скульптури зрілого періоду творчості Т.-О. Сосновського.

Оселився в Римі й розпочав викладати скульптурну справу в Академії мистецтв святого Луки, де впродовж усього життя вдосконалював свої навички. Життя Т.-О. Сосновського обірвалося 1886 р. в Римі. На його могильній плиті зображений ангел, який лівою рукою вказує на небо, а правою – тримає пергаментний сувій. Цей пам'ятник поставили племінниця й онука скульптура, шануючи світлу пам'ять митця.

Скульптури Томаша-Оскара Сосновського на релігійну тематику прикрашають храми й музеї Рима, Назарета, Вільнюса, Варшави, Кракова, Рівного, Острога, Житомира, Львова, Чернігова. Символічно, що саме в Острозі збережено три його шедеври – скульптура й горельєф «Мадонна з немовлям» і мармурова робота «Ісус на смертному одрі».

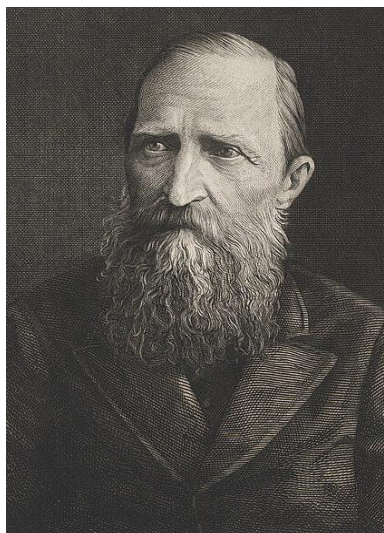
Використані джерела:

1. Бендюк М. Томаш-Оскар Сосновський (1812–1886). Острог : Волення з Волині, 2017. 23 с.
2. Бондарчук Я. Томаш-Оскар Сосновський. *Острозькі просвітники XVI–XX ст.* Острог, 2000. С. 277–284.
3. Войтович Н. Томаш Оскар Сосновський – скульптор із Волині. *Monitor Wołyński*. 2015. URL: <https://monitorwozynski.com/uk/news/1092-14729> (дата звернення: 10.12.2025).
4. Панфілова О. Г., Гуменюк Б. О. Скульптура класицизму на прикладі творчості волинського скульптора Томаша Оскара Сосновського. *Актуальні проблеми гуманітарної освіти*. Кременець, 2019. Вип. 16. С. 86–92.

Б. Свєрдлюк, В. Стельмаченко

Вулиця Юзефа Крашевського

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця О. Кошового.*

Юзеф-Ігнацій Крашевський (1812–1887) – польський письменник, публіцист, видавець, історик, філософ, громадський і політичний діяч, найбільш плідний автор в історії польської літератури.

Його спадщина налічує близько 600 томів романів, повістей, поетичних і драматичних творів, а також робіт з етнографії, фольклористики, публіцистичних і літературно-критичних статей. У спадок отримав села Писарівку та Кисел, що колись належали до маєтностей князів Острозьких, і був їх власником із 1854 по 1856 р.

Одна з його ранніх драматичних робіт «Гальшка» (Вільно, 1838) присвячена князні Гальшці Острозькій. Примірник цього видання збережений у фондах Острозького державного історико-культурного заповідника. Для міста

Ю. Крашевський став першим, хто перетворив сухі історичні факти про Гальшку Острозьку на глибоку художню драму. Є підстави вважати, що саме він започаткував художнє опрацювання трагічного життя племінниці В.-К. Острозького.

Ю. Крашевський надрукував у Вільні двотомник своїх подорожніх нарисів «Спогади з Полісся, Волині і Литви» (1840). Цим він започаткував у слов'янських літературах оригінальний літературно-краєзнавчий жанр, де автором є не академічний дослідник старовини, а небайдужий до неї та до збереження її пам'яток турист-аматор. Письменник перебував на Волині й відобразив цей період у повісті «Волинські вечори» (1859).

Вражають записи Ю. Крашевського про Острог кінця 1830-х років – доби занепаду, коли ні власник, ні державна влада, ні міське самоуправління практично нічого не робили для розвитку міста, збереження його пам'яток княжої доби. Письменник із сумом описував місто, понівечене пожежами та байдужістю влади. Символом цього згасання він бачив долю князя Артура Яблоновського – останнього володаря Острога, чиє ув'язнення в божевільні стало для Ю. Крашевського метафорою кінця цілої епохи княжого панування.

Юзеф-Ігнацій Крашевський – це митець, який у часи найбільшого занепаду зумів побачити під попелом і руїнами велич нашої історії та зберіг її для майбутніх поколінь у своєму живому емоційному слові.

Використані джерела:

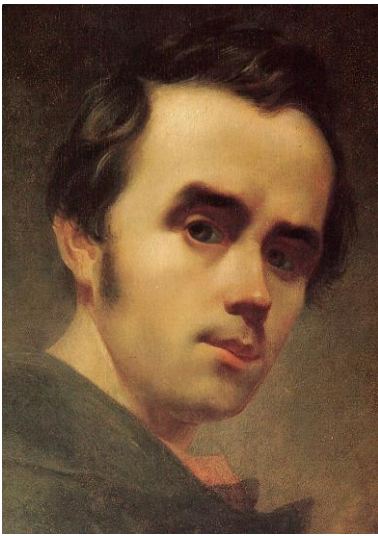
1. Любецька Н. Юзеф-Ігнацій Крашевський: сторінки біографії та творчості. *Галицько-волинські відомості*. 2012. URL: http://hvvgazeta.blogspot.com/2012/09/blog-post_8.html (дата звернення: 09.12.2025).

2. Манько М. Серед 600 томів його доробку – і драма про Гальшку Острозьку, і подорожній нарис про Острог. *Державний історико-культурний заповідник міста Острога*. 2016. URL: <https://ostrohcastle.com.ua/sered-600-tomiv-jogo-dorobku-i-drama-pro-galshku-ostrozku-i-podorozhnij-narys-pro-ostrog> (дата звернення: 09.12.2025).

В. Корнійчук, Д. Кольцов

Вулиця Тараса Шевченка

• Найменовано відповідно до ухвали магістрату м. Острог від 17.08.1924.

Тарас Григорович Шевченко (1814–1861) – національний пророк, художник і геніальний поет, чиє ім'я для кожного українця символізує свободу та гідність.

Народився в с. Моринці (нині Звенигородського р-ну Черкаської обл.) у родині селянина-кріпака. Навчався грамоти в місцевих дяків. 1828 р. став дворовим слугою (козачком) поміщика Павла Енгельгардта, який віддав Т. Шевченка в науку до маляра Василя Ширяєва. Завдяки підтримці друзів-митців його викупили з кріпацтва за 2500 рублів, зібраних під час лотереї з портретом Василя Жуковського роботи Карла Брюллова.

Упродовж 1838–1845 рр. навчався в Академії мистецтв, яку закінчив зі званням некласного художника. 1840 р. надруковано його «Кобзар», який ознаменував початок нового етапу в розвитку української літератури.

1846 р. Т. Шевченко в складі Київської археографічної комісії подорожував Волинню, досліджуючи історичні пам'ятки й записуючи народні перекази. Його увагу привернули архітектурні споруди родового гнізда князів Острозьких та ансамбль будівель Замкової гори, які пізніше назвав «похмурими свідками минулого». Згодом Т. Шевченко згадував про Острог та замок Острозьких у повісті «Варнак» (бл. 1853), а в повісті «Прогулянка із задоволенням і не без моралі» (1855–1856) з-поміж замків Волині називав острозький.

1847 р. Т. Шевченка заарештували за участь у Кирило-Методіївському братстві, заборонивши писати й малювати. Усупереч цьому упродовж 1847–1850 рр. він створив 145 поезій, що згодом увійшли до його «захалявних книжечок». Після участі в Аральській експедиції 1848 р., де Т. Шевченко працював художником, його повторно заарештували й заслали до Новопетровського форту, де він провів сім років. Після звільнення повернувся до Петербурга й домігся виходу нового видання «Кобзаря» (1860).

Останнім прижиттєвим виданням Т. Шевченка став «Букварь южнорусскій» (1861), призначений для навчання дітей і дорослих грамоти українською мовою в недільних школах.

1861 р. серце Кобзаря зупинилося. Його життя, сповнене боротьби, неволі та нескінченної любові до України, стало тим наріжним каменем, на якому непохитно тримається наша національна свідомість. Ім'я Тараса Шевченка в годоніміконі Острога, окрім традиційної шани Кобзареві, є глибоким твердженням того, що Острог – невід'ємна частиною великого соборного українського простору, про який він мріяв і за який боровся.

Використані джерела:

1. Жарких М. І. Біографія. *Тарас Шевченко: енциклопедія життя і творчості*. 2014. URL: <https://www.t-shevchenko.name/uk/Biography.html> (дата звернення: 09.12.2025).
2. Шевченко і Ровенщина / уклад. Я. Поліщук. Ровно, 1989. 46 с.

О. Ярмошук, Ю. Хичій

Вулиця Миколи Костомарова

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця Петровського.*

Микола Іванович Костомаров (1817–1885) – видатний український історик, етнограф, прозаїк, поет-романтик, мислитель, громадський діяч, етнопсихолог, член Історичного товариства імені Нестора-Літописця.

Народився в слободі Юрасівка Воронежської губернії. 1837 р. закінчив історико-філологічний факультет Харківського університету. Викладав історію в гімназіях Харкова, Рівного, Києва, не припиняючи наукової та літературної діяльності. Ретельно вивчав повстання козаків під проводом Наливайка та історію роду князів Острозьких. 1844 р. відвідав Острог, про що зазначив П. Куліш у своїх спогадах: «Костомаров був там у 1844 році. Тоді вода не була ще направлена у підземелля, але труни фанатиків постраждали вже сильно від протилежного їм фанатизму. Російські сол-

дати, що квартирувались в Острозі, перекинули все, що могли перекинути, викинули всі мертві тіла та багато розтерзали на частини, а свіжі ще дошки трун розібрали для опалення своїх казарм, що знаходились в одному з відділів єзуїтського колегіуму – будівлі, побудованої надійно і пишно». Ці свідчення історика фіксують трагедію руйнації Волинських Атен XIX ст.

Був співзасновником й активним учасником Кирило-Методіївського братства, розробив його програму й ідеологію, що були закладені в основу «Книги буття українського народу». 1847 р. М. Костомарова арештували та перевезли з Києва до Петербурга, де він і провів решту свого життя.

За участі М. Костомарова створено журнали «Київська старовина» і «Вісник Європи», де щороку публікували праці з історії України. Він – автор наукових досліджень: «Слов'янська міфологія» (1847), «Про ставлення російської історії до географії та етнографії» (1863), «Початок єдиної держави в давній Русі» (1870) та ін.; художніх текстів: «Сава Чалий» (1838), «Переяславська ніч» (1841).

На думку дослідників, М. Костомаров був унікальним мислителем XIX ст., який звернув увагу на суперечності між державністю й народністю. Він не боявся говорити правди про руйнування нашої старовини та зробив усе, щоб історія українського народу зазвучала на повний голос.

Використані джерела:

1. Васюк Н. Микола Іванович Костомаров. Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека. 2017. URL: <http://libr.rv.ua/ua/virt/119> (дата звернення: 09.12.2025).
2. Яким міг бачити Острог Тарас Шевченко? / перекл. з рос. А. Верховецької. Музей історії Острозької академії. 2021. URL: <https://museum.oa.edu.ua/яким-міг-бачити-острог-тарас-шевченко> (дата звернення: 09.12.2025).

В. Корнійчук, Д. Кольцов

Вулиця Пантелеймона Куліша

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця 70-річчя Жовтня.*

Пантелеймон Олександрович Куліш (1819–1897) – постать неймовірної творчої енергії, яку І. Франко справедливо називав «одним із корифеїв нашої літератури» та «перворядною зіркою». Письменник, фольклорист, мовознавець і філософ, він присвятив життя модернізації української культури. Активно сприяв розвитку української літературної мови, науки, філософії, історії.

Автор «кулішівки» – фонетичної абетки, що лягла в основу сучасного українського правопису, творець першого українського історичного роману «Чорна рада» (1859), перекладач Біблії.

Походив зі старовинного старшинського козацького роду. Навчався в Новгород-Сіверській гімназії, Київському університеті Св. Володимира. 1842 р. працював викладачем у Луцькому дворянському училищі, а згодом – архітектором у Київській археографічній комісії.

Зв'язок П. Куліша з Острогом – це зворушлива й водночас сумна сторінка його біографії. Відвідавши місто 1847 р., незадовго до свого арешту, він був глибоко вражений величчю та занепадом давньої столиці князів Острозьких. У своїх нотатках П. Куліш залишив щемливий відгук про стан місцевих пам'яток: «Час, дощ та вітри кришать будівлі з незвичайним смаком». В історіософських та історичних працях описав моменти із життя за доби князів Острозьких, проте не всі ці сюжети правдиві. Хоча П. Куліш часом вдавався до художньої інтерпретації фактів, його внесок у популяризацію острозької спадщини складно переоцінити.

В Острозькій академії вивчають спадщину великого українця. 2007 р. побачила світ ґрунтовна монографія Жанни Янковської «Фольклористична діяльність Пантелеймона Куліша».

Використані джерела:

1. Жулинський М. Г. Із забуття – в безсмертя (Сторінки призабутої спадщини). Київ : Дніпро, 1990. С. 43–66.
2. Манько М. Наш сучасник Пантелеймон Куліш. *Державний історико-культурний заповідник міста Острога*. 2019. URL: <https://ostroycastle.com.ua/nash-suchasnyk-pantelejmon-kulish> (дата звернення: 10.12.2025).
3. Янковська Ж. Фольклористична діяльність Пантелеймона Куліша : монографія. Острог : Острозька академія, 2007. 182 с.

С. Лозюк, С. Гаврилюк

Вулиця Станіслава Кардашевича

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця Маяковського.*

Станіслав Кардашевич (1826–1887) – видатний краєзнавець, дослідник історії Острога.

Народився 1826 р. в с. Білогородка Заславського (Ізяславського) повіту в шляхетській родині латинського обряду. Історією зацікавився ще під час державної служби, адже впродовж 1844–1869 рр. працював секретарем повітового суду Острога, а також секретарем останнього маршалка Острозького повіту Ксаверія Йотки. Саме робота з документами відчинила йому двері до закритих архівів, матеріали яких він ретельно систематизував, а іноді й самостійно відшукував у Славутському архіві князів Сангушків.

Будь-яких зображень чи дагеротипів дослідника немає, є лише приблизний опис зовнішності С. Кардашевича від Йосипа Новицького: «Пам'ятаю його постать: високий, темний блондин, без бороди, дещо сутулий, замислений, спокійний» [1, с. 136].

Підсумком багаторічних досліджень С. Кардашевича стала польськомовна монографія «Давня історія міста Острога. Матеріали до історії Волині» (Краків, 1913), видана посмертно за редакцією Александра Яблоновського. У ній дослідник подав унікальні відомості про топографію Острога, діяльність Острозької академії та її викладачів, зокрема астронома Яна Лятоша (хоча помилився в датуванні заснування навчального закладу й не вважав його появу знаковою подією для краю), а також докладно проаналізував акт поділу міста між синами князя Василя-Костянтина Острозького 1613 р.

Помер 1887 р., похований на старому римо-католицькому цвинтарі.

1938 р. завдяки Польському краєзнавчому товариству там установили пам'ятник. Проте наприкінці 1960 х рр. цвинтар був знищений, а постамент із надгробного пам'ятника згодом перевезли на територію Острозького замку.

Використані джерела:

1. Ковальський М. Станіслав Кардашевич. *Острозька академія XVI–XVII століття* : енциклопедія. Острог : Національний університет «Острозька академія», 2011. С. 136–137.
2. Манько М. Станіслав Кардашевич – автор давньої історії Острога. *Державний історико-культурний заповідник міста Острога*. 2016. URL: <https://ostrohcastle.com.ua/stanislaw-kardashevych-avtor-davnoyi-istoriyi-ostroga> (дата звернення: 04.12.2025).

В. Захарчук, С. Загоруйко

Вулиця Леоніда Глібова

• *Перейменовано відповідно до рішення виконкому Острозької районної ради депутатів трудящих від 29.01.1961. Попередня назва – вулиця Староруська.*

Леонід Іванович Глібов (1827–1893) – український байкар, письменник, видавець.

Народився в с. Веселий Поділ, що на Полтавщині. Початкову освіту здобув удома, а з 1840 р. навчався в Полтавській гімназії. Через важку хворобу перервав навчання, проте невдовзі вступив до Ніжинського ліцею князя Безбородька. Байки, написані в Ніжині, разом із віршами й етнографічними записами друкував упродовж 1853–1861 рр. у додатках до «Черниговских губернских ведомостей». Після закінчення ліцею працював учителем історії та географії в Чорному острові на Поділлі, пізніше – молодшим учителем географії Чернігівської чоловічої гімназії.

Найплідніший період творчости припав на зрілі роки. Майже за чотири роки написав більшу частину байок і творів для дітей. 1863 р. в Києві вийшла перша збірка «Байки Леоніда Глібова», але майже весь її наклад був знищений у зв'язку з Валуєвським циркуляром. Згодом видав другу та третю книги, доповнюючи попередні.

Помер 1893 р. в Чернігові, де його поховали поряд із монастирем Святої Трійці на Болдиній горі.

На честь Леоніда Глібова названо урбаноніми в різних містах України, що свідчить про незмінну актуальність його слова.

Використані джерела:

1. Глібов Л. Твори. Київ : Дніпро, 1967. 263 с.

Б. Свердлюк, В. Штемпель

Вулиця Івана Нечуя-Левицького

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця Чапаєва.*

Іван Семенович Нечуй-Левицький (1838–1918) – класик української літератури, майстер побутової повісті, мовознавець та етнограф.

Народившись у Стеблеві в родині священника, він пройшов шлях духовного навчання від Богуславського училища до Київської духовної академії, де здобув ступінь магістра богослов'я.

Перший твір – повість «Дві московки» – видав у львівському журналі «Правда». Попри релігійну освіту, І. Нечуй-Левицький обрав педагогічну та літературну ниву. Упродовж 1866–1872 рр. викладав у жіночих гімназіях Каліша та Сідлець (Польща). Там написав свої відомі твори: оповідання «Рибалка Панас Круть» (1868), романи «Причеп» (1869) і «Хмари» (1870). Упродовж 1873–1885 рр. учителював у Кишиневі, де викладав російську мову та літературу, логіку, старослов'янську та латинську мови. У цей період написав повісті «Микола Джеря» (1876), «Бурлачка» (1878), «Кайдашева сім'я» (1879), що стали вершинами української реалістичної прози.

Видав етнографічну працю «Світогляд українського народу від давнини до сучасності» (1868–1871) та «Граматику української мови» у 2 ч. (1914). Разом із П. Кулішем та І. Пулюєм переклав українською мовою Святе Письмо Старого і Нового Завіту, яке вийшло у Відні 1903 р.

Останні роки життя провів у злиднях. Помер у Києві 1918 р. в шпиталі для одиноких людей. Похований на Байковому кладовищі.

Для Острога постать І. Нечуя-Левицького є особливою завдяки подорожньому нарису «Остріг і Дрегочин» (1886). Він описував Острог, порівнюючи його з Дрегочином: «Дрегочин нагадав мені ще один померлий історичний український город, Остріг на Волині. Остріг дуже схожий на Дрегочин як місциною, так і своїми руїнами. І тут так само гори виступають клином на широку болотяну рівнину, і на самому високому углі, на крутих шпилях стоїть город і давні руїни. /.../ На самому високому шпилі, з самого краю велично стоять руїни церкви, збудованої князем Костянтином Острозьким в XVI віку». Письменник із ностальгією згадував часи, коли тут «кипіла життя кругом багатого й значного магната Костянтина Острозького, тут була надрукована перша Біблія церковнослов'янською мовою. Звідси вийшов козацький гетьман Наливайко і підняв повстання проти Польщі...».

На щастя, похмурий прогноз письменника щодо загибелі міста не справдився. Нині назва вулиці на його честь свідчить про тяглість пам'яті та відродження, яке він так палко передчував у своїх текстах.

Використані джерела:

1. Герасимова Г. П. Нечуй-Левицький Іван Семенович. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 2010. Т. 7 : Мл – О. С. 382–383.
2. Манько М. І не умре (Іван Нечуй-Левицький про Острог). *Державний історико-культурний заповідник міста Острога*. 2018. URL: <https://ostrohcastle.com.ua/i-ne-umre-ivan-nechuj-levytskyj-pro-ostrog> (дата звернення: 17.12.2025).

А. Репак, М. Одарич

Вулиця Михайла Драгоманова

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця Радянська.*

Михайло Петрович Драгоманов (1841–1895) – видатний український публіцист, історик, філософ, літературознавець і громадський діяч, який став «мостом» між українською інтелектуальною думкою та тогочасною Європою. Брат Олени Пчілки та дядько Лесі Українки, що мав колосальний вплив на формування світогляду цілої плеяди українських діячів.

Народився в м. Гадяч на Полтавщині. Після закінчення Полтавської гімназії навчався в Київському університеті, де згодом став викладачем. Будучи одним із організаторів київської «Старої громади», послідовно обстоював право українців на власну культуру та політичну суб'єктність. Був глибоко переконаний, що саме відсутність державної незалежності є «головною причиною тієї хвороби, котра під'їдає всі зусилля українського народу».

Через свою політичну позицію та «неблагонадійність» в очах імперської влади був змушений покинути Україну. Проте в еміграції очолив осередок української інтелігенції в Женеві, заснував Вільну українську друкарню та видавав український політичний журнал «Громада» (1878–1879, 1882) – перший безцензурний часопис в історії української преси. Згодом викладав у Софійському університеті, працюючи на майбутнє України, зокрема відіграв ключову роль у створенні першого українського політичного проєкту – Русько-української радикальної партії (1890).

Помер 1895 р. в Софії, де й похований.

Вулиця Михайла Драгоманова в Острозі є утвердженням європейського вектора нашої історії. Це вшанування людини, чия спадщина актуальна й у нашому сучасному державотворенні.

Використані джерела:

1. Горобець С. 1841 – народився Михайло Драгоманов, історик. *Український інститут національної пам'яті*. URL: <http://www.uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/veresen/18/1841-narodyvsya-myhaylo-dragomanov-istoryk> (дата звернення: 16.12.2025).
2. Дашкевич Я. Учений, політик, публіцист. *Слово і час*. 1991. Ч. 10. С. 3–6.

А. Жижко, В. Головій

Провулок Марковичів

• Найменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 28.04.2017 № 396.

Марковичі (Маркевичі) – український козацько-дворянський рід, що в часи Гетьманщини належав до еліти Лівобережної України.

Дмитро Васильович Маркович (1848–1920) – український громадський і державний діяч, правник, письменник.

Народився в Полтаві. Походив із давнього козацько-старшинського роду Марковичів. Навчався в Новгород-Сіверській і Вологодській гімназіях. Деякий час працював у м. Сосниця акцизним наглядачем. На початку 1880 р. переїхав до Херсона, де обіймав посаду заступника прокурора.

Видавав альманах «Степ» (Херсон, 1886). У середині 1890-х рр. служив мировим суддею в м. Каліш (нині місто в Польщі). Дописував до різних періодичних видань, як-от: «Зоря», «Киевская старина», «Русское богатство».

Особлива сторінка його біографії пов'язана з Острожчиною. 1898 р. Д. Маркович придбав маєток у с. Михалківці, де господарював майже 15 років. Там він уперше долучився до кооперації та став одним із фундаторів українського кооперативного руху, сформувався як відданий борець за волю України. Упроваджував передові форми землеробства, створював кредитні товариства та кооперативні спілки. Побудував у селі цегельний завод, продукцію якого використовували для розбудови Острога.

У цей період він знову активно працював у літературі й публіцистиці, виступаючи проти національного гноблення та чорносотенців із «Союза русского народа» і протестуючи проти фальсифікацій виборів у Державну думу.

1912 р. переїхав до Вінниці, де обраний земським гласним Вінницького повіту (1914–1917). З початком Української революції 1917 р. став одним із лідерів громадського життя Поділля, заснувавши товариство «Воля» й однойменну газету. 1919 р. Д. Маркович був членом Верховного суду УНР, а згодом – міністром юстиції та заступником голови на засіданнях Ради народних міністрів УНР в уряді Сергія Остапенка.

Його життя обірвалося у Вінниці 1920 р. Хоча могили Д. Марковича не збережено, пам'ять про нього живе в українській історії.

Лев Дмитрович Маркович (1881–1930) – кооперативний і громадський діяч, син Дмитра Марковича.

Навчався в гімназіях м. Каліша (нині Польща) і Варшави. Відбув однорічну військову службу та поселився в Михалківцях, де господарював у родинному маєтку й очолював кредитне сільськогосподарське товариство. З початком революційних подій 1917 р. обраний головою гміни Сіянці на Острожчині, 1919 р. – головою Острозького повіту народної управи. Згодом став директором Українського кооперативного банку в Острозі. 1922 р. обраний від Блоку національних меншин у Волинському воєводстві членом сенату Польщі. У парламенті працював у комісії самоврядування, належав до Українського клубу. Після закінчення ка-

денції сенатора 1927 р. продовжив очолювати банк, увіходив до повітового осередку товариства «Просвіта».

Помер у с. Михалківці, похований в Острозі.

Завдяки родині Маркевичів село Михалківці першої третини ХХ ст. стало головним осередком українського національно-культурного життя на Острожчині.

Використані джерела:

1. Гуцал П. З. Маркович Лев Дмитрович. *Енциклопедія сучасної України* / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. URL: <https://esu.com.ua/article-63766> (дата звернення: 07.12.2025).

2. Малюта О. Маркович Дмитро Васильович. *Енциклопедія історії України*. Т. 6: Ла – Мі / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 2009. С. 518–519. URL: https://www.history.org.ua/?termin=Markovich_D_V (дата звернення: 07.12.2025).

3. Манько М. Дмитро Маркович: праця для України. *Державний історико-культурний заповідник міста Острога*. 2020. URL: <https://ostrohcastle.com.ua/dmytro-markovych-pratsya-dlya-ukrayiny> (дата звернення: 07.12.2025).

Д. Черемшина, Ю. Усач

Вулиця Дмитра Яворницького

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця Примакова.*

Дмитро Іванович Яворницький (1855–1940) – український учений, історик, дослідник, етнограф, письменник, археолог, фольклорист, лінгвіст.

Народився в с. Сонцівка, що на Слобожанщині (тепер Харківська обл.). Здобув освіту в Харківському університеті на історико-філологічному факультеті. Опісля складання магістерських екзаменів у Варшаві викладав у Московському університеті.

Був безкомпромісним у пошуках історичної та лінгвістичної правди, тому повернув своє етимологічно правильне прізвище Яворницький, яке було в його діда, хоча інколи праці підписував подвійним – Еварницький-Яворницький. Попри постійний тиск імперської влади, звинувачення в «неблагонадійності» та численні обшуки через відверту проукраїнську позицію, залишив колосальну наукову спадщину, що налічує близько 1500 історичних праць. Саме Д. Яворницький консультував художника Іллю Рєпіна щодо вигляду козаків на славнозвісній картині «Запорожці пишуть листа турецькому султанові».

Найвідоміша праця – тритомна монографія «Історія запорозьких козаків» (1892–1897). У її першому томі вміщено інформацію про правління роду князів Острозьких, біографічні відомості про Василя-Костянтина Острозького. У другому – описано повстання Криштофа Косинського проти шляхти й Речі Посполитої, участь у придушенні якого брали військові сили Острозьких; висвітлено постать Северина (Семерія) Наливайка – відомого військового діяча, випускника Острозької академії, що служив сотником хоругви князів Острозьких.

Д. Яворницький мав досягнення в царині лексикографії. Збирав українські слова до «Словаря української мови» Бориса Грінченка (1907–1909). За життя зумів видати перший том «Словника української мови» (Катеринослав, 1920). Був автором літературних творів: роману «За чужий гріх» (1907), збірки поезій «Вечірні зорі» (1910) та ін.

1933 р. його обвинуватили в «буржуазному націоналізмі» та звільнили з посади директора Дніпропетровського історичного музею. В останні роки життя Д. Яворницький активно листувався з друзями та колегами, був обраний до складу ювілейної Шевченківської комісії АН УРСР. Помер 1840 р., був похований на новому кладовищі в степу. 1961 р. Д. Яворницького перепоховали біля стін музею, що нині названий на його честь.

Використані джерела:

1. Світленко С. І. Дмитро Яворницький: вчений та педагог в українському інтелектуальному співтоваристві : монографія. 2-ге вид. Дніпро : Ліра, 2017. 312 с.
2. Шубравська М. М. Яворницький Д. І. Життя, фольклористично-етнографічна діяльність. Київ : Наук. думка, 1972. 252 с.

В. Жидкова, В. Штемпель

Вулиця Івана Франка

• *Перейменовано відповідно до постанови Тимчасового управління м. Острога від 06.12.1939. Попередня назва – вулиця Сестер Милосердя.*

Іван Якович Франко (1856–1916) – видатний український поет, прозаїк, драматург, літературний критик, перекладач, публіцист, науковець, політичний і громадський діяч, справжній велетень філософської думки.

Народився в с. Нагуєвичі (тепер Дрогобицький р-н Львівської обл.) у родині сільського коваля. Навчався в початковій школі в с. Ясениця-Сільна, згодом – у Дрогобицькій гімназії. Опісля вступив на філософський факультет Львівського університету, де вивчав класичну філологію, українську мову та літературу. Брав активну участь у діяльності студентського «Академічного гуртка», друкував перші твори в журналі «Друг» (з 1874 р.). Упродовж 1870–1880-х рр. провадив журналістську та публіцистичну діяльність. Творча спадщина письменника налічує близько 6 000

творів, серед них: 10 поетичних збірок, збірка поем (усього їх 50), 10 творів великої прози та близько 100 малої, понад 3 000 публіцистичних статей.

Низка досліджень І. Франка засвідчує наукове зацікавлення Острогом. Неабияк привертала його увагу пам'ятки письменства з 80-х рр. XVI ст., зокрема твори І. Вишенського. Каменяр указував на важливість і цінність Острозької друкарні, у якій видано «багато дуже гарних книжок для науки народу і для оборони православ'я». Відзначав твори Г. Смотрицького. В.-К. Острозький для І. Франка постав «славною князем», який неабияк вплинув на культурне відродження, фундацію Острозької академії та «був одним із головних двигачів національного життя ... оснував між іншим руську академію та друкарню в Острозі». Особливе захоплення в письменника викликала Острозька Біблія, яку він вважав «прекрасною книгою» та шедевром тогочасного друкарства. Його розвідки, зокрема «Причинок до студій над Острозькою Біблією» (1907) і «Сучасні дослідження над Святим Письмом» (1908), стали фундаментом для подальшого вивчення цього фоліанта.

І. Франко популяризував документальні джерела з історії Острога та князів Острозьких. 1912 р. опублікував статтю «Шість записів князя Іллі Костянтиновича Острозького з р. 1535–1540» у додатку до часопису «Учитель». Окрім інтелектуальних досягнень, Каменяря глибоко хвилювала людська доля мешканців замку, тож не оминав увагою і трагічну долю княжни Гальшки.

1903 р. у Записках Наукового товариства ім. Т. Шевченка опублікував розвідку про твір П. Житецького «Острозька трагедія», залишивши неабиякий цінний матеріал про історію та спадщину Волинських Атен.

Ім'я Івана Франка в годоніміконі Острога підтверджує, що історія нашого міста є частиною великого українського канону, а інтелектуальні здобутки острозьких книжників – це той наріжний камінь, на якому тримається сучасна українська культура.

Використані джерела:

1. Манько М. Іван Франко багато знав і писав про Острог. *Державний історико-культурний заповідник міста Острога*. 2016. URL: <https://ostrohcastle.com.ua/ivan-franko-bagato-znav-i-pysav-pro-ostrog> (дата звернення: 07.12.2025).

2. Ковальський М. Франко Іван. *Острозька академія XVI–XVII століття* : енциклопедичне видання / ред. кол.: І. Пасічник, М. Ковальський, А. Атаманенко та ін. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 1997. С. 169–171. URL: (дата звернення: 07.12.2025).

Л. Чернух, Ю. Усач

Вулиця Панаса Саксаганського

- Найменування фігурує в документах із 1960-х років.

Панас Карпович Саксаганський (1859–1940) – велетень української сцени, режисер, один із фундаторів славетного театру корифеїв. Представник зіркової родини Тобілевичів.

Народився 1859 р. в селі Кам'яно-Костувате (нині Миколаївська обл.). Мама прищепила йому любов до театру й сцени. Після закінчення 1877 р. Єлисаветградського реального училища розпочав акторську діяльність з аматорським гуртком під керівництвом Марка Кропивницького. 1883 р. почав грати на професійній сцені в трупах Михайла Старицького, згодом Миколи Садовського, Трохима Колісниченка та в майбутньому найкращого друга та мистецького наставника Марка Кропивницького. Був не лише блискучим актором, чиє виконання ролі Возного в «Наталці

Полтавці» повноправно вважають еталонним, а й талановитим організатором. Очолював Товариство українських акторів і Державний народний театр, ставши камертоном українського сценічного мистецтва. Його гра вражала майстерним поєднанням комізму, сатири та глибокого психологізму. Востаннє П. Саксаганський вийшов на сцену 1935 р. під час святкування 50-річчя своєї сценічної діяльності. 1940 р. талановитий актор помер. Увічнений на Байковому кладовищі в Києві.

Зв'язок імені П. Саксаганського з Острогом має глибоке історико-культурне підґрунтя. Хоча розквіт професійного театру припав на XIX ст., його фундамент заклала учнівська релігійна драма та декламація в Острозькій академії XVI ст.

Вулиця Панаса Саксаганського в Острозі уособлює тяглість нашої культури. Вона нагадує про те, що українське слово, яке колись звучало в академічних виставах княжого міста, пізніше підкорило світові сцени завдяки таланту та незламності корифеїв. Це шана людині, яка зробила театр дзеркалом народної душі й інструментом національного відродження.

Використані джерела:

1. Вільшанська О. Л. Саксаганський Панас Карпович. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 2012. Т. 9: Прил – С. С. 425.
2. Ревуцький В. П'ять великих акторів української сцени. Париж : Видання Першої Української друкарні у Франції, 1955. С. 66–81.
3. Чаговець В. П. К. Саксаганський. Життя і творчість. Київ : Мистецтво, 1951. 97 с.

В. Жидкова, В. Штемпель

Вулиця Михайла Коцюбинського

- Найменування фігурує в документах із 1970-х років.

Михайло Михайлович Коцюбинський (1864–1913) – український письменник, великий майстер психологічної прози, один із найвидатніших європейських інтелектуалів свого часу.

Народився 1864 р. у Вінниці. Навчався в Барській початковій школі та Шаргородському духовному училищі. Через фінансову скруту не мав змоги здобути освіти в університеті, але активно займався самоосвітою та заробляв приватними уроками. 1891 р. склав іспит й отримав право працювати народним учителем. Наступні чотири роки перебував у складі Одеської філоксерної комісії. 1897 р. прагнув стати завідувачем книжкового складу в Чернігівській губернській земській управі, але губернатор не надав йому такої можливості. Тому М. Коцюбинський поїхав до Житомира й працював там у редакції місцевої газети «Волинь». 1898 р. переїхав до Чернігова, де одружився з Вірою Дейшею.

Творець таких шедеврів, як «Дорогою ціною» (1901), «Цвіт яблуні» (1901), «Fata Morgana» (1903), «Intermezzo» (1908), «Тіні забутих предків» (1911), «Коні не винні» (1912), що стали вершинними зразками українського імпресіонізму, психологічної прози й неоромантизму.

Зв'язок М. Коцюбинського з Острогом був дуже теплим і родинним. Письменник неодноразово приїздив сюди, щоб відвідати свого молодшого брата Хому Коцюбинського. Той був помітною постаттю в житті Острога: працював у податковій сфері, опікувався справами місцевого ректифікаційного заводу удільного відомства та навколишніх спиртових підприємств, які постачали на завод спирт-сирець, і навіть був обраний до міського самоврядування.

У листах до Олександри Аплаксіної М. Коцюбинський згадував про ці візити, описуючи затишок і спокій Острога, який давав йому можливість перепочити від напруженої праці. Перебування класика в місті свідчить про те, як Острог на межі століть притягував до себе цвіт української нації.

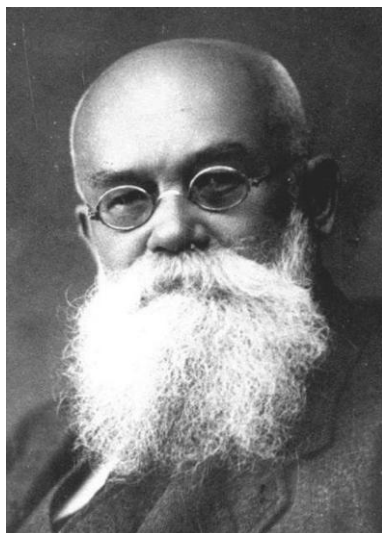
Використані джерела:

1. Манько М. Михайло Коцюбинський: в Острог до Хоми. *Державний історико-культурний заповідник міста Острога*. 2016. URL: <https://ostrohcastle.com.ua/myhajlo-kotsyubynskyj-v-ostrog-do-homy> (дата звернення: 02.12.2025).
2. Поліщук Я. І ката, і героя він любив... Михайло Коцюбинський : літературний портрет. Київ : Академія, 2010. 304 с.

А. Нетечук, А. Мельничук

Вулиця Михайла Грушевського

• Найменування фігурує в документах із 1991 року.

Михайло Сергійович Грушевський (1866–1934) – український історик, громадсько-політичний діяч, голова Центральної ради УНР, академік.

Народився в м. Холм (сучасна Польща). 1890 р. закінчив історико-філологічний факультет Університету Святого Володимира (Київ). Згодом очолив катедру всесвітньої історії Львівського університету, де читав курс історії України. З 1897 р. – голова Наукового товариства імені Шевченка, редактор «Записок» товариства.

М. Грушевський – архітектор української державности та творець модерної історіографії. Його погляди формувалися під впливом ідей М. Костомарова, П. Куліша, М. Драгоманова, В. Антоновича та інших видатних громадсько-політичних і культурних діячів України XIX ст.

Заперечував появу українців лише у XIV–XV ст., натомість твердив, що витoki нашого народу сягають ще IV–V ст. Довів, що Київська Русь – це спадщина саме українського народу, спростувавши імперські міти про «спільну колиску» українського, російського та білоруського народів.

М. Грушевський, усупереч російській історіографії, не визнав східнослов'янської єдності і єдиної східнослов'янської мови, якої «ніколи не існувало». Основними творцями Києво-Руської держави вважав південну групу східних слов'ян – предків українського народу. Він наголошував: «Від часів слов'янського розселення історія українсько-руської території стає історією українсько-руського народу».

Після себе М. Грушевський залишив понад 2 тисячі творів – переважно історичних і політологічних. Найбільш відомими його працями є 10-томна «Історія України-Руси» та 6-томна «Історія української літератури», у яких описано політичну й культурну історію України, починаючи з найдавніших часів і до середини XVII ст.

Для Острога постать Михайла Грушевського особлива через його глибоку шану до культурної спадщини. У своїх працях він зазначав, що Острозька академія XVI–XVII ст. – «перше огнище нової освіти, нового шкільництва, нового духовного життя». Вона «...одна блискучою зорею ясно світила на всю Україну! ...якраз тоді, коли була найбільше потрібна. І в цьому її віковична слава!».

Використані джерела:

1. Верба І. В. Грушевський Михайло. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 2004. Т. 2: Г – Д. С. 232–235.
2. Позіховська С. Михайло Грушевський – перший президент в історії незалежної Української держави. *Державний історико-культурний заповідник міста Острога*. 2020. URL: <https://ostrohcastle.com.ua/myhajlo-grushevskij> (дата звернення: 02.12.2025).

А. Пиліпака, А. Гатамова

Вулиця Академіка Малиновського

- Наприкінці 1990-х перейменовано на вулицю О. Малиновського. Попередня назва – вулиця Волгіна.
- Згідно з рішенням Острозької міської ради від 19.02.2016 № 98 уточнено нове найменування – вулиця Академіка Малиновського.

Іоанікій (Онікій) Олексійович Малиновський (1868–1932) – український історик, правознавець, громадський діяч, академік ВУАН.

Народився в м. Острог у сім'ї міщанина, дрібного ремісника. Навчався в місцевій приходській школі та прогімназії. Після смерті батька переїхав до Києва, де став стипендіатом колегії Павла Галагана – елітного навчального закладу, що був у віданні Міністерства народної освіти та під покровительством Університету Св. Володимира. У колегії отримав перші навички творчої дослідницької праці й редакційної роботи, оскільки разом з А. Кримським редагував учнівську газету.

1887 р. вступив у Київський університет на історико-філологічний факультет, але, як згадував, «злякавшись» перевантаження латинською та грецькою мовами, перейшов на юридичний факультет. Закінчивши університет, учителював у сім'ї поміщика Трифановського на Полтавщині, згодом – поміщика Тарновського в Києві. Із середини 90-х років XIX ст. став членом Комісії народних читань при Київському товаристві медиків та завідувачем Народної аудиторії; викладав законодавство в Кадетському корпусі.

І. Малиновський – автор багатьох праць, що стали фундаментом для багатьох поколінь правознавців: «Огляд архівних матеріалів з історії західноруського і українського права, що знаходяться в Древлехранилищі в Москві» (1926), «Кара й засоби соціального захисту» (1926), «Про студії над злочинністю та злочинцями» (1927), «Кари майнові та кари особисті» (1928), «Початкова сторінка з історії карного права (Злочин і кара у первісному громадянстві)» (1928), «Револьюційне радянське звичаєве право» (1928), «Радянські поправчо-трудова установи порівнюючи з буржуазними тюрмами» (1928), «Стародавній державний лад східних слов'ян і його пізніші зміни» (1929).

Останні роки життя вчений провів без роботи, із підірваним здоров'ям і без засобів до існування, а після смерті був похований на Байковому кладовищі в Києві.

1992 р. Іоанікія Малиновського поновили в списках Академії наук України. Сьогодні на його честь названо вулиці в Острозі та Рівному, а в Національному університеті «Острозька академія» діє Навчально-науковий інститут права імені І. Малиновського, де нове покоління юристів продовжує справу свого видатного земляка.

Використані джерела:

1. Матвійчук М. А. Іоаннікій Малиновський та його концепція історії кримінально-виконавчого права : монографія / за наук. ред. В. О. Попелюшка. Одеса : Гельветика, 2022. С. 9–35.
2. Попелюшко В. О. Академік Іоанікій Олексійович Малиновський (1868–1932 рр.) – видатний науковий, просвітницький, політичний та громадський діяч. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2011. № 2 (4). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n2/11pvothd.pdf> (дата звернення: 02.12.2025).

В. Матвійчук, В. Кучинська

Вулиця Архітектора Покришкіна

- Найменування фігурує в документах із 1960-х років як вулиця Покришкіна.
- Згідно з рішенням Острозької міської ради від 19.02.2016 № 98 уточнено назву – вулиця Архітектора Покришкіна.

Петро Петрович Покришкін (1870–1922) – архітектор, академік архітектури, реставратор, дослідник історико-архітектурної спадщини, священник, громадський діяч. Ініціатор і консультант реставраційних робіт у замку князів Острозьких в Острозі.

Народився 1870 р. в Іркутську. Освіту здобув у Вищому художньому училищі при Імператорській академії мистецтв. Упродовж 1895–1896 рр. брав участь у спеціальній історико-архітектурній експедиції під керівництвом археолога Миколи Веселовського в Середній Азії, де обстежував мечеті та мавзолеї. Згодом подорожував Європою, відвідував художні й архітектурні музеї Парижа, Рима, Флоренції, Палермо, вивчав візантійську, романську та готичну архітектуру.

Значна частина науково-реставраційної діяльності П. Покришкіна пов'язана з українськими землями. На підставі його досліджень Олексій Щусєв розробив проєкт реконструкції Свято-Василівського собору в Овручі, а сам П. Покришкін проводив розкопки Золотих воріт у Києві та керував реставрацією Юр'євої божниці в Острі, церкви Спаса на Берестові в Києві й споруд Ханського палацу в Бахчисараї.

Для Острога П. Покришкін став рятівником Замкової гори. 1913 р. він ретельно обстежив Вежу муровану XIV ст., подав рекомендації щодо відновлення та проведення розкопок нижнього поверху замку. На основі його пропозицій затвердили новий проєкт і кошторис реставраційних робіт, що дало змогу впродовж 1913–1914 рр. провести масштабні роботи й відкрити історичний музей у замку 1916 р.

Під час Першої світової війни очолив комісію з вивчення шкоди, завданої пам'яткам архітектури, фіксуючи стан храмів Галичини, Буковини та Західної Волині.

Його нагороди – ордени Святої Анни та Святого Станіслава – свідчили про державне визнання. 1920 р., відмовившись від звання академіка, він став священником, провівши останні роки життя в молитві та місіонерській діяльності.

Помер від тифу 1922 р., похований на цвинтарі Лукояновського монастиря.

Використані джерела:

1. Данилюк М., Манько М. Петро Покришкін та його вклад у збереження Острозького замку. *Державний історико-культурний заповідник міста Острога*. 2020. URL: <https://ostroycastle.com.ua/petro-pokryshkin-ta-jogo-vklad-u-zberezhennya-ostrozko-zamku> (дата звернення: 02.12.2025).

2. Тимофієнко В. І. Покришкін Петро Петрович. *Енциклопедія сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2023. URL: <https://esu.com.ua/article-881579> (дата звернення: 02.12.2025).

А. Мельничук

Провулок Лесі Українки

• Найменування фігурує в документах із 1970-х років.

Леся Українка (Лариса Петрівна Косач-Квітка) (1871–1913) – українська поетеса, драматургиня, перекладачка, літературна критикиня та громадська діячка.

Народившись у Звягелі в інтелігентній родині юриста Петра Косача та письменниці Олени Пчілки, змалку перебувала в атмосфері високої культури та освіти. Середовище сприяло тому, що Леся рано навчилася читати й писати. Через складну хворобу – туберкульоз кісток, діагностований унаслідок ускладнень від застуди в дев'ятирічному віці, письменниця була змушена вести малорухливий спосіб життя. 1880 р. написала перший вірш «Надія», присвячений ув'язненій тітці. Згодом публікувала поезії у львівському журналі «Зоря» (1884). У дев'ятнадцять років написала підручник «Стародавня історія східних народів» для своєї сестри

Ольги.

Вільно володіла багатьма європейськими мовами, тому часто перекладала тексти. Разом із М. Славинським видала збірку віршів «Книга пісень» (1882) Генріха Гейне українською мовою. Авторка поетичних збірок «На крилах пісень» (1893), «Думи і мрії» (1899), «Відгуки» (1902).

У пошуках порятунку від недуги Леся Українка багато мандрувала Італією, Єгиптом, Грузією. Працювала в царині драматургії: «Блакитна троянда» (1896), «Одержима» (1901), «Кассандра» (1907), «Бояриня» (1910), «Лісова пісня» (1911).

Життя поетеси обірвалося 1913 р. в грузинському м. Сурамі, а вічний спокій вона знайшла на Байковому кладовищі в Києві.

Відомостей про те, що письменниця відвідувала Острог, немає. Проте її зв'язок із містом утворився через Михайла Кривинюка – найближчої довіреної особи, чоловіка молодшої сестри письменниці, який є вихідцем з Острожчини. Нерідко Леся Українка надсилала Михайлові свої нові тексти, довіряючи його художньому смакові, ділилася творчими планами, долею рукописів. Знаючи про щире прихильність побратима до її таланту, регулярно повідомляла про нові публікації. Знаковим є уточнення до одного з таких повідомлень: «Хай радується Ваша остріжська душа!».

Сьогодні цей символічний місток продовжують розбудовувати науковиці Національного університету «Острозька академія» Світлана Кочерга й Олександра Вісич, досліджуючи творчий і життєвий шлях Лесі Українки.

Використані джерела:

1. Вісич О. А. Естетика нон-фініто у творчості Лесі Українки : монографія. Луцьк : Твердиня, 2014. 196 с.
2. Жарких М. Біографія. *Леся Українка. Енциклопедія життя і творчості*. 2014. URL: <https://www.l-ukrainka.name/uk/Biography.html> (дата звернення: 09.12.2025).
3. Кочерга С. Культурософія Лесі Українки. Семіотичний аналіз текстів : монографія. Луцьк : Твердиня, 2010. 656 с.
4. Кочерга С. О. Леся Українка і Михайло Кривинюк: острозький контекст. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Видавництво НаУОА, 2021. Вип. 12 (80). С. 96–101.
5. Портал Лесі Українки. 2025. URL: <https://lesyaukrainka.com> (дата звернення: 09.12.2025).

Т. Лісовська, Н. Клімаш

Вулиця Академіка Кримського

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 19.02.2016 № 98. Попередня назва – вулиця А. Луначарського.*

Агатангел Юхимович Кримський (1871–1942) – український історик, сходознавець, мовознавець, письменник і перекладач, поліглот.

Народився в м. Володимир-Волинський (нині м. Володимир) Волинської обл. Навчався у Звенигородському міському училищі, Острозькій прогімназії, Другій київській гімназії та Колегії Павла Галагана. Працював в арабських рукописних сховищах і бібліотеках, зокрема в Бейруті (Ліван). Викладав арабську, перську та турецьку мови в Лазаревському інституті східних мов (1898–1918).

1918 р., переїхавши в Київ, став професором Київського університету, членом Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української академії наук (УАН). Був одним з академіків-засновників УАН (нині – Національна академія наук України).

Автор художніх творів на східні теми, як-от: збірка поезій «Пальмове гілля» (1901), «Бейрутські оповідання» (1906), роман «Андрій Лаговський» (1905). Перекладав українською мовою тексти арабських, перських, турецьких та європейських авторів. Редагував 4-томний «Російсько-український словник» (1924–1933).

Доля вченого була трагічною. Радянська влада, убачаючи в його інтелекті та національній позиції загрозу, розпочала репресії. Після сфабрикованої справи «Спілки визволення України» А. Кримського усунули з усіх академічних посад і відсторонили від науково-викладацької роботи. З початком Другої світової війни звинуватили в антирадянській націоналістичній діяльності й ув'язнили в Костанайській тюрмі (Казахстан). Помер 1942 р. в тюремній лікарні. Реабілітований 1960 р.

Острог глибоко пошановує свого видатного гімназиста, який відкрив Україні Схід, а світові – незламну велич української науки.

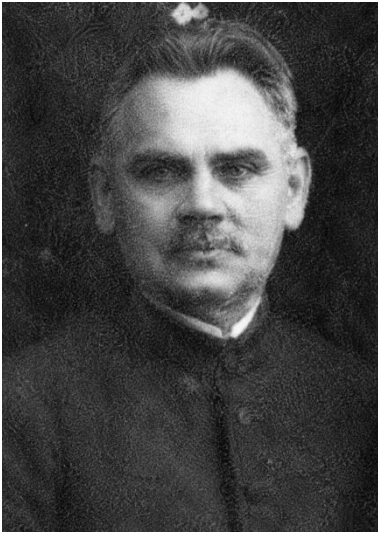
Використані джерела:

1. Ясь О. В. Кримський Агатангел Юхимович. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 2009. Т. 5: Кон – Кю. С. 362.

Т. Лісовська, О. Куц

Вулиця Миколи Шугаєвського

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця Фрунзе.*

Микола Степанович Шугаєвський (1872–1927) – діяч освіти Української Народної Республіки, педагог, драматург.

Народився 1872 р. на Полтавщині. 1918 р. очолив позашкільний відділ Департаменту позашкільної освіти та дошкільного виховання в Міністерстві народної освіти УНР. У 1920-х роках переїхав до Острога, де працював учителем музики в приватній російській гімназії, а після її закриття з 1925 р. викладав українську мову, літературу й історію в українській семирічній школі.

Із самого початку перебування в Острозі очолив місцевий осередок Українського товариства «Просвіта», що охоплював своєю діяльністю весь Острозький (пізніше – Здолбунівський) повіт; керував драматичним гуртком, дорослим і дитячим хоровими колективами «Просвіти», фактично перетворивши місто на простір живого українського слова.

Плідно працював у галузі дитячої драматургії. Написав музично-драматичні п'єси «Живі ляльки», «Дід-Мороз», «Весела сопілка», «Різдвяна казка», присвячені національно-патріотичному вихованню української малечі, які вийшли у львівському видавництві «Світ дитини» після смерті автора.

М. Шугаєвський підтримував українські виборчі списки до польського сейму й сенату, був учасником від Острога на Луцькому православному церковному з'їзді українців Волині та Полісся. За даними польської державної поліції, він співпрацював з українським підпіллям і представляв у регіоні Українську військову організацію полковника Євгена Коновальця.

1927 р. М. Шугаєвський захворів і поїхав лікуватися до Варшави, але це не допомогло. Похований в Острозі на Бельмазькому кладовищі. Через рік за кошти острозької інтелігенції на могилі встановили пам'ятник-піраміду, який височіє до наших днів.

У роки незалежної України острожани назвали іменем Миколи Шугаєвського одну з вулиць міста, а 2022 р., до 150-річчя від дня його народження, відкрили меморіальну дошку на будівлі Центру культури, дозвілля і туризму.

Використані джерела:

1. Бендюк М. Микола Шугаєвський. *Острозький краєзнавчий збірник*. Вип. 3. Острог, 2008. С. 134–135.
2. Данилюк М. Пам'яті Миколи Шугаєвського. *Державний історико-культурний заповідник міста Острога*. 2022. URL: <https://ostrohcastle.com.ua/pam-yati-mykoly-shugayevskogo> (дата звернення: 02.12.2025).

О. Ярмошук, Ю. Хичій

Вулиця Михайла Тучемського

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця Горького.*

Михайло Андрійович Тучемський (1872–1945) – релігійний та освітній діяч, краєзнавець і музейник Волині.

Народився 1872 р. в с. Понебель на Рівненщині. Навчався в Кременецькому духовному училищі та Волинській духовній семінарії. Упродовж 1893–1896 рр. працював учителем церковного співу в Почаївській лавровій двокласній церковно-парафіяльній школі, згодом – священником на Лановеччині.

1904 р. став «спостерігачем» церковно-парафіяльних шкіл Острозького повіту та священником Богоявленського собору. Він був справжнім наставником сільських учителів, дбав про їхній добробут, листувався з підлеглими педагогами, коли ті перебували на фронтах Першої світової війни.

Став одним з ініціаторів створення релігійно-просвітницького Братства імені князів Острозьких і відкриття при ньому давньосховища острозьких старожитностей. Завдяки діяльності Братства реставрували замок князів Острозьких і відкрили в ньому історичний музей, наукову бібліотеку та залу для народних читань. М. Тучемський був першим завідувачем і зберігачем фондів музею та бібліотеки. У численних публікаціях у церковній періодиці він популяризував острозьку давнину, спадщину князів Острозьких та Острозької академії. Здійснив спробу віднайти місце поховання праху князя В.-К. Острозького.

Радянський ревком і польська адміністрація усунули М. Тучемського від керівництва Острозьким історичним музеєм. В останні роки життя він був настоятелем кафедрального собору в Кременеці.

Михайло Тучемський належав до того покоління волинського священства, яке вбачало свою місію не лише в молитві, а й у збереженні національної культурної спадщини.

Використані джерела:

1. Брижук А. Михайло Тучемський: як невідомо будувати громадянське суспільство? *Державний історико-культурний заповідник міста Острога*. 2020. URL: <https://ostrohcastle.com.ua/myhajlo-tuchemskyj-yak-nesvidomo-buduvaty-gromadyanske-suspilstvo> (дата звернення: 10.12.2025).
2. Манько М. Заклав міцний фундамент розвитку краєзнавчих досліджень та музейної справи. *Державний історико-культурний заповідник міста Острога*. 2016. URL: <https://ostrohcastle.com.ua/en/zaklav-mitsnyj-fundament-rozvytku-kraeyznavchyyh-doslidzhen-ta-muzejnoyi-spravy> (дата звернення: 10.12.2025).
3. Чернихівський Г. Тучемський Михайло. *Тернопільський енциклопедичний словник* : у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. Тернопіль : Збруч, 2008. Т. 3 : П – Я. С. 479.

А. Данилюк, С. Гаврилюк

Вулиця Йосипа Новицького

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця Потьомкіна.*

Йосип Владиславович Новицький (1878–1964) – видатний краєзнавець, археолог, мистецтвознавець і самовідданий рятівник культурної спадщини Острога.

Народився в с. Сермаки Подільської губернії у дворянській сім'ї. 1895 р. сім'я переїхала в Острог, оселившись на вулиці Бельмаж. 1896 р. Й. Новицький закінчив Острозьку чоловічу гімназію, після неї – повний курс Київського комерційного училища П. М. Натансона. На початку 1900-х рр. працював учителем у Золотоніському міському училищі. У середині 1900-х рр. повернувся в Острог, працював учителем і репетитором. Разом з учнями гімназії проводив масштабні розкопки трьох слов'янських курганів у районі Городища в Острозі та в с. Кургани, досліджував таємничі підземні ходи Острога між костелом і собором (вул. Академічна), біля Татарської башти. Недалеко від Миколаївської каплиці виявив залишки контрфорсів, що підпирали паркан XVI ст., який оточував Пригородок. Шукав підземні ходи на Замковій горі та в селі Межиріч.

У 1930-ті рр. Й. Новицький досліджував документальні джерела: написав «Хронологію міста Острога та князів Острозьких», опублікував невідомий документ «Осідлість міста Острога». Після німецької окупації 1941 р. тимчасово був призначений міським головою Острога.

1947 р. завдяки втручанню та зусиллям Й. Новицького від вивезення за кордон було врятовано мармурову скульптуру Т.-О. Сосновського «Христос на смертному одрі». За рік до смерті він урятував ще один твір митця – «Мадонну з немовлям».

Й. Новицький – людина енциклопедичних знань: він віртуозно грав на цитрі, писав картини олією та аквареллю, був експертом у нумізматиці та сфрагістиці. Закінчив земний шлях 1964 р. Похований на П'ятницькому кладовищі в Острозі.

Вулиця Йосипа Новицького – це шлях вдячності людині, чийми руками врятовано мистецьке обличчя древнього Острога в часи воєн та ідеологічних переломів.

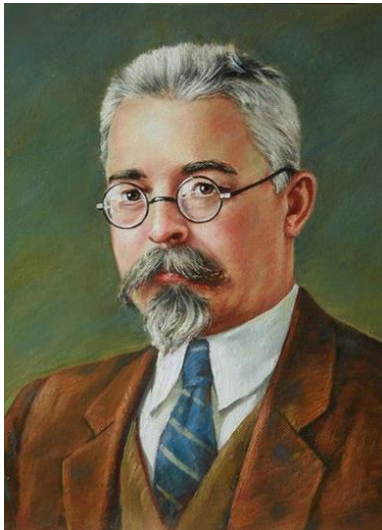
Використані джерела:

1. Бондарчук Я. Йосип Новицький. *Острозький краєзнавчий збірник*. Острог : Вид-во НаУОА, 2013. Вип. 6. С. 3–13.

А. Репак, М. Одарич

Вулиця Івана Огієнка

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця Червоноармійська.*

Іван Іванович Огієнко (Митрополит Іларіон) (1882–1972) – видатний мовознавець, історик церкви, політичний, громадський і державний діяч, перекладач Біблії.

Народився 1882 р. в Брусиліві на Житомирщині. Навчався в місцевій чотирирічній школі та Київській військово-фельдшерській школі. 1903 р. екстерном склав іспит в Острозькій гімназії, що відкрило йому шлях до вищої освіти та блискучої наукової кар'єри. Після закінчення 1909 р. історико-філологічного факультету Київського університету викладав у комерційній середній школі (пізніше – гімназії О. Стельмашенка). Працював у Київському комерційному інституті. Належав до Української партії соціалістів-федералістів. Був засновником Київського народного (згодом державного) університету, а також засновником і першим ректором Кам'янець-Подільського державного українського університету, міністром освіти та міністром ісповідань УНР.

Упродовж 1926–1932 рр. був професором церковнослов'янської мови у Варшавському університеті, доктором філософії в університеті м. Брно, заснував і редагував у Варшаві журнал «Рідна мова».

Вагомий внесок І. Огієнко зробив у розвиток церковного життя в Україні. Він брав активну участь у створенні Української автокефальної православної церкви. З 1947 р. жив у Канаді, проте продовжував церковну, наукову та видавничу діяльність. У серпні 1951 р. став митрополитом Української греко-православної церкви в Канаді.

Перу І. Огієнка належать понад 1000 творів. Проте його найбільшим інтелектуальним чином став повний переклад Святого Письма українською мовою, який Британське біблійне товариство визнало одним із кращих у світовій історії.

Учений досліджував проблеми кириличної палеографії, історії старослов'янської та української мов, українського правопису. Основні праці: «Історія українського друкарства» (1925), «Нариси з історії української мови» (1927), «Пам'ятки старослов'янської мови X–XI віків» (1929), «Крехівський апостол» (1930), «Історія української літературної мови» (1950), «Український літературний наголос» (1952) та ін.

1958 р. у Вінніпезі вийшла монографія І. Огієнка «Князь Костянтин Острозький і його культурна праця», куди ввійшли тексти про родовід князів Острозьких, Острозьку Біблію й Острозьку друкарню кінця XVI – початку XVII ст.

Помер митрополит у м. Вінніпег (Канада). Похований на православної секції Меморіального парку «Глен Іден».

Використані джерела:

1. Огієнко Іван Іванович. *Київський національний університет імені Тараса Шевченка: незабутні постаті* / авт.-упор. О. Матвійчук, Н. Струк. Київ: Світ успіху, 2005. С. 200–202. URL: <https://knu.ua/ua/geninf/osobystosti/ogienko> (дата звернення: 16.12.2025).

2. Шинкарук А. Острог і Огієнко. *Державний історико-культурний заповідник міста Острога*. 2023. URL: <https://ostroycastle.com.ua/ostrog-i-ogiienko> (дата звернення: 10.12.2025).

А. Жижко, В. Головій

Провулок Сергія Козицького

• Найменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 28.04.2017 № 396.

Сергій Олександрович Козицький (1883–1941) – фольклорист, політик, громадський діяч.

Народився в м. Володимирі-Волинському. Навчався у Вчительській семінарії в Холмі, Українському державному університеті в Кам'янці-Подільському. У добу УНР був повітовим комісаром освіти в Кам'янці-Подільському.

Повернувшись на Волинь 1921 р., почав учителювати в с. Михалківці Здолбунівського повіту. Один із засновників партії «Селянський союз». 1926 р. підтримав утворення «Сельробу», входив до ЦК і представляв праве крило партії. Після розколу «Сельробу» очолював «Сельроб-правицю». Керував товариством «Просвіта» в Острозі, брав участь у діяльності низки українських культурно-освітніх і громадських інституцій. На парламентських виборах 1928 р. здобув

мандат сенатора.

Політична активність С. Козицького призвела до його арешту за звинуваченням в антидержавній діяльності 1930 р. Після ув'язнення обрав шлях духовного служіння, працюючи дияконом в Острожці (Млинівський р-н Рівненської обл.). Проте ніколи не полишав своєї найбільшої пристрасти – дослідження фольклору.

Створював музику до власних поетичних творів, обробляв народні пісні. Вивчав українську фольклористику, спадщину Волині та Холмщини, зокрема записав і розшифрував понад 100 народних календарних пісень зимового циклу із с. Острів Радивилівського р-ну.

Останні роки життя минули в Острозі. Сергій Козицький відійшов у вічність 1941 р. та знайшов свій спокій у с. Михалківці неподалік міста.

Використані джерела:

1. Власюк О. В. Козицький Сергій Олександрович. *Енциклопедія сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2013. URL: <https://esu.com.ua/article-8209> (дата звернення: 10.12.2025).
2. Столярчук Б. Маловідомі сторінки життя фольклориста Сергія Козицького. *Острозький краєзнавчий збірник*. Вип. 4. Острог, 2010. С. 306–312.

Д. Черемшина, В. Кучинська

Вулиця Володимира Сальського

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 19.02.2016 № 98. Попередня назва – вулиця Г. Жукова.*

Володимир Петрович Сальський (1885–1940) – видатний український воєначальник, генерал-хорунжий Армії УНР, Міністр військових справ УНР.

Народився в Острозі у дворянській родині. Його кар'єра була стрімкою: склав іспит за 6 класів при Острозькій гімназії, закінчив Віленське військове училище (1906), Миколаївську академію Генерального штабу (1912). Нагороджений малою срібною медаллю із занесенням на мармурову дошку академії.

Справжній талант полководця розкрився під час Української революції 1917–1921 рр. Був одним із найбільш послідовних прихильників Симона Петлюри. Після утворення Української центральної ради брав участь в українізації війська. На початку 1918 р. – начальник штабу українських військ у Києві в боях із більшовиками. Багато зробив для збереження кадрів українського генералітету й офіцерства в умовах еміграції, розвитку вітчизняної військової теорії та збереження військово-історичної спадщини доби Української революції.

У червні 1919 р. очолив Запорізьку дивізію, змінивши на посаді полковника Петра Болбочана. Згодом В. Сальський був одним із тих, хто багато зробив для порятунку полковника від розстрілу. В армії УНР: начальник штабу коменданта Києва, начальник навчального відділу Головної шкільної управи Генерального штабу, командувач Запорізької групи Армії УНР. З вересня 1919 р. – командувач Армії УНР, з листопада 1919 р. – Міністр військових справ УНР в уряді Б. Мартоса (обіймав цю посаду до 1940 р.), генерал-хорунжий. Наприкінці 1920 р. інтернований у польському таборі в Каліші. Згодом оселився у Варшаві.

Активний учасник громадсько-політичного життя української діаспори. В еміграції В. Сальський не припиняв праці. Був членом Українського центрального комітету у Варшаві, Вищої військової ради, Об'єднання вояків армії УНР, управи Української станиці, працював у військово-науковому та літературному журналі «Табір». Автор спогадів і статей з історії визвольних воєн 1917–1921 рр.

Помер 1940 р., похований у Варшаві на цвинтарі «Воля».

Використані джерела:

1. Науменко К. Є. Сальський Володимир. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 2012. Т. 9 : Прил – С. С. 427. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Salskyj_V (дата звернення: 07.12.2025).

А. Пилипака, А. Гатамова

Вулиця Братів Волинських

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця Тельмана.*

Микола Костянтинович Волинський (1890–1990) – мовознавець, педагог.

Розпочав свій шлях в Острозі, закінчивши 1910 р. Острозьку класичну гімназію. Обидва брати формувалися в інтелектуальному середовищі міста, що заклало фундамент їхньої майбутньої наукової діяльності. Доля М. Волинського була сповнена випробувань через його активну національну позицію. Під час навчання в Санкт-Петербурзькому університеті (1910–1911) відрхований за участь у студентському українофільському русі. 1911 р. вступив до Ніжинського історико-філологічного інституту, звідки відрхований як один з організаторів нелегального святкування 100-річчя Тараса Шевченка. Лише 1917 р. йому вдалося закінчити Харківський університет.

Професійний шлях М. Волинського присвячений розбудові вищої школи. Після кількох років учителювання (1917–1920) викладав у Ніжинському педагогічному інституті та Бердянському педагогічному технікумі. Важливий етап діяльності пов'язаний зі Слов'янським педагогічним інститутом, де він протягом багатьох років очолював катедру мовознавства, був деканом мовно-літературного факультету, формуючи лінгвістичну школу та виховуючи нові покоління філологів. Після закриття філологічного факультету в Слов'янську виїхав до Балтії.

Микола Волинський пішов із життя в 100 років у латвійському місті Лієпая, залишивши по собі пам'ять як про прискіпливого дослідника мови та людину залізних принципів, яка не зрадила своїм ідеалам навіть під тиском імперських заборон.

Петро Костянтинович Волинський (1893–1982) – український педагог, учений-україніст, доктор філологічних наук, професор, дослідник історії української літератури.

Народився в с. Олика Луцького повіту Волинської губернії (нині місто Луцького р-ну Волинської обл.). Навчався в Острозькій гімназії та Ніжинському історико-філологічному інституті. Учителював у середніх школах, викладав українську літературу у вишах.

З 1929 р. працював викладачем у Київському педагогічному інституті, де формував наукові погляди цілих поколінь учителів-словесників. Упродовж 1947–1976 рр. очолював катедру української літератури цього інституту.

Наукові інтереси вченого були пов'язані з вивченням історії української літератури. П. Волинський досліджував творчість Івана Котляревського, Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки та інших. З-поміж відомих праць – «Теоретична боротьба в українській літературі (перша половина XIX ст.)» (1951), «Іван Котляревський. Життя і творчість» (1955), «Український романтизм у зв'язку із розвитком романтизму в слов'янських літературах» (1963) та ін. П. Волинський також був автором посібника «Основи теорії літератури. Вступ до

літературознавства» (1962) та підручника «Історії української літератури» для студентів (1964–1969).

Життєвий шлях ученого завершився 1982 р. в Києві, проте його інтелектуальний спадок продовжує жити в сучасності.

Використані джерела:

1. Манько М. Брати Волинські з Острозької гімназії. *Державний історико-культурний заповідник міста Острога*. 2018. URL: <https://ostrohcastle.com.ua/braty-volynski-z-ostrozkoyi-gimnaziyi> (дата звернення: 10.12.2025).
2. Овчаренко Н. І. Волинський Микола Костьович. *Енциклопедія сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: <https://esu.com.ua/article-27596> (дата звернення: 04.12.2025).
3. Хропко П. П. Волинський Петро Костьович. *Українська літературна енциклопедія* : у 5 т. Київ : Голос. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1988. Т. 1: А – Г. С. 347.

С. Мала, О. Куц

Вулиця Леоніда Ступницького

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 19.02.2016 № 98. Попередня назва – вулиця О. Антонова.*

Леонід Венедиктович Ступницький (1891–1944) – видатний український військовий діяч, підполковник Армії УНР, генерал-хорунжий УПА (по смертю).

Народився в с. Романівка на Київщині (нині Житомирська обл.) у родині, де панував дух просвітництва. У дитинстві товаришував із М. Рильським. Закінчив гімназію у Сквирі й агрономічний факультет Київського політехнічного інституту. Починаючи з 1912 р., перебував на військовій службі, до кінця Першої світової війни був кавалером бойових орденів і штабс-ротмістром. Під час Української революції брав участь у створенні українських військових формувань в Одесі. Дослужився до звання підполковника, командував Волинською дивізією Армії УНР.

Міжвоєнне двадцятиліття Л. Ступницького нерозривно пов'язане з Острогом. Оселившись тут 1922 р., він одружився з місцевою вчителькою Лідією Беднарською. Працюючи агрономом на Бабинській цукроварні, Л. Ступницький став душею громади: брав участь в українському національно-громадському житті Острога та Бабина, активно розвивав культуру, ділячись із острожанами рідкісними книгами з власної бібліотеки.

1939 р. НКВС заарештував Л. Ступницького й утримував у Брестській в'язниці, але з початком війни йому вдалося звільнитися. У Рівному Л. Ступницький очолив підстаршинський вишкіл «Холодний Яр» української міліції. З березня 1943 р. перейшов на нелегальне становище та вступив до Української повстанської армії (УПА), згодом очолив штаб «УПА-Північ». Керував бойовими операціями проти нацистів і підрозділів НКВС.

Життя генерала обірвалося в серпні 1944 р. в запеклому бою проти підрозділів НКВС біля с. Дермань. По смертю Л. Ступницького оформили в ранг генерал-хорунжого Української повстанської армії.

Місцева громада та рідні запам'ятали його як відданого лідера, який працював на благо свого народу. 2016 р. Острог ушанував свого видатного мешканця, назвавши одну з вулиць на честь Леоніда Ступницького, для якого офіцерська честь і свобода України були дорожчими за життя.

Використані джерела:

1. Давидюк Р. Леонід Ступницький: нові штрихи до біографії генерал-хорунжого УПА. *Дермань і Мізоч в історії та культурі Волині*. Рівне, 2019. Вип. 1. С. 167–180.
2. Манько М. Повстанський начальник штабу з Острога. *Державний історико-культурний заповідник міста Острога*. 2019. URL: <https://ostroycastle.com.ua/povstanskyj-nachalnyk-shtabu-z-ostroga> (дата звернення: 09.12.2025).

В. Бернацька, В. Брагінець

Вулиця Івана Литвиненка*

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 24.06.2022 № 709. Попередня назва – вулиця Декабристів.*

• *Згідно з рішенням Острозької міської ради від 25.11.2022 № 837 вулицю Івана Литвиненка перейменовано на вулицю Озерну.*

Іван Данилович Литвиненко (1891–1947) –український військовик, полковник Армії УНР, один із засновників розвідки УПА, лицар Залізного хреста і Хреста Симона Петлюри.

Народився в с. Хоружівка. Навчався в Смілянській школі Роменського повіту та на Московських вищих комерційних курсах. Деякий час провадив комерційну діяльність. Під час Першої світової війни був офіцером царської армії.

В армії УНР І. Литвиненко був командиром 11 сотні та 3-го куреня 1-го Київського вартового полку. Згодом – помічником командира, командиром 1-го Запорізького пішого полку ім. гетьмана П. Дорошенка. 1927 р. керував розвідувальним пунктом у с. Могиляни (поблизу Острога), а з осені 1928 р. – у Рівному, де й закінчив свою розвідувальну діяльність 1935 р.

У вересні 1943 р. І. Литвиненко перейшов до Української повстанської армії. Його організаторський талант і бойовий досвід стали у великій пригоді. Він стояв біля джерел розвідки УПА як начальник відділу розвідки Крайового військового штабу «УПА-Північ». Згодом став інструктором старшинської школи УПА «Дружинники», де викладав шестигодинний курс «Бойова розвідка» й керував випуском старшин.

Через недугу І. Литвиненко звільнився зі служби й перейшов у підпілля, нелегально живучи у Львові. У червні 1946 р. його арештували, а в лютому 1947 р. розстріляли. Могили не збережено.

Постать Івана Литвиненка, попри її масштабність для української історії, і досі є об'єктом дискусій у пам'яттєвому просторі. Вулицю в Острозі, що певний час мала ім'я славетного полковника, за зверненням громадян перейменовували на Озерну. Це свідчить, що шлях до остаточного визнання героїв визвольних змагань усе ще триває, а їхні імена потребують постійного дослідження та популяризації.

Використані джерела:

1. Іванущенко Г. Український розвідник Іван Литвиненко (до 120-річчя з дня народження). *Історична правда*. 2011. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2011/01/18/16197> (дата звернення: 07.12.2025).
2. Тинченко Я. Ю. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Київ : Темпора, 2007. Кн. 1. URL: <https://coollib.com/b/178327/read#t12> (дата звернення: 07.12.2025).

І. Демчук, А. Гатамова

* Вулиця Івана Литвиненка була в Острозі на початковому етапі підготовки студентського проєкту. Тривалість життя цього топоніма на мапі міста – 154 дні.

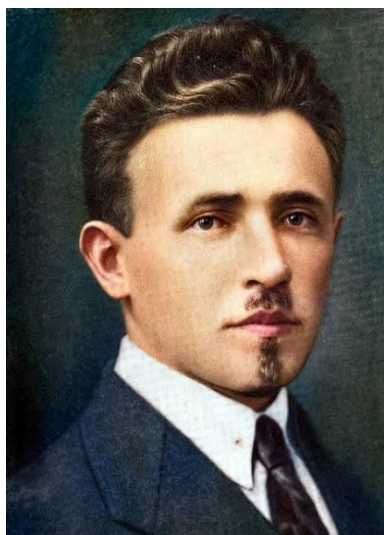

Постаті ХХ сторіччя та доби незалежності

Вулиця Бориса Тена

• Найменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 04.09.1991.

Борис Тен (Микола Васильович Хомичевський) (1897–1983) – видатний український поет і перекладач.

Народився в с. Дермань у родині священника, і саме духовна освіта заклала фундамент його ерудиції. Захоплювався художніми перекладами з античних та сучасних мов, оперними лібрето та іншими музичними творами.

На початку Першої світової війни родина переїхала до Житомира. 1922 р. Борис Тен закінчив гуманітарний факультет Волинського інституту народної освіти, працював учителем рідної мови в 15-й трудовій школі м. Житомира. Саме тоді він разом із другом Євгеном Кудрицьким перекладав «Діалоги» Платона.

З 1924 р. жив у Києві, працював у видавництвах «Сяйво» і «Книгоспілка», а також у Державному видавництві України. Познайомився з Миколою Зеровим, Максимом Рильським та Олександром Білецьким, долучився до створення українських перекладів пісень західноєвропейських і російських композиторів.

1946 р. повернувся в Житомир. Учителював у середніх школах, викладав латинську мову та вів курс музичного виховання в Житомирському педагогічному інституті, музичному училищі, училищі культури. Опікувався творчою молоддю як заступник голови Житомирського обласного літоб'єднання, що тепер має ім'я Бориса Тена.

Найбільше його досягнення – переклад українською мовою «Іліади» й «Одіссеї» Гомера. Видав збірку власних сонетів «Зоряні сади» (1970), збірник перекладів античних творів «Давньогрецька трагедія» (1982).

Помер 1983 р. Його поховали на Корбутівському кладовищі Житомира, а 1990 р., виконуючи останню волю поета, перепоховали на Смолянському цвинтарі біля церкви, де служив його батько.

2025 р. професор Національного університету «Острозька академія» Петро Кралюк опублікував ґрунтовне дослідження, присвячене Борисові Тену, висвітливши його життєвий шлях, письменницьку й перекладацьку діяльність.

Ім'я Бориса Тена на мапі Острога – це символ незнищенности української культури та її належності до великого європейського спадку.

Використані джерела:

1. Борис Тен. *Літературна Рівненщина* : довідник / упоряд. Є. Шморгун. Рівне, 2003. С. 50.
2. Єремеев В., Міщук Г. Микола Васильович Хомичевський: матеріали до біографії (до 120-річчя від дня народження). *Інтермарум: історія, політика, культура*. 2017. № 4. С. 132–147. URL: <https://intermarum.zu.edu.ua/article/view/134951/131739> дата звернення: 09.12.2025).
3. Кралюк П. Борис Тен. Харків : Фоліо, 2025. 224 с.

А. Ванжула

Вулиця Олекси Стефановича

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 24.06.2022 № 709. Попередня назва – вулиця Огородова.*

Олекса Коронатович Стефанович (1899–1970) – український поет, літературний критик.

Народився в с. Милятин Острозького району на Рівненщині в родині священника. 1914 р. закінчив училище в Клевані, а 1919 – Житомирську семінарію. 1922 р. виїхав до Праги, розлучившись з Україною, але зберігши її образ у кожному своєму вірші. 1944 р. перед вступом у Прагу радянських військ перебрався до Німеччини, а від 1949 р. і до смерті жив в американському місті Баффало.

Повоєнні роки були важкими для поета подвійно: він був майже цілковито відірваний від українського громадсько-культурного середовища й у нього розвинулася важка психічна недуга – манія переслідування.

Друкуючи твори О. Стефанович почав 1923 р. в українській емігрантській пресі – журналах «Нова Україна», «Веселка», «Український студент», «Студентський вісник», згодом у львівському «Літературно-науковому віснику». Перша його книжка «Поезії. Збірка 1. (1923–1926)» вийшла в Празі 1927 р. коштом Українського союзу студентів-емігрантів з північно-західних земель України, друга «Stefanos I» – 1938 р. Живучи в США, О. Стефанович підготував збірку «Кінце-світне», яка за життя поета надрукована не була. Ці вірші ввійшли до «Зібраних творів» О. Стефановича (Торонто, 1975), які упорядковав Б. Бойчук.

Хоч митець належав до празької групи, його поетична творчість живиться спогадами про елегійні волинські краєвиди, постаті минулого й трагічні картини історії та сучасності. Ці тематичні площини пронизані двома силами, які розривали тексти О. Стефановича: поганством (з обертонами еротики) і християнством, що домінувало в пізніших поезіях і часто сягало містичних вершин.

Помер 1970 р. в м. Баффало. Згодом тіло перепоховали на Цвинтарі святого Андрія в Саут-Баунд-Бруку – єдиному українському пантеоні в США.

О. Стефанович повернувся в Україну, на свою малу Батьківщину – Волинь. На початку жовтня 1996 р. в Острозькому районі відбулося велике літературне свято, девізом якого стали рядки поета «Можна зламати тіло, дух – ніколи». Оживши в назві острозької вулиці, Олекса Стефанович нарешті віднайшов той омріяний спокій, якого так бракувало йому на чужині, довівши, що справжня поезія не знає кордонів і завжди вертає додому.

Використані джерела:

1. Льницький М. Stephanos Олекси Стефановича. *Льницький М. Від «Молодої Музи» до «Празької школи»*. Львів, 1995. С. 237–253.
2. Історія української літератури ХХ століття : у 2 кн. Кн. 1 : Перша половина ХХ ст. / за ред. В. Г. Дончика. Київ : Либідь, 1998. С. 218–220.

В. Матвійчук, В. Кучинська

Провулок Ольги Яновської

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 19.02.2016 № 98. Попередня назва – провулок А. Луначарського.*

Ольга Дмитрівна Яновська (1900–1997) – відома українська художниця.

Народилася в Острозі в сім'ї службовця. Навчалася в Білостоцькому жіночому училищі. У тринадцять років переїхала в Київ до братового батька, щоб здобувати освіту в Київській приватній жіночій гімназії В. Трифонові. Відвідувала Київську художню гімназію, згодом вступила на юридичний та економічний факультети Київського університету. На початку 1920-х рр. переїхала жити в Москву.

Проте Острог ніколи не відпускав мисткиню. Вона регулярно поверталася додому, де черпала натхнення в знайомих із дитинства вуличках та околицях. Саме рідним краям присвятила знакові полотна: «Замкова гора», «Дорога від Межиріча до Острога після дощу», «Замок князів Острозьких», «Подвір'я Острозького музею», «Кругла башта XVI століття», «Башти Свято-Троїцького монастиря в с. Межирічі» та ін. Творчість О. Яновської охоплювала майже всі жанри – від вишуканих натюрмортів до глибоких жанрових композицій. Її картини виставляли в різних містах Європи – Берліні, Відні, Осло, Варшаві.

1992 р. понад 70 своїх робіт подарувала Острозькому краєзнавчому музею.

Померла 1998 р. у Москві. Згідно із заповітом, її прах спочиває в рідній острозькій землі на П'ятницькому кладовищі.

У пам'ять про велику мисткиню втілюється прекрасний життєвий колообіг: довгі роки О. Яновська дбайливо берегла Острог на своїх полотнах, а сьогодні місто береже її ім'я, увічнивши його в назві однієї зі своїх вулиць. До 120-річчя Ольги Яновської в замку князів Острозьких відбулася виставка її картин «Світле, життєрадісне мистецтво художниці».

Використані джерела:

1. Бендюк М. Маловідомі сторінки з життя художниці Ольги Дмитрівни Яновської. *Наукові записки Рівненського краєзнавчого музею*. Рівне : Видавець Олег Зень, 2010. Вип. VIII. С. 91–95.
2. Бендюк М. Ольга Дмитрівна Яновська. URL: https://volart.com.ua/art/yanovska_olha (дата звернення: 07.12.2025).
3. Козловська Л. В замку князів Острозьких відкрилася виставка живопису Ольги Яновської. *Державний історико-культурний заповідник міста Острога*. 2020. URL: <https://ostroycastle.com.ua/v-zamku-knyaziv-ostrozkyh-mista-ostroga-vidkrylasya-vystavka-zhyvopysu-olgy-yanovskoyi> (дата звернення: 09.12.2025).

Т. Лісовська, А. Гатамова

Вулиця Антона Павлюка

• Відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992 вулицю Ковпака перейменовано на вулицю Леонтовича. У газеті «Життя і слово» оприлюднено текст цього рішення, згідно з яким вулицю Ковпака перейменовано на вулицю Павлюка*.

• У подальших документах фігурує вулиця Павлюка або Антона Павлюка.

Антін Пилипович Павлюк (1902–1937) – український поет, прозаїк, перекладач, жертва сталінського терору.

Народився на хуторі Лісок біля с. Рясники Острозького повіту Волинської губернії (тепер – Рівненської обл.). Свій шлях до знань розпочав у селі Гориньград Перший, а згодом вступив до Острозької чоловічої гімназії, яку закінчив із золотою медаллю. Подальша доля закинула його до Праги, де в Карловому університеті опановував хімію, поєднуючи науку з активною літературною працею.

Був учасником Української революції 1917–1921 рр. і брав участь у Другому зимовому поході. Повернувшись до Острога, був заарештований і пройшов через табори для інтернованих, як-от: Домб'є, Ланцут, Вадовиці, Щипйорно.

Після виходу з в'язниці переїхав до Львова, а 1922 р. – до Праги. Через десять років повернувся на Батьківщину й підтримував українізацію, за що був знову заарештований і засланий до Семипалатинська. 1937 р. його заарештували знову й засудили до десяти років виправно-трудоих таборів, де поет загинув.

Літературний доробок А. Павлюка пов'язаний з рідним містом. Саме в острозькому видавництві «Будуччина» вийшла його збірка поезій «Сумна радість» (1919). А. Павлюк був активним членом літературно-мистецького угруповання «Митуса», друкував вірші в часописі «Український емігрант», у львівських журналах «Наша бесіда», «Наш світ», а також у виданнях «Нова генерація», «Глобус», «Знання», «Студент Революції», «Зоря», «Молодняк», «Промінь», «Веселка». Автор поетичних збірок «Життя» (1925), «Осінні вири» (1926), «Пустеля любови» (1928), «Полин» (1930) та ін.

Як блискучий знавець мов, А. Павлюк відкрив українському читачеві твори Гі-йома Аполлінера, Їржі Волькера, Казимежа Тетмаєра та інших авторів.

Редагував альманах «Стерні», 1925 р. створив літературну групу «Жовтневе коло». Згодом став членом «Західної України» – літературної організації, що діяла впродовж 1927–1933 рр.

Острожани увічнили ім'я митця, уписавши його в годонімікон міста, на знак пам'яті про людину, яка пронесла любов до рідного краю крізь в'язниці й еміграцію, залишивши високе інтелектуальне слово. До 120-річчя поета в Гоцанській селищній раді відбувся круглий стіл «...І малим атомом життя: Антін Павлюк», на якому прозвучали змістовні доповіді про його життєвий і творчий шлях.

Використані джерела:

1. Ковалів Ю. Історія української літератури: кінець XIX – поч. XXI ст. : підручник : у 10 т. Київ : Академія, 2019. Т. 6. С. 76–100.
2. Манько М. Біля витоків Антінознавства. *Державний історико-культурний заповідник міста Острога*. 2019. URL: <https://ostrohcastle.com.ua/bilya-vytokiv-antinoznavstva> (дата звернення: 09.12.2025).
3. Українська діаспора: літературні постаті, твори, бібліографічні відомості / упорядк. В. А. Просалової. Донецьк : Східний видавничий дім, 2012. 516 с.

А. Нетечук, А. Мельничук

* Захарчук Н. Змінено назви вулиць. *Життя і слово*. № 15 (7127). 22 лют. 1992. С. 3.

Вулиця Родини Шумовських

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 24.06.2022 № 709. Попередня назва – вулиця Володимира Короленка.*

Родина Шумовських – славетний рід волинських інтелігентів, просвітників і громадських діячів, чиє життя стало взірцем безкорисливого служіння Україні. Рідним селом Шумовських є Мирогоща Дубенського р-ну. Сім'я проводила безплатні уроки української мови та літератури, створила сільський аматорський театр, ініціювала заснування в селі першої української бібліотеки.

Патріархом родини був **Федір Миколайович Шумовський** (1861– після 1930) – священник. Закінчив Київську духовну академію. Обраний до різних губернських установ, з'їздів, Державної думи. Був наглядачем приходських шкіл Дубенського повіту. 55 років відслужив на благо рідної Волині. Завдяки його старанням в с. Мирогоща збудували велику кам'яну школу та створили кооперацію, що задовольняла господарські й фінансові потреби мешканців. Нагороджений орденами Святого Володимира, Святої Анни та георгіївськими відзнаками.

Марія Іванівна Ціховська (Шумовська) (1867–1942) – піаністка, дружина Федора Шумовського. Народилася в с. Ляхівці Острозького повіту (зараз – смт Білогір'я Хмельницької обл.) в родині священника Івана Ціховського й Онисії Скоропадської. По материнській лінії належала до роду Скоропадських. Навчалася в Острозькому жіночому училищі імені графа Д. М. Блудова. Разом із чоловіком створила в родині атмосферу поваги до науки, мистецтва, української культури й освіти.

У Федора й Марії Шумовських було шестеро дітей: Арсен, Павло, Петро, Юрій, Олександра й Анастасія. Усі вони – активні учасники національного руху, а в еміграції стали дійсними членами Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка.

Арсен Федорович Шумовський (1887–1967) – український науковець, громадський діяч, інженер-механік.

Навчався в Кременецькій духовній школі та Рівненському реальному училищі. 1906 р. вступив до технологічного інституту в Петербурзі, згодом закінчив Київський політехнічний інститут.

Під час Першої світової війни брав участь в українізації 10 армійського корпусу Царської армії. Обіймав посади в уряді УНР. Щоб уникнути репресій, 1921 р. залишив Україну. Працював інженером у Празі, на фабриці локомотивів у м. Хшануві (Польща). Був активним членом Українського воєнно-історичного товариства та Спільноти інженерів українців емігрантів у Польщі.

1948 р. разом із родиною емігрував до Франції, а 1951 р. – до Канади. Працював інженером у зварювальних компаніях Вінніпега й Торонто, згодом – у Канадському бюро зварювання. Редагував журнал «Welding Digest», активно долучався до діяльності Інституту дослідів Волині.

Помер 1967 р. Похований на цвинтарі «Парк Лан» у Торонто.

Павло Федорович Шумовський (1899–1983) – український громадсько-політичний діяч, інженер-агроном, біолог.

Навчався в Київському політехнічному інституті, у школах Берліна, Кракова й Варшави. Упродовж 1939–1941 рр. був професором зоотехніки Львівського політехнічного інституту, згодом – директором відділу тваринництва Хліборобської палати у Львові. 1945 р. емігрував до Франції. Працював у Державній ветеринарній школі в Мезон-Альфор біля Парижа, науково-технічним дорадником фармацевтичної фірми «Руссель-Укляф».

Автор праць із генетики, зоотехніки, фізіології і штучного запліднення тварин. Член-засновник Української головної визвольної ради. Упродовж 1968–1981 рр. був головою ради Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі.

Помер 1983 р. у Франції.

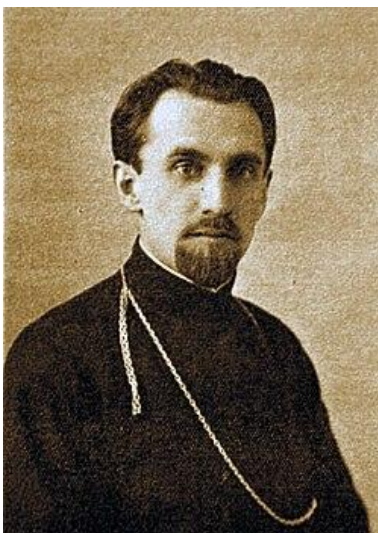
Петро Федорович Шумовський (1903–1966) – доктор медицини, громадський діяч.

Шкільні роки провів у м. Острозі. Будучи учнем Острозької гімназії впродовж 1917–1918 рр., брав участь у національно-визвольній революції як член Січі ім. Івана Богуна. Медичну освіту здобув у Німеччині, тривалий час працював на медичному факультеті в Копенгагенському університеті. Цікавився філософією, мистецтвом, антропологією, історією України.

З 1936 р. був керівником протитуберкульозного диспансеру у Варшаві. Мобілізований у польську армію. Потрапив у німецький полон. Опісля звільнення працював на лікарських посадах в Австрії та Великій Британії.

Написав книгу «Остріг: історичний нарис» (1964), у якій дослідив період розквіту українського культурного осередку на Волині часів князів Острозьких. У нарисі підкреслив позитивні риси та великі заслуги князя В.-К. Острозького, демонструючи тим самим свою любов до рідного краю, древнього Острога та його славних князів.

Помер 1966 р. Похований на цвинтарі «Норт Шін» у Лондоні.

Юрій Федорович Шумовський (1908–2004) – археолог, православний священник.

1932 р. закінчив Варшавський університет. Працював учителем у школах Дубна, Рівного, Ковеля, Здолбунова, був вікарієм у Мирогощі. Під час німецької окупації очолював Рівненський обласний музей. Утік до Німеччини. Працював у Музеї доісторичної археології у м. Фрайбурзі та в Інституті людини в Парижі. Упродовж 1951–1956 рр. провадив археологічні розкопки в Африці, був директором музею в Бамако (Малі). Опублікував нариси «Під гарячим сонцем Африки» (1956).

В останні роки життя мав парафію в США, викладав археологію, антропологію та етнологію в університетах Америки. Упродовж 1983–1993 рр. опублікував багатотомні спогади «Зруйноване гніздо, чи Історія однієї священницької родини на Волині».

Олександра Федорівна Шумовська-Горайн (1896–1985) – співачка, піаністка, композиторка.

Початкову музичну освіту здобула в Кременецькому єпархіальному училищі й Острозькому жіночому училищі імені графа Блудова. Працювала вчителькою Дубенської гімназії. Навчалася у Варшавській і Паризькій консерваторіях. З 1920-х працювала в Парижі на педагогічних посадах. 1927 р. організувала жіночий квартет «Quatuor Vocal “LeI”», з яким 12 років концертувала по Франції, Бельгії, Іспанії та Нідерландах.

Авторка п'єс для жіночих голосів, творів для дітей, фортепіанних композицій (для гри в чотири руки) та церковної музики.

Померла 1985 р. в Парижі.

Анастасія Федорівна Шумовська (1889–1985) – учителька, піаністка.

Працювала в Кременецькому духовному училищі. З 1921 р. викладала українську мову в Мізоцькій семикласній школі, а з 1928 р. була директоркою школи № 2 в Мізочі. Педагогічну діяльність у Мізочі продовжувала до 1950 р.

Розкидана по світу родина Шумовських, яка своїми діями прославляла Батьківщину, закарбована на топонімній мапі Острога.

Використані джерела:

1. Войтович С., Бондарчук Я. Петро Шумовський (1902–1966). *Острозькі просвітники XVI–XX ст.* Острог, 2000. С. 203–208.
2. Гладуненко О. Арсен Шумовський – колишній учень Рівненського реального училища. *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею*. Рівне : Волинські обереги, 2005. Вип. 2. С. 34–39.
3. Енциклопедія українознавства. Кн. 2, Т. 10: Хмельницький Борис – Ящуржинський Георгій / голов. ред.: В. Кубійович. Париж ; Нью-Йорк : Молоде життя ; Наукове товариство імені Шевченка у Європі, 1984. С. 3904–3905.
4. Колосова І., Жив'юк А. Шумовські у Мізочі. *Вісник Мізоча*. 2007. Ч. 5 (8). С. 3–4.
5. Омельчук В. В. Історія освіти Волині в особах : навч. посібник. Рівне : Волинські обереги, 2014. С. 62–69.
6. Скакальська І. Історія України в особах: волинська сторінка міжвоєнного періоду XX ст. Київ : КНТ, 2017. С. 45–55.
7. Чернописька Л. Професор Юрій Шумовський (до 100-річчя з дня народження). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*. Львів : Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, 2008. Вип. 12. С. 444–447.
8. Шумовський П. Остріг : історичний нарис. Вінніпег : Маргет-Англія, 1964. 128 с.
9. Яремчук В. Юрій Шумовський – етнограф, археолог: історіографічний аспект. *Народознавчі зошити*. 2018. № 4 (142). С. 967–975.

В. Максимчук, В. Копієвська, Н. Клімаш

Вулиця Павла Жолтовського

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 13.02.1992. Попередня назва – вулиця Курчатова.*

Павло Миколайович Жолтовський (1904–1986) – український мистецтвознавець, доктор мистецтвознавства, науковий і музейний працівник, невтомний збирач національних скарбів.

Народився в с. Мислятин на Хмельниччині, навчався в Острозькій гімназії. 1932 р. закінчив Київський художній інститут. Його дослідницька діяльність пов'язана з вивченням пам'яток історії та культури України. Завдяки наполяганням П. Жолтовського багато творів малярства, декоративного мистецтва, книжок стали прикрашати фонди музеїв України. Упродовж життя зібрав велику колекцію українських ікон XVI–XIX ст., що стала основою експозиції Музею волинської ікони в Луцьку.

У монографії «Визвольна боротьба українського народу в пам'ятках мистецтва XVI–XVIII ст.» (1958) П. Жолтовський уперше концептуально окреслив ренесансно-бароковий період українського мистецтва. Був одним із авторів фундаментальної «Історії українського мистецтва» (1966–1970) і сміливо повертав із небуття імена вчених 1930-х років, чиї праці замовчувала радянська влада. Видавав наукові праці, присвячені єврейському церемоніальному мистецтву України.

П. Жолтовський багаторазово навідувався до Острога. Був частим гостем в Острозькому краєзнавчому музеї, організовував мистецтвознавчі експедиції селами Острожчини, під час яких знаходив цінні культурні пам'ятки краю.

Похований у Львові на Личаківському цвинтарі.

Павло Жолтовський своєю невтомною працею довів, що українське мистецтво є невід'ємною та самодостатньою частиною європейської цивілізації.

Використані джерела:

1. Ковпаненко Н. Г. Жолтовський Павло Миколайович. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 2005. Т. 3 : Е – Й. С. 169.
2. Янковська Ж. Павло Жолтовський (1904–1986). *Острозькі просвітники XVI–XX ст.* Острог, 2000. С. 304–315.

А. Жижко, В. Головій

Провулок Уласа Самчука

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 19.02.2016 № 98. Попередня назва – провулок М. Кузнецова.*

Улас Олексійович Самчук (1905–1987) – український письменник, публіцист, журналіст, редактор, член уряду УНР у вигнанні, член ОУП «Слово».

Народився 1905 р. в с. Дермань (неподалік Острога). 1913 р. сім'я переїхала до с. Тилявка Кременецького повіту. Навчався в чотирикласній вищопочатковій школі при Дерманській Свято-Феодорівській учительській семінарії, у Кременецькій українській мішаній приватній гімназії імені Івана Степенка.

У повоєнні роки емігрував до Німеччини, згодом – до Чехословаччини. Навчався в Українському вільному університеті в Празі. 1941 р. повернувся до Рівного, де був редактором газети «Волинь» (1941–1943). Пізніше жив у Німеччині, був одним із засновників і головою літературної організації «Мистецький український рух». Після переїзду до Канади створив Об'єднання українських письменників «Слово».

Його творча діяльність припала на складний період розвитку української літератури. Не дарма закордонні дослідники вважали У. Самчука «українським Гомером», адже саме він через свої твори відкрив світові трагедію та велич України.

Своє перше оповідання «На старих стежках» (1926) опублікував у варшавському журналі «Наша бесіда». Згодом вийшли його видатні прозові та драматичні твори: трилогія «Волинь» (1932–1937), романи «Кулак» (1932), «Марія» (1934), «Юність Василя Шеремети» (1946–1947), «Чого не гоїть огонь» (1959), драма «Шумлять жорна» (1947), спогади «П'ять по дванадцятій» (1954), «На білому коні» (1956) та ін.

Помер у Торонто 1987 р. Похований на Українському цвинтарі святого Володимира в Оквіллі (Канада).

Острог для Уласа Самчука завжди був особливим містом, культурною столицею, чия слава не згасала крізь віки. Він із захопленням описував діяння князів Острозьких, підкреслюючи, що за часів Федора, Василя та Костянтина Острог став одним із найважливіших політичних і культурних осередків Європи. Особливо виділяв письменник роль Острозької академії як унікального закладу на сході Європи, де гартувався інтелект нації. У промові «Волинь незабутня» є такі його слова: «Але чи не найбільше знаємо Волинь з діянь князів з Острога Острожських... за князів Федора, за Василя, за Костянтина Першого їх столиця Остріг розбудовується в один з наймаркантніших осередків політичного, а особливо культурного життя всієї землі української. Згадаймо, хоча преславету, єдину на сході Європи, Острожську академію, де працювало і вчилось стільки видатних, знаних і менш видатних, не знаючих людей того часу».

З 2005 р. в Національному університеті «Острозька академія» з ініціативи розпорядників спадщини У. Самчука Оксани та Ярослава Соколиків відбуваються конкурси есеїв, присвячені творчості «українського Гомера ХХ століття»; перевидано його твори й опубліковано раніше не друковані тексти: «Саботаж УВО» (2020), «Слухайте! Слухайте! Говорить Москва!» (2020), «Жертва пані Маї» (2020), «На краю часу» (2023); професор Петро Кралюк видав книгу «Улас Самчук» (2023); до 120-річчя від дня народження письменника відбулася Всеукраїнська наукова конференція «Маєстат на краю часу: простір слова Уласа Самчука» (2025), а на сцені студентського театру показали

п'єсу-однактівку «Слухайте! Слухайте! Говорить Москва!».

Уплетення імені «українського Гомера ХХ сторіччя» в годонімікон Острога – це повернення видатного земляка додому. Це пам'ять про митця, який крізь десятиліття розлуки ніс у душі образ княжого міста, повноправно вважаючи його фундаментом української духовності.

Використані джерела:

1. Костенкова С. В Острозькій академії відбулася конференція «Маєстат на краю часу: простір слова Уласа Самчука». *Національний університет «Острозька академія»*. 2025. <https://www.oa.edu.ua/ua/info/news/2025/14-03-01> (дата звернення: 29.11.2025).
2. Костенкова С., Поліщук Т. В Острозькій академії нагородили переможців конкурсу творчості Уласа Самчука. *Національний університет «Острозька академія»*. 2025. <https://www.oa.edu.ua/ua/info/news/2025/18-03-04> (дата звернення: 29.11.2025).
3. Кралюк П. М. Улас Самчук. Харків : Орбіта, 2023. 128 с.
4. Руснак І. Є. Самчук Улас Олексійович. *Енциклопедія сучасної України* / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2025. URL: <https://esu.com.ua/article-889315> (дата звернення: 29.11.2025).

А. Данилюк, С. Гаврилюк

Вулиця Олега Ольжича

• Найменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 25.11.2009 № 702.

Олег Олександрович Кандиба (Олег Ольжич) (1907–1944) – український поет, археолог, політичний діяч, голова Проводу українських націоналістів.

Народився в родині українського письменника Олександра Олеся (справжнє прізвище – Кандиба) і вчительки Віри Свадковської. Від батька успадкував поетичний дар, проте обрав власний шлях – шлях героїчної поезії та активної національно-визвольної боротьби. Дитинство розпочалося в Україні, де здобував початкову освіту в Пущі-Водиці. Наприкінці 1922 р. разом із матір'ю виїхав до Берліна, де 1923 р. возз'єднався з батьком, який емігрував раніше, у лютому 1919 р. Середню освіту завершив у Празі, де згодом навчався на філософському факультеті Карлового університету, який закінчив 1929 р.

Як археолог Олег Ольжич здобув міжнародне визнання. Брав участь у низці археологічних розкопок на Балканах. Окрім того, читав лекції в Гарвардському університеті та 1938 р. заснував там Український науковий інститут.

Очолив культурний сектор у Центральному проводі, а згодом став заступником голови Проводу ОУН. Брав активну участь у збройній боротьбі Карпатської України проти угорських окупантів. Був заарештований, а згодом звільнений завдяки угорським ученим. Після звільнення очолив Революційний трибунал ОУН та був членом Проводу українських націоналістів.

Заарештований 25 травня 1944 р. у Львові й ув'язнений у Целленбау. У ніч із 9 на 10 червня 1944 р. його закатувала гестапівська трійка.

За життя Олег Ольжич видав дві поетичні збірки: «Рінь» (1935) і «Вежі» (1940). Третя збірка «Підзамче» (1946) побачила світ уже по смерті автора. Його поезія сповнена героїчного патосу, мужности та непохитної віри в перемогу України. Михайло Слабошпицький називав Олега Ольжича українським Кіплінгом, а кожен строфу поета порівнював із кроком конкістадора або римського легіонера.

Олег Ольжич залишився в українській пам'яті як лицар духу – поет, учений і борець, який до останнього подиху відстоював свободу своєї Батьківщини.

Використані джерела:

1. Винар Л. Наукова діяльність д-ра Олега Кандиби. *Український історик*. 1985. С. 49–74.
2. Стахів В. Як загинув О. Ольжич. *Український історик*. 1985. С. 123–125.
3. Державин В. О. Ольжич – поет національного героїзму. *Українське слово : хрестоматія української літератури та літературної критики XX ст.* Київ : Рось, 1994. Кн. 2. С. 534–542.

А. Нетечук, А. Мельничук

Вулиця Лідії Спаської

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 19.02.2016 № 98. Попередня назва – вулиця М. Кузнецова.*

Лідія Іванівна Спаська (1910–2000) – видатна художниця, майстриня історичного полотна й іконопису, чия творча доля стала невід’ємною частиною культурного літопису Острога.

Народилася в Умані, але серцем завжди належала Волині, де минуло її дитинство. У восьмирічному віці вступила в Луцьку гімназію, оселившись у батьківському будинку в центрі міста. Саме в Луцькій гімназії Л. Спаська почала малювати, це помітила її мама та віддала доньку на навчання до Варшавської приватної школи імені Крижановського.

Після смерті матері переїхала до Парижа, навчалася в приватній Академії малярства і скульптури Рудольфа Жульєна. Саме тут мисткиня вдосконалила вміння в техніках олійного живопису, темперного іконопису, потоваришувала з багатьма відомими художниками. 1935 р. повернулася на Волинь і разом із чоловіком Василем Спаським поселилася в батьківському маєтку.

Після вимушеного переїзду до Луцька на Л. Спаську чекали важкі випробування: виснажливий перехід пішки до Дубна, переховування по селах та хуторах від німецької навали та загибель чоловіка. 1947 р. на запрошення брата переїхала до м. Острог. Змушена заробляти на життя, створюючи на замовлення копії портретів Леніна та Сталіна. Згодом Л. Спаська глибше занурилася в історію, літературу й унікальну архітектуру Острога. Першим полотном, що принесло їй визнання, стала картина «Повстання в селі Новомалин. 1905 рік». Відтоді художниця почала створювати оригінальні образи Острога, фіксуючи на полотнах найважливіші історичні віхи міста: «Битва з татарами під Острогом 1578 року», «Северин Наливайко в Острозі», «Повстання острозьких міщан проти Анни-Алоїзи Ходкевич 1636 року», «В’їзд Богдана Хмельницького до Острога 1648 року» та ін.

З середини 1950-х рр. почала писати ікони й розписувати церкви. Її мистецтво, пронизане добротою та любов’ю, підіймає глядача над буденністю, відкриваючи духовні цінності та вищий сенс існування.

Життєвий шлях мисткині завершився 2000 р. Похована в с. Муравище на Волині.

Свого часу Лідія Спаська подарувала Острогу нове дихання, закарбувавши його велич на власних полотнах, а сьогодні місто відповідає їй взаємністю, зробивши її ім’я частиною свого живого ландшафту та щоденних маршrutів острожан.

Використані джерела:

1. Бондарчук Я. Лідія Спаська. *Острозькі просвітники XVI–XX ст.* Острог, 2000. С. 296–301.
2. Бондарчук Я. Острозька художниця Лідія Іванівна Спаська. *Матеріали VI Острозької конференції «Острог на порозі 900-річчя».* Острог, 1995. С. 19–21.
3. Козловська Л., Данилюк М. Острозька художниця Лідія Іванівна Спаська. *Державний історико-культурний заповідник міста Острога.* 2021. URL: <https://ostrohcastle.com.ua/ostrozka-hudozhnytsya-lidiya-ivanivna-spaska/> (дата звернення: 28.01.2023)

С. Лозюк

Вулиця Петра Андрухова

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради. Попередня назва – провулок Куліша.*

Петро Зотович Андрухов (1924–1996) – український історик, краєзнавець, громадський діяч, почесний професор Острозької академії.

Народився 1924 р. в Острозі. Закінчив базову вселюдну «повшехну» школу при державному педагогічному ліцеї. Брав участь у Другій світовій війні.

Після здобуття педагогічної освіти вчителював у школах Білашева й Острога. Був директором Острозького краєзнавчого музею.

1989 р. заснував й очолив Острозьке науково-краєзнавче товариство «Спадщина» імені князів Острозьких, яке виступило з амбітною ініціативою – відродити Острозьку академію, що згодом і сталося 1994 р.

З ініціативи П. Андрухова започатковано щорічні науково-краєзнавчі конференції «Остріг на порозі 900-річчя», що стали майданчиком для об'єднання зусиль науковців задля духовного та культурного воскресіння Острожчини. Упродовж 1991–1996 рр. опублікував низку фундаментальних праць: «Волинська земля (хроніка – джерела – постаті)» (1992), «600 імен в історії Великої Волині» (1993), «Волинь в легендах і переказах» (1995).

У місцевій пресі П. Андрухов публікував замітки «Вулиці нашого міста», присвячені дерадянізації топонімікону. Завдяки його старанням понад 20 географічних об'єктів отримали імена людей, пов'язаних з історією Острога й Острожчини.

1992 р. Український фонд культури нагородив дослідника премією «За відродження Волині». Помер 1996 р. унаслідок важкої хвороби.

Сьогодні пам'ять про Петра Андрухова живе не лише в стінах академії, де започатковано стипендію його імені, а й на мапі міста. Провулок, де мешкав видатний історик, гордо носить його ім'я, а меморіальна дошка на будинку вченого щодня нагадує перехожим про людину, яка довела: любов до історії може творити майбутнє.

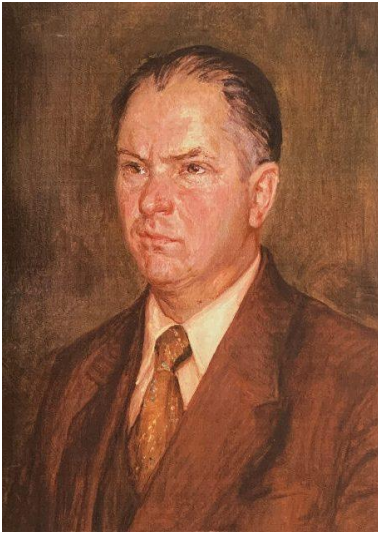
Використані джерела:

1. Бондарчук В. Петро Андрухов: педагог, краєзнавець, острожанин (до 100-річчя з дня народження). *Музей історії Острозької академії*. 2024. URL: <https://museum.oa.edu.ua/петро-андрухов-педагог-краєзнавець-о/> (дата звернення: 17.12.2025).
2. Бондарчук Я. Острозький краєзнавець Петра Зотович Андрухов. *Острозький краєзнавчий збірник* / упоряд. М. П. Манько. Острог : Свиначук Р. В., 2014. Вип. 7. С. 5–14.
3. Офіційний сайт Петра Зотовича Андрухова / авт. проєкту : І. Зубенко, Т. Лещук та ін. 2004. URL: <https://andryhov.oa.edu.ua> (дата звернення: 17.12.2025).

В. Корнійчук, В. Максимчук

Вулиця Івана Маєвського

• Найменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 25.11.2009 № 702.

Іван Мусійович Маєвський (1924–2000) – український письменник, лікар.

Народився в с. Собківці на Хмельниччині в селянській сім'ї. Під час Другої світової війни жив на окупованій території, двічі його вивозили до Німеччини, але дорогою він утік. 1943 р. потрапив у концтабір для військовополонених у м. Ковелі на Волині та знову втік. Розпочав активну партизанську діяльність у загоні А. З. Одухи. Після розформування загону 1944 р. направлений на роботу у внутрішні війська на Тернопільщину. 1945 р. засуджений на сім років ув'язнення. Після звільнення здобув середню освіту та вступив у Львівський медичний інститут. 1958 р. направлений на роботу в м. Острозь.

В Острозі І. Маєвський став справжньою легендою місцевої медицини, пройшовши шлях від рядового лікаря до головного лікаря. Упродовж 40 років працював у медицині. Був активним громадським діячем, керував літературним об'єднанням, долучався до випуску бюлетенів науково-краєзнавчого товариства «Спадщина» імені Князів Острозьких.

У періодичних виданнях епізодично публікував оповідання, новели та замальовки. Написав п'ять повістей: «Хрещаті дороги», «Шкіпер», «Зимовий кальвін», «Нездужала», «Черепки: історична повість до 900-річчя Острога» (єдина, опублікована за життя), роман-дилогію «Савли», підготував збірку малої прози «Дуб-нелинь».

Саме дружина доклала значних зусиль, щоб творчість І. Маєвського стала відомою за межами міста та була втілена в друкованих виданнях.

Помер 2000 р. в Острозі, де й похований.

У наш час у місті діє Острозьке літературне об'єднання імені Івана Маєвського, до якого входять літератори краю, студенти Острозької академії та письменники, переміщені з тимчасово окупованих територій України.

Використані джерела:

1. Степанюк Л. «Його покликання було письменство»: до 100-річчя від дня народження Івана Маєвського – українського письменника, лікаря (1924–2000). *Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека*. 2024. URL: <https://libr.rv.ua/sections/items/18002> (дата звернення 06.12.2025)

2. Шустерук О. Іван Маєвський повертається. *Перспектива*. 2009. URL: <https://perspekt.org.ua/news/Ivan-maevskij-povertaetsya> (дата звернення 06.12.2025).

В. Матвійчук, В. Кучинська

Вулиця Рафаеля Шпізеля

• Найменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 25.11.2009 № 702.

Рафаель Срульович Шпізель (1927–2006) – лікар, науковець, історик-краєзнавець.

Народився в Молдові (м. Бричани), але війна внесла свої корективи в його юність. 1941 р. дивом уникнув смерті під час масових розстрілів єврейського населення на Вінниччині.

1950 р. закінчив Чернівецький медінститут. Хірургічну практику почав у селищі Степань на Рівненщині. Коли Степанський район ліквідували, Р. Шпізеля направили працювати в Острог, де він 1953 р. очолив хірургічне відділення Острозької ЦРЛ. Майже 34 роки незмінно перебував на цій посаді, оперуючи людей і вдосконалюючи методи лікування складних захворювань: приділяв велику увагу організації невідкладної хірургії, лікуванню пацієнтів із захворюваннями печінки, жовчного міхура, шлунку, гнійних захворювань.

Став одним із організаторів Острозького науково-краєзнавчого товариства «Спадщина» імені князів Острозьких. Був незмінним учасником щорічно організованих краєзнавчих читань, на яких виступав із численними матеріалами з історії Острожчини. Брав активну участь у підготовці енциклопедії «Острозька академія XVI–XVII ст.» (1997), книги «Острозькі просвітники XVI–XX ст.» (2000). У його науковому доробку праця «Медики Острога» (2004), яка розповідає про історію міста, його медиків у минулому й теперішньому, «Нариси з історії медицини Острога» (2005), де описано становлення охорони здоров'я в нашому краї, починаючи з часів революції 1917–1922 рр., міжвоєнного періоду та німецької окупації.

Р. Шпізель переймався долею Острозької синагоги, пам'яток історії та культури, зберіг від знищення довоєнний архів Острозької лікарні. Його громадська позиція та щира любов до минувшини стали взірцем для багатьох поколінь острожан.

Останні місяці свого життя тяжко хворів. Помер Р. Шпізель, якого чимало острожан називали лікарем від Бога, 2006 р.

Острог ушанував пам'ять великого медика та краєзнавця, який лікував не лише людські тіла, а й саму душу нашого міста, зберігаючи його безцінну історію.

Використані джерела:

1. Гергелюк О. Талановитий хірург та дослідник історії медицини: чим запам'ятався острожанам Рафаель Шпізель. *Я.* 2023. URL: <https://irivnyanyn.com/uk/eternal-talanovytyj-hirurg-ta-doslidnyk-istoriyi-medycyny-chym-zapamyatavsya-ostrozhanam-rafael-shpizel> (дата звернення: 09.12.2025).

2. Шпізель Рафаель Срульович. *Державний історико-культурний заповідник м. Острога.* 2017. URL: <https://ostroycastle.com.ua/shpizel-rafael-srulovych> (дата звернення: 09.12.2025).

А. Ванжула

Вулиця Професора Ковальського

• Найменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 25.11.2009 № 702.

Микола Павлович Ковальський (1929–2006) – доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік Міжнародної слов'янської академії наук, засновник сучасної джерелознавчої наукової школи України.

Народився в Острозі. 1946 р. закінчив Острозьку середню школу № 1, а через рік – педагогічне училище. 1952 р. завершив навчання на історичному факультеті Львівського державного університету. Працював у Львівському обласному інституті вдосконалення вчителів, завідував відділом етнографії Українського музею етнографії та художнього промислу АН УРСР. Після захисту кандидатської дисертації (1958) М. Ковальський здобув визнання як провідний спеціаліст в історичній царині.

1963 р. переїхав на Дніпропетровщину, якій присвятив більше 30 років свого життя й діяльності, і створив потужну джерелознавчу школу. 1985 р. захистив докторську дисертацію «Джерела з історії України XVI – першої половини XVII ст.».

1994 р. повернувся до Острога, де працював проректором з наукової роботи Національного університету «Острозька академія».

Був членом Української вільної академії наук у США, головою Острозького осередку Українського історичного товариства, керівником Острозького відділення Інституту археографії і джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Автор понад 500 друкованих праць із джерелознавства історії України, історії українського друкарства, історичної бібліографії, музеєзнавства та археографії. Вивченню минувшини рідного міста присвятив «Етюди з історії Острога» (1998).

Помер 2006 р. в Острозі.

Сьогодні кафедра історії в Національному університеті «Острозька академія» названа на честь Миколи Ковальського.

Використані джерела:

1. Ковальський М. Етюди з історії Острога : нариси. Острог, 1998. 286 с.
2. Мицик Ю. А. Ковальський Микола Павлович. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 2007. Т. 4 : Ка – Ком. С. 387.
3. Трофимович В., Мельник О. Життя заради науки (до 85-річчя з дня народження видатного українського історика Миколи Ковальського). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»* / гол. ред. І. Д. Пасічник. Острог, 2014. С. 49–88.

А. Жижко, В. Головій

Вулиця Івана Драча

• Найменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 26.10.2018 № 786.

Іван Федорович Драч (1936–2018) – поет, перекладач, кіносценарист, драматург, політичний і громадський діяч, Герой України.

Народився в с. Теліжинці Київської обл. Шлях до освіти був непростим: розпочавши навчання на філологічному факультеті Київського університету, І. Драч був примусово відрахований, проте згодом продовжив студії. Працював редактором у газетах і журналах, а також сценаристом на кіностудії імені О. Довженка. Саме тоді розпочався його активний літературний шлях: участь у вечорах і написання віршів, що згодом вилилося в опубліковані збірки поезій: «Соняшник» (1962), «Протуберанці серця» (1965), «Корінь і крона» (1974), «Київське небо» (1976), «Шабля і хустина» (1981), «Теліжинці» (1985), «Чорнобильська мадонна» (1988), «Храм серця» (1988), «Солом'яний вогонь» (2016) та ін.

Після всебічного тиску влади й арештів дисидентів 1966 р. І. Драч написав лист, у якому каявся про будь-які зв'язки з ними та примусово почав схвалювати Комуністичну партію у своїй творчості. Попри це, він залишався важливою постаттю в літературних колах, будучи членом Спілки письменників України з 1962 р.

Новий етап життя І. Драча розпочався в часи «перебудови», коли він 1989 р. очолив Народний рух України, а пізніше розділяв лідерство з В'ячеславом Чорноволом і Михайлом Горинем. Працював у Верховній Раді України як народний депутат кількох скликань. За визначні заслуги перед державою 2006 р. отримав найвище державне звання Герой України.

2016 р. під час урочистостей до 440-річчя Острозької академії І. Драча обрали Почесним доктором університету. Його інавгураційна промова стала визнанням значущості міста: «Уперше я приїхав до Острога 1962 року із групою, яку очолював професор, архітектор і мистецтвознавець Григорій Логвин – батько усіх шістдесятників. Ще тоді я зауважив унікальну історичну значущість цього міста. А тепер, коли ми маємо відроджену Острозьку академію, можемо по праву його вважати центром сучасної української науки, освіти і духовності».

Помер 2018 р. унаслідок важкої хвороби. Похований у с. Теліжинці.

Використані джерела:

1. Абліцов В. Г. Драч Іван Федорович. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 2004. Т. 2 : Г – Д. С. 461.
2. Костюченко О. Івана Драча прийняли до лав Почесних докторів Острозької академії. *Національний університет «Острозька академія»*. 2016. <https://www.oa.edu.ua/ua/info/news/2016/28-11-01> (дата звернення: 09.12.2025).

В. Жидкова, В. Штемпель

Вулиця В'ячеслава Чорновола

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради на початку 2000-х. Попередня назва – вулиця Папаніна.*

В'ячеслав Максимович Чорновіл (1937–1999) – український політик, громадський діяч, публіцист, літературний критик, народний депутат України I–III скликань, діяч руху опору проти зросійщення й національної дискримінації українського народу, політичний в'язень СРСР, Герой України (посмертно).

Народився 1937 р. в селі Єрки на Черкащині в сім'ї вчителів. 1955 р. закінчив Вільховецьку середню школу та вступив до Київського державного університету імені Тараса Шевченка. Упродовж 1960–1963 рр. працював на Львівській студії українського телебачення.

Шлях В. Чорновола як борця за незалежність України розпочався в 1960-х роках у колі легендарних шістдесятників. Разом з І. Світличним, І. Дзюбою, Є. Сверстюком, А. Горською, Л. Танюком був автором, співредактором і розповсюджувачем самвидаву, організатором й учасником багатьох літературно-мистецьких заходів, громадських акцій. 1965 р. під час прем'єри фільму С. Параджанова «Тіні забутих предків» він разом із В. Стусом та І. Дзюбою відкрито виступив проти арештів української інтелігенції.

За свою безкомпромісну позицію В. Чорновіл провів у радянських тюрмах близько 10 років, був засуджений 4 рази. Повернувшись в Україну 1985 р., став ідеологом створення Української гельсінської спілки, очолював Народний рух України, був одним з ініціаторів проголошення Декларації про державний суверенітет України й Акту проголошення незалежності України. На президентських виборах 1991 р. отримав голоси понад 7,4 млн українців, що засвідчило колосальну підтримку його державницьких ідей.

Як народний депутат трьох скликань, В. Чорновіл закладав правовий фундамент України, послідовно виступаючи проти зросійщення та національної дискримінації. Загинув у березні 1999 р., похований на Байковому кладовищі в Києві.

Хоча життя В'ячеслава Чорновола безпосередньо не було пов'язане з Острогом, поява вулиці на його честь у нашому місті є глибоко символічною. Острог як осередок давньої духовності та відродженої інтелектуальної еліти не міг оминати постать людини, яка повернула Україні її голос.

Використані джерела:

1. Швидкий В. П. Чорновіл В'ячеслав Максимович. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 2013. Т. 10 : Т – Я. С. 565–566. URL: <https://resource.history.org.ua/item/0009386> (дата звернення: 29.11.2025).

С. Мала, О. Куц

Вулиця Олега Гапончука

- Найменовано відповідно до рішення Острозької міської ради на початку 1990-х.

Олег Петрович Гапончук (1949–1987) – військовослужбовець, капітан гвардії.

Народився в Дорогощі на Ізяславщині в родині водія Петра Адамовича та вчительки Лізи Іванівни. Закінчив Острозьку середню школу № 1 ім. Миколи Островського. Згодом навчався в Пушкінському вищому військовому інженерно-будівельному училищі. Здобув звання офіцера, служив в одній з військових частин Ленінградського військового округу.

У травні 1987 р. під час ліквідації пожежі на артилерійських складах в Окулівці Новгородської обл., спричиненої влучанням блискавки, О. Гапончук очолив роботу з локалізації вогню, загинувши в пожежному танку. За свідченнями сучасників, його дії допомогли запобігти поширенню пожежі на сусідні склади боєприпасів.

Посмертно нагороджений орденом Червоної Зірки.

Вулиця його імені в Острозі свідчить, що пам'ять живе...

Використані джерела:

1. Баталов В. Без грифу «таємно». *Замкова гора : Острозька громадсько-політична газета*. 2005. №22 (357). С. 7.
2. Баталов В. «Я повернусь мамо...». *Зоря комунізму*. 1987. № 93 (5235). С. 3.
3. Гладуненко О. Згадуючи Олега Гапончука. *Замкова гора : Острозька громадсько-політична газета*. 2014. №27. С. 8.
4. Гладуненко О. Є в Острозі вулиця Олега Гапончука. *Замкова гора : Острозька громадсько-політична газета*. 2014. №26. С. 7.

С. Загоруйко

Вулиця Леоніда Каденюка

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 24.06.2022 № 709. Попередня назва – вулиця Космонавтів.*

Леонід Костянтинович Каденюк (1951–2018) – єдиний космонавт незалежної України, льотчик-випробувач 1-го класу, генерал-майор авіації, Герой України.

Народився на Буковині в родині вчителів. Його шлях до зірок розпочався з дитячої мрії, загартованої в Чернігівському вищому військовому авіаційному училищі льотчиків, де здобув освіту зі спеціальності «Пілотування та експлуатація літальних апаратів» і кваліфікацію «Льотчик-інженер». Згодом працював інструктором.

1977 р. закінчив Центр підготовки льотчиків-випробувачів. Упродовж 1988–1990 рр. пройшов індивідуальну підготовку за програмою «Буран», згодом – як командир космічного корабля «Союз-ТМ». Літав на більше ніж 50 типах і модифікаціях літаків різного призначення.

Готуючись до польоту в космос, працював науковим співробітником відділу фітогормонології Інституту ботаніки імені М. Г. Холодного НАН України, навчався в Космічному центрі імені Ліндона Джонсона (США).

19 листопада 1997 р. Л. Каденюк разом із членами екіпажу здійснив політ на американському шатлі «Колумбія» (місія STS-87). Протягом 16 діб проводив біологічні експерименти з рослинами, досліджуючи вплив невагомості на життя. Саме завдяки йому в космічному просторі вперше пролунав Гімн України та замайорів жовто-блакитний стяг.

Після повернення до України працював у військової авіації, обіймав посаду начальника авіації військ ППО України, був народним депутатом Верховної Ради України IV скликання. 1999 р. отримав звання Героя України з врученням ордена «Золота Зірка». Видав книгу «Місія – космос» (2009), де описав процес підготовки космонавтів і сам політ.

Помер 2018 р. Похований на Байковому кладовищі в Києві.

Вулиця Леоніда Каденюка в Острозі нагадує кожному мешканцеві міста, що українці спроможні підкорювати не лише земні, а й небесні вершини.

Використані джерела:

1. Лук'янов О. Леонід Каденюк – перший космонавт України (на матеріалах Національного музею України). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2019. Вип. 52. Том 2. С. 149–152. URL: <https://history.znu.edu.ua/index.php/journal/article/view/203> (дата звернення: 09.12.2025).
2. Панасов І. Леонід Каденюк. Київ : ІРІО, 2018. 128 с.

В. Копієвська, Н. Клімаш

Вулиця Анатолія Криловця

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 24.06.2022 № 709. Попередня назва – вулиця Михайла Лермонтова.*

Анатолій Олександрович Криловець (1961–2017) – поет, літературознавець, кандидат філологічних наук, доцент, член Національної спілки письменників України.

Народився в с. Городище Корецького р-ну на Рівненщині. Навчався в трьох школах. 1983 р. з відзнакою закінчив українське відділення філологічного факультету Рівненського державного педагогічного інституту. Учителював у Крилівській середній школі, згодом викладав українську літературу в рідному інституті. Упродовж 1991–1994 рр. навчався в аспірантурі при Українському державному педагогічному університеті ім. М. П. Драгоманова. Захистив кандидатську дисертацію «Філософічність драматичних поем Лесі Українки».

А. Криловець став одним із фундаторів сучасної гуманітаристики в Острозі. З 1994 р. працював у Національному університеті «Острозька академія», очолював катедру української філології. Ініціював відкриття в університеті спеціальностей «Українська мова та література» і «Літературна творчість».

Автор понад 60 наукових праць, із-поміж яких: «Художня філософія Лесі Українки» (1997), «Українська література перших десятиріч XX століття: філософські проблеми» (2005), «Лицедійство: філософська проблематика в українській драмі початку XX століття» (2009) та ін. А. Криловець залишив багату поетичну спадщину: «Великдень гряде!» (1991), «Скресання» (1993), «Друга чаша» (1999), «Похмілля» (2004), «Моя вселенська тимчасовість» (2006), «Поезії взаємне почуття» (2012), «Птаху судились крила» (2014), «Квітка щастя» (2014), «Корона» (2015). Його лірика відзначається щирістю, глибиною почуттів і тонким розумінням людської душі, а поема-ода «Корона» присвячена відродженню та становленню Острозької академії.

Життєвий шлях митця завершився 2017 р. в с. Вельбівно на Острожчині, де й похований.

На вшанування його пам'яті та для підтримки талановитих авторів щороку до дня народження поета присуджують Всеукраїнську літературну премію імені Анатолія Криловця, а кафедра української мови і літератури Національного університету «Острозька академія» організовує вечори спогадів про видатного поета й літератора.

Ім'я Анатолія Криловця стало синонімом зародження філологічної науки в Острозькій академії. Його доля є справжньою траєкторією польоту птаха, якому судилися крила слова.

Використані джерела:

1. Вселенська тимчасовість Анатолія Криловця : цифрова колекція. Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека. URL: https://collections.lib.rv.ua/list/A_Krylovets (дата звернення 09.12.2025).
2. Костенкова С. В Острозькій академії відбувся вечір пам'яті Анатолія Криловця. *Національний університет «Острозька академія»*. 2022. URL: <https://www.oa.edu.ua/ua/info/news/2022/18-02-01> (дата звернення 09.12.2025).
3. Костенкова С. Літературний вечір «Ти моя поезія жива» пам'яті Анатолія Криловця. *Національний університет «Острозька академія»*. 2025. URL: <https://www.oa.edu.ua/ua/info/news/2025/20-02-08> (дата звернення 09.12.2025).
4. Максимчук В. 445 років українській філології в Острозькій академії: історія крізь спогади очевидців. *Район. Острог*. 2021. <https://ostrog.rayon.in.ua/topics/441891-445-rokiv-ukrainskiy-filologii-v-ostrozkiy-akademii-istoriya-kriz-spogadi-ochevidtsiv> (дата звернення 09.12.2025).

5. Репак А. Життя, наче перерваний політ... (63 роки з дня народження Анатолія Криловця). *Національний університет «Острозька академія»*. 2024. URL: <https://www.oa.edu.ua/ua/info/news/2024/20-02-02> (дата звернення 09.12.2025).

6. Тимошук О. Г. Криловець Анатолій Олександрович. *Енциклопедія сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. URL: <https://esu.com.ua/article-1026> (дата звернення 09.12.2025).

С. Нечипорук

Вулиця Григорія Аршинова

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 24.12.2021 № 546. Попередня назва – вулиця Петра Чайковського.*

Григорій Йосипович Аршинов (1961–2020) – громадський діяч, меценат, дослідник і популяризатор єврейської спадщини.

Народився в Острозі в асимільованій єврейській родині. Здобув освіту будівельника. У 1980-х роках почав документувати історію єврейської громади Острога, зокрема людей, які загинули під час Голокосту. У 1990-х роках очолював єврейську громаду міста та присвятив себе збереженню єврейської культурної спадщини Волині. Вивчав іврит.

Брав участь у відновленні зруйнованих єврейських кіркутів у Збаражі, Заложцях, Деражні, Рогатині, установленні пам'ятників на місці масових розстрілів під час Голокосту в Рогатині й Острозі. Реставрував об'єкти XVI–XVII ст. в Києві. Протягом кількох скликань був депутатом Острозької міської ради, очолював ТОВ «Вежа» та інші будівельні підприємства.

Його зусилля щодо популяризації єврейської спадщини допомогли підвищити обізнаність про внесок євреїв у регіон, а також сприяли туристичному й економічному розвитку краю. Г. Аршинов опікувався збереженням єврейського цвинтаря в Острозі, який знищили 1968 р., доклав значних зусиль для відновлення Великої Острозької синагоги. Окрім того, був меценатом місцевого Державного історико-культурного заповідника, підтримував проведення шахового турніру пам'яті Йосипа Аршинова, грав на контрабасі в місцевому гурті «Вечірня школа». Мріяв при синагозі відбудувати бокове крило, аби створити там музей єврейської спадщини міста.

Помер 2020 р. через ускладнення від коронавірусної хвороби. Похований на єврейському цвинтарі Острога.

Використані джерела:

1. Семерин Х. Чоловік, який тримав склепіння. *Gelf[:b]lau*. 2022. № 26. С. 18–21. URL: <https://uaks.de/wp-content/uploads/2022/12/Gelblau-26.pdf> (дата звернення: 10.12.2025).
2. Петровський-Штерн Й. Острозький цадик Григорій Аршинов. *Збруч*. 2020. 11 черв. С. 5. URL: <https://zbruc.eu/node/101303> (дата звернення: 10.12.2025).

В. Бернацька, В. Брагінець

Вулиця Олексія Андрєєва

- Найменування фігурує в документах із 2000-х років.

Олексій Миколайович Андрєєв (1966–1986) – військовослужбовець, учасник радянсько-афганської війни.

Народився в с. Ілляшівка Острозького р-ну Рівненської обл. Навчався в початковій школі в рідному селі, а згодом – у с. Кутянка. Після школи здобув професію слюсаря-ремонтника в Острозькому професійно-технічному училищі № 28 (нині – Острозький професійний коледж слюсарно-ремонтних технологій).

1985 р. О. Андрєєв був призваний до лав Радянської армії. За сім місяців навчання в Ташкенті став кваліфікованим десантником. Згодом його відправили до Афганістану, проте служба на чужині тривала два місяці. 19 січня 1986 р. під час виконання чергового бойового завдання воїн загинув. Посмертно нагороджений орденом Червоної Зірки.

Похований у рідному селі.

Вулиця Олексія Андрєєва в Острозі – це данина пам'яті землякові, який загинув, так і не встигнувши реалізувати свої мрії в мирному житті.

Використані джерела:

1. Пізнюк Г. П. Андрєєв Олексій Миколайович. Острозький професійний коледж. <https://ovpu.rv.ua/andreev.htm> (дата звернення: 07.12.2025).

Л. Чернух, Ю. Усач

Вулиця Андрія Лозюка

• *Перейменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 24.06.2022 № 709. Попередня назва – вулиця Федора Титова.*

Андрій Сергійович Лозюк (1978–2022) – педагог, захисник України, зенітник.

Народився с. Милятин, але згодом родина переїхала в м. Острог. Навчався в загальноосвітній школі І–ІІІ ст. № 1 (нині – Острозький ліцей № 1), опісля здобув освіту на юридичному факультеті Національного університету «Острозька академія» й інженерно-педагогічному факультеті Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Працював у ДПТНЗ «Острозьке вище професійне училище». Протягом багатьох років поєднував педагогічну ниву з військовою справою. 2015 р. брав участь в Антитерористичній операції на сході України в складі 72-ї окремої механізованої бригади. Після року служби викладав в Острозькому вищому професійному училищі спеціальні предмети для майбутніх слюсарів, обіймав посаду старшого майстра. Учні та колеги поважали його за професіоналізм, креативність, перфекціонізм і глибокий патріотизм.

24 лютого 2022 р. А. Лозюк став на захист держави у складі рівненської військової частини А4240 зенітних ракетних військ. Проте не бажаючи залишатися в тилу, подав рапорт і вирушив на «нульову зону» в лавах 24-ї окремої механізованої бригади імені короля Данила, де керував ЗРК «Бук», виконуючи складні бойові завдання та прикриваючи побратимів від ударів з неба.

Життя героя трагічно обірвалося 20 травня 2022 р. неподалік селища Комишуваха на Луганщині внаслідок влучання ворожої фосфорної бомби.

Похований на Алеї героїв в Острозі. Посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

Ім'я Андрія Лозюка присвоєно вулиці, на якій він ріс, а зараз проживають його батьки.

Використані джерела:

1. Карман А. «Завжди казав, що до 45 років не доживе». У боях на сході України загинув військовослужбовець Андрій Лозюк. *OstrohInfo*. 2022. URL: <https://ostroh.info/240-867/zavzhdy-kazav-shcho-do-45-rokiv-nedozhyve-u-boiakh-na-skhodi-ukrainy-zahynuv-viiskovosluzhbovets-andrii-loziuk> (дата звернення: 28.01.2023).
2. Лозюк Андрій Сергійович (28.04.1978–20.05.2022). *Революція гідності. Війна. Рівненщина* / Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека. 2023. URL: <https://memory.rv.ua/lozyuk-andrij> (дата звернення: 17.12.2025).

С. Лозюк

Вулиця Владислава Рильського

- Найменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 28.04.2017 № 396.

Владислав Олександрович Рильський (1992–2014) – український військовий, командир 2-го механізованого взводу 24-ї окремої механізованої бригади ОК «Північ».

Народився в м. Вінниця в сім'ї військових. Закінчив Острозький НВК «Школа I–III ступенів – гімназія». Навчався у Львівській академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного за спеціальністю «Управління діями підрозділів механізованих військ». Став офіцером.

З 24 травня 2014 р. брав участь в Антитерористичній операції на сході України. Керував взводом на блокпостах у Донецькій обл. Під його командуванням було сформовано штурмову групу для виконання бойових завдань у безпосередньому зіткненні з ворогом.

Загинув 13 серпня 2014 р. від артилерійського обстрілу противника біля Новосвітлівки Луганської обл. Похований на місцевому цвинтарі в Острозі.

21 жовтня 2014 р. старший лейтенант Владислав Рильський нагороджений орденом «За мужність» III ступеня (посмертно).

Використані джерела:

1. Похнатюк С. В. Рильський Владислав Олександрович. *Революція гідності. Війна. Рівненщина*. 2018. URL: <https://memory.rv.ua/rylskyj-vladyslav-oleksandrovych-20-07-1992-13-08-2014> (дата звернення 09.12.2025).
2. Старший лейтенант Рильський Владислав Олександрович. *Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного*. URL: <https://asv.mil.gov.ua/knyga-pamyati/starshyy-leytenant-rylskyu-vladyslav-oleksandrovych> (дата звернення 09.12.2025).

С. Нечипорук

Вулиця Володимира Чепелюка

- Найменовано відповідно до рішення Острозької міської ради від 28.04.2017 № 396.

Володимир Миколайович Чепелюк (1992–2014) – сержант Збройних Сил України, десантник 80-ї окремої десантно-штурмової бригади.

Народився в с. М'якоти Хмельницької обл. 2007 р. закінчив 9 класів місцевої загальноосвітньої школи. Згодом навчався в Острозькому обласному ліцеї-інтернаті з посиленою військово-фізичною підготовкою. Проходив строкову військову службу у 80-му окремому аеромобільному полку Сухопутних військ Збройних Сил України.

2014 р. брав участь в Антитерористичній операції на сході України. Виконував бойові завдання зі звільнення міста Слов'янська Донецької обл. 3 липня 2014 р. сержант В. Чепелюк загинув унаслідок вибуху гранати, перебуваючи в БТР-80.

Похований на кладовищі рідного села М'якоти.

У серпні 2014 р. посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

У грудні 2014 р. на фасаді Острозького обласного ліцею-інтернату, де він навчався, відкрито меморіальну дошку Володимира Чепелюка. У травні 2015 р. в М'якотівському загальноосвітньому закладі встановлено меморіальну дошку всім загиблим випускникам, що полягли під час проведення Антитерористичної операції на сході України, з-поміж яких ім'я Володимира Чепелюка.

Використані джерела:

1. Чепелюк Володимир Миколайович. *Український меморіал*. URL: <https://ukraine-memorial.org/ua/biography/chepelyuk-volodimir-mikolayovich> (дата звернення: 09.12.2025).

В. Жидкова, В. Штемпель

Електронне видання

**Як не загубитися в Острозі.
Вулиці та їхні історії**

Відповідальний редактор *Віталій Максимчук*

Авторський колектив

*Вікторія Бернацька
Вікторія Брагінець
Анастасія Ванжула
Сергій Гаврилюк
Аліна Гатамова
Вікторія Головій
Аліна Данилюк
Інна Демчук
Владислава Жидкова
Анастасія Жижко
Соломія Загоруйко
Валентина Захарчук
Наталія Клімаш
Данило Кольцов
Валентина Копієвська
Валерія Корнійчук
Оксана Куц
Вікторія Кучинська*

*Тетяна Лісовська
Софія Лозюк
Сніжана Мала
Вікторія Матвійчук
Амалія Мельничук
Анна Нетепчук
Софія Нечипорук
Мирослава Одарич
Альона Пиліпака
Анастасія Репак
Богдана Свердлюк
Валерія Стельмаченко
Юліана Усач
Юлія Хичій
Дарина Черемшина
Лілія Чернух
Вікторія Штемпель
Олександра Ярмошук*

Редагування і коректура *Вікторія Савенко*

Дизайн обкладинки *Валерія Стельмаченко*

Комп'ютерна верстка *Віталій Максимчук*

Формат 42x30/4. Ум. друк. арк. 5,2.
Гарнітура «Times New Roman».

